

Univerzita Karlova
Evangelická teologická fakulta

Školní družina z pohledu rodičů a dětí

Jaká jsou očekávání rodičů a dětí od ŠD a shodují se s realitou? Jakou mají rodiče představu o náplni práce s dětmi ve školní družině?

Bakalářská práce

Katedra: Pastorační a sociální práce

Autor práce: Anna Bendová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Marie Ortová

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem *Školní družina z pohledu rodičů a dětí s podnázvem Jaká jsou očekávání rodičů a dětí od ŠD a shodují se s realitou? Jakou mají rodiče představu o náplni práce s dětmi ve školní družině?* Napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze 29. 4. 2019

Anna Bendová, DiS.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Marii Ortové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Dále bych ráda poděkovala všem rodičům - respondentům, kteří byli ochotni vyplnit dotazník, čímž mi umožnili vytvořit praktickou část této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá tím, jak rodiče a děti vnímají školní družinu ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC v MČ Praha - Letňany a co od ní očekávají. Praktická část nejprve zjišťuje formou dotazníku úroveň povědomí rodičů o fungování školní družiny, a zda jsou jejich očekávání naplněna. Dále se soustřeďuje na vnímání pozitiv a negativ školní družiny z pohledu dětí, které ji navštěvují.

Teoretická část shrnuje obecné normativní cíle, poslání, funkce a personální podmínky chodu školní družiny a představuje konkrétní provozní podmínky fungování zkoumané školní družiny, která je zkoumána v praktické části. Diskutována je také otázka vzájemné spolupráce vychovatele a rodiče. V závěru práce popisuje výsledky praktické části, formuluje očekávání rodičů a dětí, a porovnává je s teoretickými poznatky a možnostmi realizace.

Klíčová slova: vychovatel, rodiče, děti, školní družina, očekávání, spolupráce

Abstract

This bachelor thesis deals with parents' and children's perceptions, opinions and expectations regarding the after school club centre of General František Fajtl DFC Grammar School and Kindergarten in the district of Prague-Letňany. The explorative part of the thesis entails a survey via questionnaires on parents' expectations and opinions how the school youth centre works. Attending children's perceptions of strengths and weaknesses of the youth centre are included as well.

The theoretical part of the thesis analyses normative goals, mission, function and staff conditions of school youth centres in general and the above mentioned centre in particular. The question of mutual cooperation between parents and staff in charge is also discussed. The conclusion synthesises the main findings of both of these parts – that is, the expectations of the parents and children are compared with the theoretical groundwork and supplemented with feasible options of its implementation.

Key words: educator, parents, children, after school club, expectations, cooperation

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	1
1. ŠKOLNÍ DRUŽINA.....	8
1.1 DEFINICE ŠKOLNÍ DRUŽINY – CÍLE, POSLÁNÍ, PODMÍNKY.....	9
1.1.1 <i>Cíl a poslání ŠD.....</i>	9
1.1.2 <i>Legislativa.....</i>	12
1.1.3 <i>Podmínky.....</i>	13
1.2 ZÁKLADNÍ POJMY SPOJENÉ SE ŠD.....	14
1.2.1 <i>Volný čas.....</i>	14
1.2.2 <i>Výchova.....</i>	16
1.2.3 <i>Socializace.....</i>	17
1.2.4 <i>Vzdělávání.....</i>	18
1.3 ORGANIZACE ŠD – OBECNÁ.....	18
1.4 ORGANIZACE ŠD V ZŠ A MŠ GENERÁLA FRANTIŠKA FAJTLA DFC.....	20
1.5 ČINNOSTI (AKTIVITY) NABÍZENÉ DĚTEM V ŠD.....	23
1.5.1 <i>Zájmové.....</i>	23
1.5.2 <i>Rekreační.....</i>	23
1.5.3 <i>Odpočinkové.....</i>	25
1.5.4 <i>Výchovně-vzdělávací/příprava na vyučování.....</i>	25
1.6 MÁ SMYSL PONECHAT DĚTEM I ZCELA VOLNÝ ČAS V ŠD?.....	27
2. TROJÚHELNÍK DÍTĚ – VYCHOVATEL – RODIČ.....	28
2.1 VZÁJEMNÁ SPOLUPRÁCE.....	28
2.2 ROLE DÍTĚTE VE ŠD.....	31
2.3 ROLE VYCHOVATELE.....	31
2.4 ROLE RODIČE.....	39
3. REÁLNÉ MOŽNOSTI A FUNGOVÁNÍ DRUŽINY V ZŠ FAJTLA.....	41
PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
1. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	43
2. ROZHOVOR S DĚTMI.....	75
3. OČEKÁVÁNÍ VS. REALITA.....	78
3.1 OČEKÁVÁNÍ A TOUHY RODIČŮ.....	78
3.2 ŠKOLNÍ DRUŽINA OČIMA DĚTÍ.....	79
3.3 REALITA Z POHLEDU VYCHOVATELE.....	80
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	85
PŘÍLOHY.....	87

Úvod

Tato bakalářská práce nese název „Školní družina z pohledu rodičů a dětí“ a jejím cílem je primárně zjistit, jaká očekávání mají rodiče a děti od školní družiny. Druhotným cílem práce je zjistit, zda jsou tato očekávání naplněna či nikoliv.

Již druhým rokem pracuji v ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC v Letňanech, práce mě baví a zajímá, ovšem setkávám se ve své praxi s různými názory na funkci a poslání školní družiny i samotné vychovatelky, a to ať už z pohledu rodičů, známých, přátel, tak samotných dětí. Do družiny jsem sama nikdy nechodila, ale měla jsem spoustu přátel a spolužáků, kteří ji navštěvovali. Sama jsem také viděla, jak fungovala školní družina ve městě, kde jsem vyrůstala. Pokud mohu subjektivně posoudit práci vychovatelek před 10 lety a dnes, tíhla bych k tvrzení, že se přístup vychovatelů ve školní družině změnil a nároky na vychovatele v družině jsou vyšší, ať už z pozice samotného zaměstnavatele nebo rodičů. Přišlo mi tedy zajímavé popsat, jak školní družina vůbec funguje, co je jejím cílem a posláním, jaký má řád a co je náplní práce vychovatelky. Teorii jsem opřela o vhodnou legislativu, dokumenty a odbornou literaturu. Teoretickou část práce jsem místy doplnila o konkrétní příklady aktivit a činností, abych ukázala propojenost teorie s praxí – své poznatky a zkušenosti jsem psala menším písmem, aby práce byla více přehledná.

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo zjistit, jaký pohled na školní družinu mají rodiče dětí a děti samotné. Zaměřila jsem se na to, jaké mají rodiče povědomí o jejím fungování, zda vůbec nějaká očekávání od školní družiny mají a pokud ano, zda jsou naplněna či nikoliv.

V závěru jsem srovnala očekávání dětí a rodičů s reálnými možnostmi ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Školní družina

Školní družinu můžeme definovat jako školské zařízení, které stojí mimo vyučování, nikoliv však mimo výchovu. Legislativně vymezuje školní družinu tzv. školský zákon č. 561/2004 a vyhláška č. 74/2005. Bedřich Pávek a Jiřina Pávková ve své knize Školní družina ji vymezují jako samostatnou oblast výchovně-vzdělávací činnosti, která se řídí pravidly pedagogiky volného času a specifickými požadavky.¹ Je potřeba říci, že školní družina neplní funkci dalšího školního vzdělávání v odpoledním bloku dne. Školní družina je zaměřena především na volný čas dětí a je to pro děti jakýsi přechodník mezi dopoledním vyučováním a odpoledním pobytem doma. Nelze ovšem tvrdit, že jde o pouhé hlídání dětí, kdy by vychovatelé na děti pouze dohlíželi a žádnou činnost s nimi nedělali. Školní družina jakožto zařízení pro zájmové vzdělávání by měla jednak poskytovat dostatečné množství nabídek různých zájmových činností, jednak potřebný prostor pro odpočinek dětí a jejich rekreaci. Co se týče rekreace - v praxi jde především o vycházky do přírody, pohybové aktivity a pobyt na čerstvém vzduchu. Pod zájmovou činností si lze představit různé kroužky či nabídky vyrábění, hry, kvízové aktivity atp.²

Spousta dospělých z mého okolí vnímá školní družinu jako okrajovou záležitost, ve smyslu, že tuto službu využívá jen malé procento dětí z každé třídy. Ráda bych ukázala na příkladu z mé praxe, že to není tak úplně pravda. Z celkového počtu 26 žáků mé třídy 2. A využívá družinu všech 26 dětí. V paralelních třídách 2. B a 2. C navštěvuje družinu též plný počet dětí ze třídy. Zajímala mě obecná statistika z loňského roku 2017/2018. Z té vyplývá, že v České republice fungovalo 4 070 družin (13 016 oddělení), z toho jen v Praze číslo vyšplhalo na 261 družin (1 740 oddělení). Celkem za minulý rok bylo zapsáno v ČR 337 192 dětí do družiny, v Praze to čítalo 45 690 dětí, což nejsou zanedbatelná čísla.³

¹ PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. Školní družina. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8751-5. Str. 12

² PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1 str. 12-13

³ Školní družiny v krajském srovnání - družiny, oddělení, žáci, pracovníci ve školním roce 2017/18 [online]. In [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: Školní družiny v krajském srovnání <https://www.czso.cz/documents/10180/61508174/2300421894.pdf/fc632eed-5d21-41ce-bef0-401c17d6f750?version=1.2>

Pokud srovnáme celkové číslo zapsaných žáků do družiny s roky 2015/2016, vyčteme z tabulek, že se zvýšila kapacita téměř o 20 000 žáků. Jedná se o děti, které navštěvují školní družinu pravidelně.⁴

Lze tedy tvrdit, že školní družina vychovává značnou část dětské populace, a proto by její funkce a cíle měly mít určitý řád, smysl i postavení v očích společnosti. Nezřídka se však setkávám s názory společnosti, že školní družina je pouze o hlídání dětí. S tímto tvrzením nesouhlasím ani já, ani mé kolegyně, ani oficiální dokumenty. Pojdme si tedy nastínit hlavní cíle a poslání školní družiny.

1.1 Definice školní družiny – cíle, poslání, podmínky

V první kapitole začneme definováním toho, co školní družina (dále ŠD) vlastně je, co je jejím posláním, cílem, jaké podmínky družina musí splňovat a jaké podmínky jsou nutné pro její úspěšné fungování.

1.1.1 Cíl a poslání ŠD

Obecným cílem ŠD je působit výchovně na dítě tak, aby bylo všestranně harmonicky rozvinuté, přičemž výchova ve školní družině může mít několik složek. Jedná se o výchovu mravní, tělesnou, estetickou, pracovní i rozumovou.⁵ Družina se snaží o celkový vývoj dítěte, o podporu jeho pohybových schopností, dbá o jeho bezpečí a zdraví a snaží se děti motivovat k všeobecnému přehledu a k pozitivním sociálním kontaktům.

Školní družina poskytuje dětem přípravného stupně a prvního stupně základní školy zájmové vzdělávání, odpočinkové činnosti, prostor pro přípravu na vyučování i pro rekreační činnosti.

⁴ Tab. 57 Školní družiny - družiny, oddělení, žáci, pracovníci - krajské srovnání (školní rok 2015/16) [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/34193311/2300421657.pdf/dbaf997b-c3e2-418f-b832-74d55d2811c6?version=1.3>

⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 13

Družina by se měla ve svém výchovném působení soustředit na několik důležitých oblastí a to:

1. Vychovávat děti ke zdravému životnímu stylu – to obnáší pečovat o své zdraví, přijmout odpovědnost za své chování, dodržovat správné stravovací návyky, dodržovat pitný režim, osvojit si osobní hygienu, motivovat děti k pohybovým aktivitám, apelovat na děti, aby měly smysl pro pracovní návyky, aby chápaly, jaká mají práva, ale zároveň i povinnosti. Vychovatel by měl umět dítě pochválit i pokárat, pracovat s ním na jeho zdravém sebevědomí a podporovat zdravé citové vazby dětí.

V družině ZŠ Fajtla se snaží vychovatelky hlídat hygienu dětí, mytí rukou před obědem, po návratu ze zahrady, před svačinou. Stejně tak dohlízejí vychovatelky na pitný režim, doplňují dětem lahve s vodou či šťávou. Pokud děti začnou nějakou práci nebo hru, vychovatelky apelují na to, aby danou věc dokončily, popřípadě, aby děti po sobě uklidily a naučily se tento návyk automaticky. V neposlední řadě se vychovatelky snaží být nestranné a umí děti pochválit i pokárat dle toho, co si daná situace žádá. Pokud dítě narazí na svůj limit, kdy se mu něco nedaří, vychovatelky se snaží dítěti ukázat, že tento fakt může přijmout, protože má spoustu jiných vlastností a předností a vysvětlit mu, že i dospělý člověk má své limity a neúspěchy v životě se stávají. K pohybu se vychovatelky snaží děti motivovat především různými pohybovými aktivitami, míčovými hrami či různými soutěžemi.

2. Další důležitou složkou výchovy je komunikace. Dítě by mělo být vedeno k posilování komunikačních dovedností. Vést dítě k samostatnosti, k rozvíjení slovní zásoby, k schopnosti kultivovaně mluvit před ostatními spolužáky i dospělými lidmi, zároveň ale také apelovat na dovednost naslouchání.

V družině ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC vychovatelky používají komunikační kruh, kdy si s dětmi povídají o tématu daného měsíce, o chování dětí, o tom, jak strávily děti víkend, o tom, co je trápí či těší atp. Během této aktivity mluví každé dítě samo za sebe, učí se projevovat svůj vlastní názor a zkušenosti, a pokud dojde ke střetu pohledů, snaží se svůj názor obhájit nebo naopak respektovat názory ostatních. Já osobně jako vychovatelka diskuzi spíše usměrňuji a nějakým způsobem moderuji, ovšem nechávám dostatečný prostor pro vyjádření dětem. Spíše doplním diskuzi nějakými zajímavostmi či novými postřehy. Během komunikačního kruhu se učí děti i naslouchat ostatním. V první třídě bylo zapotřebí používat různých pomůcek, například míčku, kdy si děti mezi sebou házely a mluvil pouze ten, který ho chytil a ostatní naslouchaly, nebo pomocí klubíčka a vytvoření sítě, kdy po projevu všech dětí se odmotávalo klubko pozpátku a děti vyjadřovaly svými slovy, o čem mluvil předtím jejich spolužák

a trénovaly tak paměť i své vyjadřovací schopnosti. V letošním roce, kdy mám v družině druhou třídu, už to děti zvládají samy bez pomůcek. Občas použiji během svého projevu ať už chtěně, či nechtěně, některé cizí nebo abstraktní výrazy, které děti neznají, a poté se snažím dětem srozumitelně objasnit, co daný termín znamená a snažíme se ho s dětmi užít ve větě nebo hledat synonyma a rozvíjet tak jejich slovní zásobu.

Téměř každý den se stane, že dítě zapomene čip do školní jídelny. Jako vychovatelka se snažím o to, aby se děti naučily jednat samostatně, a vedu je k tomu, aby se samy omluvily a domluvily se s kuchařkami, že příště se budou snažit na čip samy myslet. Stojím za nimi jako případná opora, aby se nestyděly, ale mluvit nechávám je samotné. A z mého subjektivního pohledu se více a více „otrkávají“ a nestydí se na cokoli zeptat, o něco poprosit atd.

Děti občas dostanou na výběr z více možných aktivit či možností, jak trávit odpoledne ve školní družině. Mají možnost se rozhodnout podle sebe individuálně. I to, dle mého názoru, podporuje jejich samostatné rozhodování. V jiných případech děti rozhodují za celou skupinu demokratickým způsobem hlasování.

3. Vychovatel by měl usilovat o celkový rozvoj dítěte v oblasti sociálních dovedností. Předávat dětem vědomosti, dovednosti, vést děti k vlastním postojům v různých situacích a vztazích.⁶

Osobně pokud dojde ke střetu zájmů, názorů mezi dětmi, dohlížím na to, jak se děti snaží situaci řešit. Učím je tomu, že je potřeba dívat se na věc z obou stran, říct svůj názor a vyslechnout druhého. Pokud jde o nějaké hádky či ubližování, snažím se v dětech probudit empatie a apeluji na to, aby se dokázaly řídit zlatým pravidlem „co nechceš, aby ti dělali jiní, nedělej ty jim“ a aby se dokázaly vcítit do druhého. Samozřejmě každé dítě je jiné a každé s emocemi a empatií zachází jinak.

K mnoha problémům, hádkám a poštuchování dochází jen z toho důvodu, že si děti vzájemně věci a pocity neřeknou, a že se nedokáží před ostatními obhájit a říci „nedělej mi to“ či „nelíbí se mi to“, „vadí mi, když“, „mrzí mě, když“ a jiné věci. V mnoha případech vychovatelka zpozoruje, co se děje. Ovšem v počtu 28 dětí ne vždy vše vidí, když se třeba věnuje naplno jinému dítěti. Pokud to nezpozoruje a dítě to nepřijde paní vychovatelce oznámit, či si věc nechá určitou chvíli líbit a dusí to v sobě, po chvíli stejně „bouchne“ a pak je hádka se spolužáky či prání na světě. Těmto situacím se snažím předcházet právě tím, že děti zkoušejí říct svůj názor, obhájit se, vyslovit své pocity. A samozřejmě pokud situace neustane, apeluji na to, aby mě děti o nevyřešených sporech informovaly.

4. Školní družina by měla dětem nabízet zájmovou činnost. Pod tímto pojmem si můžeme představit různé praktiky vyrábění, hudební činnosti, dramatické

⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 13-14

činnosti, kvízy, pohybové aktivity aj. Obecně pojem - zájmová činnost - představuje jakoukoliv cílevědomou činnost, která má za cíl rozvíjet zájmy a schopnosti jedince, jeho osobnost a uspokojovat jeho individuální potřeby.⁷

1.1.2 Legislativa

Zájmové vzdělávání je ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon můžeme také znát pod zaběhnutým pojmem „školský zákon“. Školský zákon doplnil v roce 2017 o nové paragrafy zákon č. 101/2017 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Podrobněji se o zájmovém vzdělávání zmiňuje vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.⁸

Veškerá výchovně vzdělávací činnost školní družiny spadá pod základní dokumenty Školního vzdělávacího programu a rámcového vzdělávacího programu.

Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) vs. rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP)

Rámcový vzdělávací program je obecný dokument, jakýsi závazný rámec pro všechny druhy škol. Podle něj každá konkrétní škola utváří svůj školní vzdělávací program, který je závazný pouze pro danou školu a který je mnohem detailnější a podrobnější.⁹ RVP vymezuje konkrétní cíle, obsah, délku a formu vzdělávání, jeho organizační uspořádání. Pokud se výchovně vzdělávacího procesu účastní žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tak stanoví podmínky (organizační, materiální, personální...). RVP podléhají nejnovějším poznatkům z pedagogiky, psychologie a metod vzdělávání. Tato hlediska ovlivňují znění RVP a jsou důvodem pozdějších změn a úprav. RVP vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

⁷ Zájmové činnosti jako součást výchovy mimo vyučování [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79183>

⁸ Často kladené dotazy 2: Co je to zájmové vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2012 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/casto-kladene-dotazy-2>

⁹ RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY [online]. Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

ŠVP si již vypracovávají jednotlivé školy samy na základě RVP, s jehož zněním musí být v souladu. Je to jakýsi realizační dokument, který vydává ředitel/ka školy. Ze znění ŠVP by mělo být patrné, jak jednotlivá škola chce a bude reálně naplňovat RVP. Kromě konkrétních cílů, forem a obsahu vzdělávání zahrnuje také časový plán vzdělávání, podmínky pro přijetí nových uchazečů či stanovuje průběh vzdělávání včetně jeho ukončování.¹⁰

1.1.3 Podmínky

Podmínky fungování školní družiny upravuje v první řadě již zmíněná legislativa. Jako další důležitý dokument pro zajištění dobrého fungování školní družiny můžeme považovat školní vzdělávací program či vnitřní řád školní družiny, který podrobněji popisuje, jak by měl vypadat chod a organizace školní družiny.

Pro to, aby školní družina mohla fungovat, je potřeba v první řadě zajistit základní podmínky jako jsou vhodné prostory pro děti, které budou dostatečně veliké, bezpečné a příjemné pro trávení volného času. Prostory by měly odpovídat tomu, jaké činnosti se v nich budou odehrávat. Důležitým faktorem je i počet dětí, který družinu bude využívat či jejich věk, podle kterého se poté zařizuje vybavení. V dnešní době je i žádoucí, aby prostory byly veselé a zabydlené, aby se v nich děti cítily dobře. Ředitelství školy musí zajistit odborný personál, který má potřebné vzdělání a charakterové rysy pro funkci vychovatele/ky ve školní družině.

Pravidla docházky do školní družiny, podmínky týkající se času vyzvedávání žáků, jejich samostatných odchodů a podmínky, které se pojí se zodpovědností za žáky v době přechodu ze školy do ŠD, stanovuje vnitřní řád školní družiny, který sestavuje ředitel/ka školy a projedná jej se zřizovatelem. Vnitřní řád školní družiny zmiňuje i podmínky pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků v ŠD, provozní podmínky, způsob přihlášení a odhlášení žáka ze ŠD, podmínky plateb, užívání prostor atd.¹¹

¹⁰ Ref 9.

¹¹ METODICKÝ POKYN K POSTAVENÍ, ORGANIZACI A ČINNOSTI ŠKOLNÍCH DRUŽIN: Řády školních družin [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>

PROČ ŠD?

Proč rodiče přihlašují své děti do školní družiny? Jaké mají rodiče důvody k přihlášení svého dítěte do ŠD a jaká mají očekávání od školní družiny, zjistíme v praktické části ve vyhodnocení online dotazníku. Dají se ovšem najít a vyvodit obecné důvody. Zejména v Praze mají rodiče o své děti strach, nechtějí, aby děti v první, druhé či třetí třídě samy přecházely složité křížovky, nebo aby byly doma samy bez dozoru, což by se mnohdy stávalo, jelikož pracovní doba mnohým rodičům nemusí umožňovat vyzvedávat své děti hned po vyučování či po obědě. Družinu lze chápat též jako určitou prevenci před sociálně patologickými jevy jako jsou zahálka, šikana, agresivita, gamblerství, vandalismus, rasismus. V neposlední řadě jsou rodiče klidnější, že děti jsou pod dohledem a nehrozí jim nebezpečí či úrazy a pokud ano, je zajištěna rychlá pomoc od vychovatelek.¹²

1.2 Základní pojmy spojené se ŠD

Ke školní družině se bezesporu pojí několik základních termínů. Několik z nich jsem vybrala k bližšímu popsání.

1.2.1 Volný čas

Za volný čas můžeme pokládat čas, ve kterém člověk nepodniká žádné činnosti, které by dělat nechtěl, tedy takové, které by vyplývaly z určitých závazků, sociálních rolí, z nutnosti. Zjednodušeně řečeno můžeme volný čas definovat jako čas, který zbývá pro nás samotné po vykonání všech pracovních i nepracovních povinností, a ve kterém záleží jen na nás, na naší náladě, svobodném rozhodnutí, možnostech a chuti, jak ho využijeme. Ve výsledku by nám způsob trávení volného času měl přinášet radost, uspokojení, odpočinek, zábavu, zmírnění stresu a určitý rozvoj osobnosti, kdy budeme mít dobrý pocit sami ze sebe a ze svého počínání.¹³ Jan Průcha definuje volný čas jako čas, ve kterém je prostor pro odpočinek, zábavné aktivity, zájmové činnosti, rekreační činnosti, je to čas, kdy se dítě samo dobrovolně může rozhodnout, co chce dělat, patřit

¹² PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 13

¹³ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5. Str. 13

do něj může i dobrovolné vzdělávání či společensky prospěšná činnost.¹⁴ Michel Damay vymezil čtyři dimenze volného času a to biologickou, sociální, politickou a pedagogickou.¹⁵

Francouzský sociolog volného času Roger Sue zmiňuje čtyři funkce volného času. V první řadě podle něj má volný čas psychosociologickou funkci, která zajišťuje člověku uvolnění, zábavu a osobnostní růst. Jako druhou funkci volného času uvádí Roger sociální funkci, která nám umožňuje začlenit se do určité skupiny lidí a socializovat se. Díky sdružování se s ostatními lidmi a sociálními skupinami je člověk schopen potvrdit vlastní osobnost a dosáhnout určitého sociálního uznání ve společnosti. Tuto funkci děti naplní právě tím, že tráví čas se svými spolužáky a zároveň i s dospělými osobami jako je pedagog nebo vychovatel. Třetí je terapeutická funkce, která zahrnuje zdravý životní styl člověka. Zaměřuje se na zdravotní i smyslový rozvoj jedince. Tuto funkci se snaží vychovatelky zabezpečit tím, že vedou děti k pohybu, hygienickým a stravovacím návykům, k relaxaci a aktivitám, které procvičují různé smysly osobnosti. A poslední funkce volného času je ekonomická, kdy vkládáme do volného času svoje určité náklady.¹⁶ Děti by měly být vedené k tomu, aby dokázaly zhodnotit, jak by měly trávit volný čas, co jim dá která aktivita, a aby byly ochotné do svého volného času investovat i nějaké své touhy, představy, energii a úsilí.

Za hlavní funkce volného času můžeme považovat tyto:

- 1) Relaxaci
- 2) Regeneraci
- 3) Kompenzaci
- 4) Sociální prevenci
- 5) Výchovu¹⁷

Pedagog volného času Horst Opaschowski ve své práci z roku 1977 uvádí dokonce sedm funkcí volného času.

¹⁴ PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7. Str. 93

¹⁵ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 14

¹⁶ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 14

¹⁷ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 15

Volný čas vnímá jako rekreaci potřebnou k zotavení organismu. Dále vnímá volný čas jako prostor pro vyrovnání se s tím, pokud se nám v životě v něčem nedaří, vykompenzujeme si to ve svém volném čase. Volný čas pomáhá člověku vyventilovat potlačené emoce, napětí, stresy a má přimět člověka k určitému odreagování. Během volného času člověk uvolňuje přebytečnou energii, může to být pomocí sportu, adrenalinového zážitku, koncertu atp. Volný čas Opaschowski chápe i jako čas, kdy můžeme užívat věcí a produktů podle svého uvážení, tak jak chceme. Chápe ho jako kontrast oproti práci. Jako kontrast povinnosti.

To jak člověk tráví volný čas, by mělo být založeno na jeho dobrovolnosti, na jeho časové variabilitě a uvážení, kdy chce přizpůsobit svůj čas pro volný čas. Ve volném čase každého člověka by neměl být prostor pro nátlak nebo donucování k něčemu ze stran třetí osoby. Člověk by měl mít vždy možnost volby z více variant, což předpokládá, že bude člověk disponovat rozhodovacími schopnosti a tudíž dokáže sám určit co, kdy a jak bude dělat a nést zodpovědnost za své rozhodnutí. Člověk by měl být aktivní ve svém volném čase a mít nějakou svou vlastní iniciativu, vnímat své vlastní potřeby a schopnosti a na základě nich jednat.¹⁸

Zda a jak moc je volný čas důležitý pro člověka, pro dítě mladšího školního věku obzvláště, se dočtete v samostatné podkapitole 1.6 „Má smysl ponechat i zcela volný čas dětem ve ŠD?“

1.2.2 Výchova

Definice výchovy je mnoho. Nejobecněji můžeme výchovu definovat jako předávání vzorů a norem společenského chování, předávání základních návyků, ať už společenských, hygienických, komunikačních rituálů atp. Pedagogický slovník definuje výchovu jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“¹⁹ Primární výchova probíhá v rodině a předává se zpravidla z generace na generaci. Co se týče školní družiny - roli vychovatele místo

¹⁸ BOROVSÁ, Markéta. Směřujeme ke společnosti volného času?: Pracovní definice pojetí volného času[online]. 2006 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/8056/BPTX_0_0_11240_0_245473_0_54797.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁹ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8, str. 277

rodičů přebírá pedagog, vychovatel a snaží se vychovávat děti podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a předávat jim užitečné informace, poznatky a zkušenosti, které jim budou prospěšné do pracovního (školního) i osobního života. Výchova je důležitou složkou v procesu socializace dítěte.²⁰

1.2.3 Socializace

Socializace člověka je nevyhnutelným vývojem každé osobnosti. Jedná se o začlenění člověka do společnosti, o přijetí společenských norem, napodobování vzorců chování osob, ke kterým vzhlížíme a vnímáme ve svém životě jako důležité osoby. Člověk se socializuje nejvíce spontánní nápodobou, která je pro něj přirozená a mnohdy skrytá, kdy si ji člověk neuvědomuje. Ale další formou socializace je výchova. Ta je z pedagogického hlediska vnímaná jako činnost zcela záměrná a s jasnými cíli změnit určité složky osobnosti.²¹ Člověk si během ní osvojuje jazyk, společenské normy, formy lidského chování, sociální role a celkově poznává danou kulturu. Socializace se vždy vztahuje k určitému prostředí. Primárním prostředím, které člověka ovlivní, je rodina. Na působení rodiny navazuje školní instituce. Socializace v prostředí školní družiny je důležitá. Děti se zde setkávají jak s vrstevníky, tak se vzory dospělých. Mohou srovnávat svoje chování s ostatními. Dítě se začleňuje a přebírá vzorce chování jak vědomě, tak i nevědomě. Děti často napodobují chování dospělých vzorů, hrají si na školu, na učitele, vychovatele, na rodinu. Během aktivit si rozdávají různé role, přivlastňují si dovednosti, učí se řešit konflikty, podporovat se, obhajovat vlastní názor, spolupracovat a respektovat určitá pravidla a normy.

Na socializaci lze nahlížet i jako na společenský mechanismus, kdy si lidé předávají z generace na generaci poznatky a kulturně společenské hodnoty.²²

²⁰ PRŮCHA, Jan, ref. 14, str. 16

²¹ PRŮCHA, Jan, ref. 14, str. 17

²² KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-833, str.

1.2.4 Vzdělávání

Pojmy výchova a vzdělávání často jdou ruku v ruce, občas jsou tyto termíny i zaměňovány a považovány za totožné. Ovšem není to tak. „*Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování.*“²³ Jedná se o kognitivní složku osobnosti. V teorii lze tyto dva termíny odlišit, v praktické činnosti se však často prolínají, ať už v roli učitele či vychovatele, proto ustálené spojení výchovně-vzdělávací činnosti.

1.3 Organizace ŠD – obecná

Jaká vypadá organizace ŠD obecně

Do družiny se zapisují děti z prvního stupně základní školy a přípravné třídy. Zpravidla se jedná o pravidelnou docházku v celém týdnu po-pá. Děti zapsané do školní družiny jsou rozděleny do jednotlivých oddělení. V ideálním případě by neměl být překročen limit 25 dětí na jedno oddělení – potažmo na jednoho vychovatele, vzhledem k bezpečnosti dětí při různých akcích mimo areál školy - kdy školní družina pořádá různé exkurze, vycházky a výlety po Praze či mimo Prahu. V tomto případě by neměl být překročen počet žáků 25 na jednoho pedagogického pracovníka. Pokud je počet žáků vyšší, měl by být navýšen i počet pedagogického dozoru.²⁴ Pokud se jedná o aktivity konané v běžném prostoru ŠD, ředitel může navýšit počet dětí, v tom případě se pak doporučuje zapsat navíc nejvýše 5 žáků. Celkový nejvyšší limit počtu dětí na oddělení je poté tedy určen na 30 dětí. Během provozní doby školní družiny se počet dětí může měnit a v praxi často mění v závislosti na různých kroužcích či mimoškolních aktivitách dětí nebo na dřívějším či pozdějším vyzvedávání dětí rodiči (nebo samostatnými odchody dětí).

²³ PRŮCHA, Jan, ref. 14, str. 17

²⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 145

Podmínky pro ideální fungování školní družiny:

Aby školní družina mohla plně fungovat, je zapotřebí, aby byly splněné podmínky personální a materiální. Personální podmínka bude splněna, pokud pozici vychovatele/ky bude vykonávat člověk s odborným vzděláním, který bude mít schopnost empatie, slušného chování, přirozené autority, kladného vztahu k dětem a především motivace pro práci s dětmi. Podrobné charakteristice vychovatele se věnuji v samostatné kapitole Role vychovatele.

Co se týká materiálních podmínek, je potřeba, aby škola zajistila dostatečné prostory, které by byly vhodně vybaveny a splňovaly tak účel heren či kluboven. Ideální je, aby v prostorách školy či jejím bezprostředním okolí se nacházely různé parky či hřiště. V neposlední řadě je žádoucí mít k dispozici i tělocvičnu, kterou školní družina může využít především v zimních měsících, kdy není možné být s dětmi venku dostatečně dlouhou dobu vzhledem k počasí.

Provozní doba školní družiny je přesně vymezena ve vnitřním řádu školní družiny konkrétní školy. Obecně ale můžeme říci, že se jedná o čas mezi koncem vyučování a odchodem dítěte domů či do dalších mimoškolních aktivit, spolků, kroužků... Navštěvování školní družiny je zcela dobrovolné, záleží na rozhodnutí rodičů dětí. Pokud však dítě družinu navštěvuje, rodiče hradí tuto službu a to buď měsíčně, nebo za celé pololetí. Výše úplaty za školní družinu a podmínky přijetí žáka definuje vnitřní řád školní družiny té dané školy.²⁵

²⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 12

1.4 Organizace ŠD v ZŠ a MŠ generála Františka Fajtla DFC

Celé znění vnitřního řádu školní družiny v ZŠ Fajtla v Letňanech přidávám do příloh této bakalářské práce. V této části však zmíním hlavní body tohoto dokumentu.

Během kalendářního roku je školní družina otevřena pro veřejnost 10 měsíců v roce září-červen. O prázdninách a státních svátcích je družina zavřená.

Školní družina ZŠ Fajtla má provozní dobu každý den od pondělí do pátku od 6:30 do 17:00. Přímá práce s dětmi probíhá v ranních hodinách od 6:30 - 7:40 a poté navazuje na vyučování jednotlivých tříd. Zpravidla přímá činnost navazuje od 11:40 do 17:00.

Co se týče přihlašování dětí do školní družiny, o přijetí dítěte rozhoduje ředitelka školy. Přednost mají vždy žáci mladšího věku, tedy především žáci z prvních a druhých tříd. Poté závisí na kapacitě a zbylých volných místech, či na tom, zda žák z vyššího ročníku má ve škole mladšího sourozence, či jak daleko do školy dojíždí a další okolnosti. Přihlašování dětí je zpravidla na celý školní rok. Během roku lze samozřejmě docházku do školní družiny na základě písemné žádosti rodičů dítěte ukončit.

Školní družina ZŠ Fajtla je poskytována za úplaty, kterou hradí rodiče. Buďto měsíčně částkou 350,- či jednorázově za první pololetí září-prosinec 1400,- a leden-červen 2100,-. Celková suma za celý školní rok tedy činí 3500,-.

Tuto školní družinu navštěvují žáci přípravné třídy, 1. – 4. tříd, přičemž z 1. – 3. tříd mohou družinu využít všichni žáci. Z kapacitních důvodů však žáci ze 4. třídy nemohou využít družinu všichni, tudíž jsou přijati na základě bodového ohodnocení. Kapacita celé školní družiny činí 230 žáků, ti jsou rozdělení do 8 oddělení. Na každé oddělení tak zpravidla vychází 27-30 žáků.

Náplň školní družiny ZŠ generála Františka Fajtla

Cílem „naší“ školní družiny je rozvíjet osobnost každého dítěte, vést jej k všeobecnému přehledu, k zodpovědnosti za své činy, podporovat jeho zdraví, tělesný i smyslový rozvoj. Apelujeme, aby děti chápaly svá práva i povinnosti. Učíme děti respektovat jeden druhého, vzájemné potřeby, pocity. Snažíme se působit na kolektiv, vést děti k solidaritě, spolupráci a empatii. Naší snahou také je být „průvodcem“ a oporou

pro dítě, pomoci mu porozumět světu, situacím, změnám a dění kolem něho. Chceme, aby dítě chápalo smysl demokracie, učíme jej demokratické jednání uskutečňovat i v kolektivu.

Konkrétně ve svém oddělení se snažím o to, aby všechny děti znaly svá práva i povinnosti. Aby znaly obecná pravidla školní družiny i pravidla, která jsme si na začátku roku stanovili v našem oddělení. Pravidla často opakujeme a nechávám děti, aby je formulovaly samy. Dbám na to, aby si děti byly vědomé toho, že pokud poruší pravidla, bude to mít jisté důsledky, se kterými jsou většinou obeznámeny dopředu. Snažím se jim ukazovat přímé vazby mezi jejich chováním a následky. A vedu je k zodpovědnosti tím, že se samy rozhodnou, zda v činnosti, o které ví, že není dobrá, budou pokračovat a riskovat, či zda si uvědomí, jaké důsledky jejich chování může mít, a raději aktivity zanechají.

Zdraví a tělesný vývoj se snažím podporovat pravidelnými procházkami, pohybovými aktivitami, sportovními soutěžemi, zdravým dostatečným pitným režimem, dohledem nad stravou, kontrolou hygieny, oblékání atp.

Diskutujeme s dětmi i o tom, jaké mají nejenom povinnosti, ale i práva. Snažím se o prevenci šikany, o rozhovor s dětmi o tom, že pokud se stane jim nebo někomu jinému jakékoliv bezpráví, jsme tady my, vychovatelky, učitelé a rodiče, abychom jim pomohly situaci řešit. Chci, aby děti uměly formulovat myšlenky, přání, otázky, pochyby, aby měly vštěpeno základní slušné chování, apeluji na to, aby měly úctu ke starším lidem, a aby dokázaly řešit konflikty jinak než agresí.

Co se týče demokracie, uplatňuji ji v momentech, kdy děti dostanou nabídku více lákavých aktivit, přičemž vybíráme tu, ke které se přihlásí nejvíce dětí. Právo demokracie uplatňujeme i ve sportovních hrách, konkrétně u fotbalu, kdy pokud se hádají dvě mužstva a nedokážou se domluvit, hlasují mezi sebou spolu s přihlížejícími o tom, jak kdo situaci viděl a vyhodnotil, popřípadě hlasování o rozhodčím, ke kterému budou mít důvěru.

Snažím se s dětmi dělat aktivity zaměřené na spolupráci, kdy vytvářejí projekty ve skupinkách, učí se řešit konflikty, prosazovat a obhájit své názory, popřípadě uznat, že jiný nápad je lepší či praktičtější, jednodušší a táhnout takzvaně za jeden provaz. Pokud si děti neví s něčím rady, snažím se jim poradit, ale nepřicházím s daným řešením, nýbrž trvám na tom, aby na řešení přišly samy a domluvily se na něm společně.

Zaměřujeme se na 6 kompetencí, které se snažíme u každého dítěte rozvinout. Především se snažíme posilovat u dítěte kompetence v řešení problémů, mezilidských vztazích, jde nám o komunikativní kompetenci, aby se dítě dokázalo obhájit, vyjádřit myšlenku, komunikovat s vrstevníky i s dospělou osobou. Rozvíjíme sociální a interpersonální kompetence především s ohledem na příjemnou atmosféru

ve skupině a k dodržování pravidel, které považujeme za důležité, a na kterých se s dětmi na začátku školního roku dohodneme. Vychovatelka se snaží posilovat u dětí i schopnost učení se novým věcem, osvojování si dovedností, rozvíjet samostatnost, posilovat jejich sebedůvěru, dát jim prostor pro realizaci a sebehodnocení. Děti mají v nabídce během odpoledne různé zájmové činnosti i prostor pro zcela volné trávení volného času, vychovatelky se snaží, aby děti trávily volný čas smysluplně a aby si uvědomovaly svou vlastní zodpovědnost za to, jak volný čas využívají.

Na začátku roku jsou děti seznámeny s tematickými plány ŠD na celý školní rok. Vychovatelky se věnují každý měsíc jednomu tématu, kterému se snaží podřídit většinu aktivit a zájmových činností s dětmi.

Během odpoledního bloku školní družiny v ZŠ gen. Fr. Fajtla mají děti na výběr různé kroužky s lektory či zájmové činnosti s vychovatelkami, je zde prostor i pro rekreační trávení volného času venku, či pro samostatný prostor pro dítě a jeho individuální spontánní hraní či zájmové činnosti dle vlastního uvážení. Školní družina využívá i různých příležitostných zájmových činností jako jsou různé besídky, kulturní akce, představení, výlety, slavení Halloweenu, masopustu, velikonoční či vánoční jarmark atp. Dětem ve školní družině jsou poskytnuty i různé didaktické hry, které upevňují a rozšiřují jejich schopnosti a vědomosti.

V neposlední řadě se snaží zajistit dětem bezpečné prostředí, dohlíží na zdravý životní styl dětí, pitný režim, snaží se rozvíjet pohybové dovednosti dětí, vytvořit kladný vztah dětí k přírodě a zajistit hlavně adekvátní zázemí pro dítě, aby se v družině cítilo dobře jak po fyzické, tak po psychické stránce.

Ve vnitřním řádu školní družiny ZŠ Fajtla jsou věnované kapitoly i pro výjimečné situace jako je například nevyzvednutí dítěte, zdravotní poranění dítěte či evakuace školní družiny.²⁶

²⁶ Dokumenty ke stažení: ŠVP pro ŠD. In: Základní a mateřská škola generála Františka Fajtla DFC [online]. 2016 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://zsfajtla.cz/dokumenty-skolni-druzina/>

1.5 Činnosti (aktivity) nabízené dětem v ŠD

Školní družina nabízí dítěti celou škálu činností, tak aby dítě činnosti bavily, a tak, aby byly pestré a rozvíjely celou jeho osobnost. Zpravidla se činnosti dělí na zájmové, rekreační, odpočinkové a výchovně-vzdělávací aktivity.

1.5.1 Zájmové

Zájmové činnosti by měly rozvíjet osobnost žáka a umožňovat jeho seberealizaci. Do zájmových činností patří různé výtvarné činnosti, hudební činnosti, divadlo, vyrábění různými technikami, soutěže v pohybových i vědomostních aktivitách, kvízy, diskotéka, diskuze na různá témata atp.

1.5.2 Rekreační

Do rekreačních činností můžeme zařadit pohybové aktivity nebo aktivity spojené s venkovním prostředím.

Do pohybových aktivit můžeme zařadit chůzi – v ŠD tedy třeba procházky v okolí školy, dále běh – který může oddělení pojmout formou různých soutěží a závodů, různé míčové hry ať už fotbal, vybíjená, házená, skákání přes gumu či jakákoliv podobná alternativa, během kterých se děti učí motoriku a ovládání míče rukou či nohou a trénování stability těla. Můžeme do pohybových aktivit zařadit téměř jakékoliv hry, při kterých je pohyb hlavní dominantou. Smysl pohybových her není pouze v pohybu. Vychovatel se snaží skrze hru budovat v dětech smysl pro fair-play. Tu lze hrát, když děti pochopí princip hry a její pravidla, které by měl vychovatel srozumitelně a jasně dětem vysvětlit a dbát na jejich dodržování. Většina her je spojená s dělením na různá družstva či skupiny. Tím se děti učí jisté spolupráci, zodpovědnosti, setkají se se soupeřením, vyrovnávají se s týmovými neúspěchy či vítězstvími. Děti by měly znát svá práva i povinnosti, tedy to, co si během hry mohou a nemohou dovolit. Díky sportovním aktivitám se prohlubují i vzájemné sociální vztahy mezi dětmi, tvoří se společná témata a zážitky. Pohybové aktivity samozřejmě dětem prospívají i k jejich zdravému životnímu stylu, v dnešní době, kdy se děti málo pohybují, čas tráví dopoledne v lavicích a odpoledne doma na počítačích, obzvlášť. Pohyb uvolňuje endorfiny v těle, a tak by se měla dětem tvořit radostná a pohodová nálada, ve které by se měly cítit všechny děti dobře. Je dobré umět s dětmi pracovat tak, aby z pohybu mělo radost každé dítě a nezpůsobili jsme žádnému dítěti komplexy či negativní

emoce, které by ho ovlivnily do budoucna. Co se týče různých soutěží, je potřeba ošetřit i různá zklamání z prohry, negativní emoční prožitky, zášť k soupeřům atp. Vhodné je o všem s dětmi komunikovat a snažit se oživit v dětech sportovního ducha, aby dokázaly přijmout prohru, dokázaly překonávat překážky a měly chuť zdolávat výzvy. Děti by se díky těmto aktivitám měly naučit i jeden druhého motivovat, podporovat v tom, co druhý umí, respektovat ho, chápat, že každý člověk má své limity a pomáhat si navzájem.

Existuje spousta aktivit, díky kterým si děti mohou uvědomit, jak je každý z nich jedinečný, že být v něčem poslední ještě neznamená nutně neúspěch, či jak každý vidí věc ze svého úhlu pohledu.

V prvním případě mohu uvést aktivitu, kterou jsem nedávno dělala s dětmi, a která sklídila úspěch. Rozhodla jsem se pro ni proto, že některé děti opakovaně vytýkaly třem zlobivým spolužákům, jak moc jim vadí, že zlobí a proč jim to vadí. Uvědomila jsem si, že děti dokážou velmi dobře říci negativa a často k nim sklouzávají, ale chválu si mezi sebou téměř neříkají. S dětmi jsme vytvořili tedy kruh ve stoje a děti měly za úkol obejmout svého spolužáka po levé straně, podívat se mu do očí a říci mu něco hezkého – pochvalu, poděkování, obdiv, cokoliv, co druhého potěší a co bude upřímné. Aktivita byla dobrovolná a na začátku jsem řekla, že pokud by dotek či celá aktivita byla někomu nepříjemná, může z aktivity a z kruhu vystoupit. Nikdo však tak neučinil a došlo k řetězové reakci úsměvů a pohodové atmosféře.

V druhém případě se často setkávám s tím, že děti brečí nebo jsou našťavané, zklamané, pokud jsou v něčem poslední. Poslední v řadě na oběd, poslední při výběru do družstva, poslední dostávající odměnu atp. Našla jsem tedy aktivitu s myšlenkou, že ti, kdo jsou poslední, budou vyvýšeni. Děti jsem postavila do řady a vysvětlila jim, že z řady si vyberu jednoho z nich. A vyberu si ho tím způsobem, že se mu podívám do očí, mrknu na něj a s úsměvem mu zatleskám. On poté půjde ke mně a vybere dalšího. Rozhodnutí, kdo půjde k nám, je na něm a proces se opakuje s tím rozdílem, že za vybraným člověkem už jdeme ve dvou a tleskáme ve dvou. Výsledný efekt jen ten, že pokud z 20 dětí zůstane jeden poslední ve hře, dostane všech 19 úsměvů a největší potlesk a dá se tak předejít pocitu zklamání. Jelikož ten, kdo byl vybrán první, je potěšen za vybraní a ten, co je poslední, je potěšen, že za ním jde celá skupina a přijme ho mezi sebe mohutným potleskem.

A třetí případ...Ve školní družině jsem občas svědkem toho, že děti na sebe žalují, obviňují se. K hádkám a skutečnostem se vyjadřují děti, které u dané problematické situace vůbec nebyly. Nebo si děti často domýšlejí věci, zveličují, mezi sebou si informace předávají a vznikne tak prostor pro „drby“ a předsudky a mnohdy nepravdivá tvrzení či špinění jeden druhého. Dětem mohu vysvětlit, že to tak není, ať se na věc podívají z více stran, že nemohou potvrdit, že to, co říkají, je stoprocentně pravda, když u toho nebyly, že si to pouze myslí a domýšlí. Vše se dá dětem vysvětlit a děti jsou schopné to pochopit. Ale jsem toho názoru, že dítě si mnohem lépe zapamatuje určitá přirovnání, zážitky a mnohem lépe

pochopí věci, pokud je zažije na vlastní kůži. Nechala jsem se inspirovat knihou Jak rozvíjet dětskou spiritualitu od Joy Jenkinsové a použila jednu aktivitu, která byla zaměřena na odbourání předsudků u dětí. Jednalo se o jednoduchou aktivitu, kdy jsem dětem rozdala různé kousky z časopisů, plakátů či obrázků. Dostaly pouze desetinu obrazce a na nich bylo, aby obrazec dotvořily podle vlastního uvážení a očekávání, jak obrazec vypadal před rozstříháním. Děti si lámaly hlavu nad tím, proč dostaly kus papíru, na kterém je rodina, na jiném pes, proč holčička na obrázku brečí, proč se chlapec směje, kdo bydlí v opuštěném domě, jestli paní na obrázku je tak smutná, protože je nemocná a je jí zle a tak podobně. Po tom, co dotvořily celý obraz, jsme udělali komunikační kruh, kdy se každý vyjádřil ke svému obrázku a zdůvodnil, proč ho dotvořil, tak jak ho dotvořil a co ho nejvíc zaujalo. Už při samotném projevu jednotlivých dětí, kdy vysvětlovaly, proč si myslí, že paní pláče, proč pán sedí, proč běží pes bez páníčka aj., bylo vidět na ostatních dětech, že s některými názory nesouhlasí, že ony by to viděly jinak. Po komunikačním kruhu jsem dětem ukázala, jak vypadaly originální obrazy před rozstříháním. Některé děti se samozřejmě trefily a odhadly obrázek správně, některé děti však zjistily, že původní obrázek byl založen na úplně jiné realitě, než si myslely. Pak jsme si povídaly o tom, co jsou předsudky, proč se utvářejí a pochopily, že z malého množství informací si nemůžeme být jisti svým úsudkem. A že kritizovat, posuzovat, hodnotit a šířit dál informace, bychom měli až tehdy, pokud známe všechny skutečnosti.²⁷

Do pohybových aktivit můžeme zahrnout i různé „vyšší cíle“ než jen splnit zadání a podat výkon, který vede k úspěchu. Hry mohou být spojeny s řadou důležitých témat, která jsou součástí základní výchovy. Existují hry, které jsou zaměřené na životní prostředí, na multikulturní respekt (odbourání různých předsudků, či obohacování jeden druhého tím, co který spolužák umí, v čem má talent, k čemu má genetické předpoklady), pohybové aktivity mohou být spojené i s dramaturgií či s improvizací, kdy děti zapojují veškerý svůj intelekt a představivost.

1.5.3 Odpočinkové

Do odpočinkových aktivit můžeme zařadit různé relaxační techniky, odpočívání při hudbě, vyprávění dětem, předčítání knih, odpočinek s polštářky apod.

1.5.4 Výchovně-vzdělávací/příprava na vyučování

Příprava na vyučování může zahrnovat vypracovávání domácích úkolů, ovšem pouze se souhlasem rodičů a za předpokladu, že tak nebude činěno dříve než o 15. hodině odpolední. Třetí hodina odpolední je stanovena kvůli času pro odpočinek dítěte po dopoledním vyučování a kvůli klidovému režimu po obědě. Pokud si děti dělají v ŠD

²⁷ JENKINS, Peggy Davison. Jak rozvíjet dětskou spiritualitu: jednoduchá praktická cvičení. Praha: DharmaGaia, 2009. Šťastné dítě (DharmaGaia). ISBN 978-808-6685-922, str. 39

domácí úkoly, vychovatelka není povinna dětem úkoly kontrolovat a nezodpovídá za správné vypracování, může pouze vyzvat dítě k vyhledání chyby a její opravě.

Výchovně vzdělávací činnost se dá pojmut i formou didaktických her, kdy se učivo procvičuje zábavnou formou. Mohou to být různé didaktické deskové hry, ve kterých děti procvičují slovní zásobu, matematickou představivost, logiku.... Další formou výchovně vzdělávací činnosti jsou i vycházky, při kterých si teoretické poznatky ukážeme v praxi, vhodné jsou též různé výstavy, exkurze, práce s knihami, časopisy, DVD atp.²⁸

Na konci kapitoly o aktivitách ve školní družině bych ráda zmínila, že vychovatelky vždy musí dbát ve všech situacích především na zdraví a bezpečnost dětí. Při všech aktivitách mají vychovatelky za děti stále morální i právní zodpovědnost. Je však vhodné při aktivitách dětí být spíše určitým rádcem, pozorovatelem, moderátorem celých situací a nechat dětem prostor pro vlastní představy co a jak hrát, čeho se účastnit, neúčastnit a proč.²⁹ Osobně například, pokud vznikne spor mezi dětmi při hře a vyvstanou emoce, pozoruji, jak děti reagují, zda jednají fair play. Sleduji, jaké charakterové rysy se u dětí projevují, jestli mají děti tendenci pomáhat si vzájemně, nebo „jet sami za sebe“, zda mají týmového ducha, či nikoliv, zda dokážou být objektivní a posuzovat věci s nadhledem, jak se celou situaci snaží řešit, zda po sobě křičí, snaží se o kompromis, zda jdou žalovat, či zda rivalitu vyhraje vždy silnější tým. Sleduji, jak děti řeší pravidla, zda si je poupravují a hledají klíčky ve smyslu: „co není zakázáno, je povoleno“ atp. Vkládám se do jejich situace až později, když vidím, že se děti nemohou dohodnout, když mě o pomoc požádají, nebo pokud vidím, že je porušováno pravidlo, které má být ctěno, nebo ubližováno, ať už slovně nebo fyzicky, ostatním hráčům. Ale osobně si myslím, že je důležité dát dětem prostor pro to, aby se naučily řešit konflikty a zkusily si být samostatné a zodpovědné za své činy.

²⁸ METODICKÝ POKYN K POSTAVENÍ, ORGANIZACI A ČINNOSTI ŠKOLNÍCH DRUŽIN: Činnosti školní družiny [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 2018-12-17].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin?highlightWords=%C5%A1koln%C3%AD+dru%C5%BEina+posl%C3%A1n%C3%AD>

²⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 91

1.6 Má smysl ponechat dětem i zcela volný čas v ŠD?

Děti si díky účasti na volnočasových aktivitách osvojují nové sociální zkušenosti. Dospělí lidé, včetně vychovatelů, by měli dětem pomáhat, aby se dokázaly děti s časem dobře vypořádat, rozvrhnout si ho, smysluplně ho využívat ve prospěch sebe sama, i pro blízké prostředí, společnost a rozvíjet svoji osobnost. Překonávat neschopnost a nepřipravenost dětí a mladých lidí pozitivně realizovat svůj volný čas proto vyžaduje vytvářet pro ně dostatek přitažlivých nabídek, odstraňovat nezáměr a učit je, jak těchto možností využívat.³⁰

Je důležité nejenom odstraňovat nezáměr a vytvářet lákavé nabídky pro děti, ale zejména vést je, aby se samy naučily správně nakládat se svým volným časem. Zdálo by se logické, že děti jsou naučené pracovat s volným časem už od mateřské školy a předškolního období. Ovšem z vlastních zkušeností se celkem často setkávám u dětí s nedostatkem fantazie a s tvrzením, že se nudí, nevědí, co mají dělat, a že je nic nebaví. Na můj dotaz, proč si nezahrají nějakou hru, nevymyslí si svá pravidla, jaké hry (ke kterým nepotřebují speciální pomůcky nebo hračky) znají a podobné dotazy, povětšinou odpovídají pouhým pokrčením ramen. Jsou hodné, dokud jim vychovatelka řídí program a naplňuje jejich volný čas, ale samy s ním zacházet moc neumějí. Dle mých zkušeností z praxe hodnotím přemíru kroužků, zájmových činností a dalších za špatné a je podle mě potřeba, aby dítě mělo i zcela volný čas pro sebe, aby se naučilo nakládat s časem, aby dokázalo přemýšlet samo za sebe a nejednalo pouze tak, jak se po něm chce od rodičů, pedagogů, vychovatelů, a aby mělo nezbytný čas pro odpočinek a vlastní fantazii. Je prokazatelné, že dítě volný čas potřebuje, a že prostor pro jeho spontánní činnosti je nezbytný pro jeho správný duševní vývoj. Nesmíme podceňovat schopnosti dětí, rozhodovat neustále za ně, řešit veškeré jejich spory za ně a vytvářet umělá přátelství. Je potřeba dětem dát prostor, aby se samy realizovaly a rozhodovaly. Děti jsou učenlivé, vnímavé a chytré. Jsou schopné posoudit různé alternativy, srovnat pro a proti a rozhodnout se podle sebe pro to nejlepší řešení. Tuto schopnost nabývají již mezi osmým a devátým rokem svého života.³¹ Pokud děti budou mít řízený program od rána do večera, nebudou mít čas ani na své

³⁰HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 46

³¹SHAPIRO, Lawrence E. Emoční inteligence dítěte a její rozvoj. Praha: Portál, 1998. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-238-6. Str. 132

myšlenky, ani na odpočinek, ani na přirozené navazování sociálních kontaktů a přátelství. Kolektiv je přitom pro dítě nesmírně důležitý. Zick Rubin říká, že důležitým faktorem pro utváření přátelství v dětském věku je sdílení soukromých informací, tajemství, niterních pocitů, které ostatní osoby neznají.³² Tento výjimečný pocit sounáležitosti ani rodiče ani vychovatel žádnou řízenou činností nemohou dítěti poskytnout.

2. Trojúhelník dítě – vychovatel – rodič

Trojúhelník dítě-vychovatel-rodič je uskupení, jehož účastníci by měli mít snahu o maximální spolupráci mezi sebou. Všechny tři složky se navzájem ovlivňují a vidí věci (především dítě a jeho činy, pohnutky, motivace) z různých úhlů pohledů, které je dobré znát, aby se s nimi dalo dobře a efektivně pracovat.

2.1 Vzájemná spolupráce

Na výchově dítěte se podílí bezesporu v první řadě rodiče, ale velký vliv mají právě i učitelé a vychovatelé. Pokud vezmu v potaz mou praxi, některé děti chodí do družiny už v 6:30. Od 8:00-11:40 mají vyučování ve třídách, kde na ně působí učitelé a od 11:40-17:00 si je přebíráme my, vychovatelky. Jsou některé děti, které pravidelně zůstávají ve škole téměř každý den od 6:30 do 17:00. Pokud to spočítáme na hodiny, vyjde nám stav 10 a půl hodiny, což je téměř polovina dne. Pokud vezmeme v úvahu, že dítě mladšího školního věku bude průměrně spát cca 9 hodin denně, znamená to, že mu zbývá 15 hodin na jiné aktivity. Pokud tedy z 15 hodin 10,5 hodiny tráví ve škole, na setkání s rodiči mu zbývají pouhé 4,5 hodiny, ze kterých ještě pár minut pohlí večerní hygiena, domácí úkoly atp. Můžeme tedy říci, že některé děti 5 dní v týdnu tráví 2/3 svého aktivního času s vychovateli a učiteli a jen 1/3 času s rodiči. I kdyby jen polovinu volného času s dětmi trávil pedagogický pracovník, je to nemalé procento času, kdy vychovatel poznává dítě v různých, zcela odlišných situacích než rodič. Z tohoto důvodu by měli mezi sebou rodiče a pedagogičtí pracovníci úzce spolupracovat. Přestože pedagogičtí pracovníci, vychovatelé a rodiče směřují k vlastním specifickým cílům, mají zároveň společný obecný cíl a to rozvíjet osobnost dítěte, působit na něj výchovně a respektovat jeho individuální potřeby.

³² SHAPIRO, Lawrence, ref. 30, str. 150

Spolupráce učitelů a vychovatelů by měla spočívat zejména ve vzájemném respektování, informování o charakteru dětí, o výjimečných situacích, společném vystupování na třídních schůzkách či setkání s rodiči. Učitelé a vychovatelé by měli spolu komunikovat a předávat si zkušenosti, rady a konzultovat spolu chování dětí a vhodné výchovné metody, které lze pro děti uplatnit. Z praxe mohu říci, že vychovatelky považují děti, které jsou hodné během vyučování, často za problematické děti během družiny a naopak děti, které má učitelka problém zvládat ve výuce, si vychovatelky chválí ve volnočasových aktivitách. Je proto dobré vědět, co dítěti dělá problém, jak se chová při školních a mimoškolních aktivitách a utvářet si tak vzájemně celistvý obraz o povaze dítěte.³³

Rodič a vychovatel jako vzájemní partneři ve výchově

Pávková a Hájek ve své knize Školní družina zmiňují, že vychovatelé a rodiče se stávají ve výchově dítěte vzájemnými partnery. Aby neexistovala hierarchie v tomto vzájemném vztahu a působení, je zapotřebí, aby se obě strany respektovaly, měly k sobě důvěru, aby se vzájemně o všem důležitém informovaly a dokázaly spolu s úctou a otevřeností komunikovat. Předpokládá se, že jak vychovatelé, tak rodiče mají na mysli největší blaho a zájem dítěte.³⁴ Rodiče znají, jak se děti chovají v pro ně přirozeném, bezpečném prostředí, učitelky znají zejména píli, snahu, logické a vědomostní složky dítěte, vychovatel poznává a pozoruje dítě v kolektivu a situacích, kdy většinou dítě ani neví, že je pozorováno a spoléhá na to, že pozornost vychovatele je upoutána na jiné děti. Každý výchovný činitel zná dítě z jiného úhlu a za jiných okolností. Proto je potřeba vzájemná spolupráce rodič-vychovatel, vychovatel-učitel, učitel-rodič. Vzájemné postřehy, doporučení a řešení problematických skutečností mohou zkvalitnit výchovu dítěte a díky včasné a dobré spolupráci lze předejít i různým negativním vlivům a dopadům na dítě. Za to jak kvalitní a pevný vztah mezi rodiči a vychovatelkami bude, odpovídají obě strany, zejména však vychovatelky, které by měly umět vystupovat před rodiči, měly by mít odborné vzdělání z oblasti psychologie, pedagogiky a komunikační schopnosti. Vychovatelky by měly rodiče informovat o svých postojích, zhodnotit a zdůvodnit, proč si za nimi stojí a popřípadě

³³ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 70

³⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 71

vysvětlit, v čem vidí v konkrétních postojích přínosy pro dítě. V případě, že se vyskytne nějaký výchovný problém u dítěte, měly by říci rodičům vlastní postřehy a názory na věc. Ne ve smyslu toho, aby vychovatelka byla přesvědčená o své pravdě a nutila svou představu a pravdu rodičům. Ale ze zkušeností naší školní družiny mohu říci, že je prospěšné vzájemné postřehy s rodiči sdílet a diskutovat o nich. Samozřejmě je zapotřebí, aby své názory a postoje řekli stejně tak i rodiče vychovatelce, aby je vychovatelka vyslechla a popřemýšlela o informacích, které získá od rodičů a utvrdila se ve svých postojích, nebo aby naopak přemýšlela o svých postupech, zda jsou opravdu správné, případně je úplně přehodnotila.

Jak by měla vychovatelka jednat s rodiči?

S rodiči by v každém případě měla vychovatelka jednat otevřeně, diskrétně a především s taktem a respektem. Měla by se snažit být objektivní, rodičům nic nepodsouvat, a pokud nastanou konflikty řešit je v klidu, věcně a s ohledem na nejlepší blaho dítěte. Vychovatelka by měla probírat s rodiči pozitivní i negativní poznatky. Pokud se bude zabývat kritikou, je potřeba, aby kritika byla konkrétní, věcná a co nejvíce objektivní. Vždy by měla dát důraz na to, že je to pouze její názor nebo pohled na věc, popřípadě vysvětlit, proč na dítě a jeho činy takto nahlíží. Je jasné, že nic není černé nebo jen bílé. A tak je dobré vyhnout se pouze negativnímu nebo pouze pozitivnímu hodnocení dítěte. Vždy je dobré zmínit oba póly hodnocení. Vztah vychovatel – rodič by měl být, jak už bylo výše zmíněno, na bázi partnerství - tedy vzájemném respektu a naslouchání. Rodič i vychovatel by měl právo říci svůj názor, být vyslyšen, ale také by měl umět naslouchat druhé straně, či přiznat své pochybení. Tím se utváří vzájemná důvěra, uznání a tolerance.

Formy spolupráce

Existuje více forem spolupráce mezi rodiči a vychovateli. Typickými příklady, které jsou osvědčené lety praxe, jsou například společné třídní schůzky, individuální rozhovory, telefonické rozhovory, písemné kontakty – v dnešní době formou SMS, emailem, dopisem, či zapsání do notýsku, který je určen pro komunikaci s rodiči. Během třídních schůzek se většinou jedná o obecné organizační věci, o sdělení mimořádných akcí konané ŠD, o chodu ze ŠD atp.

Co se týče informovanosti o charakteru a chování dítěte, je lepší většinou individuální rozmluva, či písemná forma.³⁵ Z mé praxe se snažím ozývat se rodičům nejen se „špatnými“ negativními zprávami o dítěti, ale především informovat i o těch pozitivních. Nejvíce se mi osvědčila osobní komunikace s rodiči při vyzvedávání dítěte. Pokud se s rodiči nevidíme osobně nebo nestihneme promluvit, využívám pak hovoru po telefonu či píši SMS zprávy, kdy rodiče kontaktuji a předávám informace o výletech, o chování dítěte, o zdravotním stavu dítěte, o organizačních změnách ŠD atp. Během roku a půl, kdy vykonávám tuto práci, jsem si uvědomila, že pokud dokážu vyjít rodičům vstříc, pokud s nimi jednám taktně, otevřeně a upřímně, jednají i oni tak se mnou a vzájemně se dokážeme respektovat, chápat a vzájemně podporovat a motivovat.

2.2 Role dítěte ve ŠD

Dítě ve školní družině tráví spoustu času, pokud si ho rodiče nevyzvedávají pravidelně ihned po obědě. Zpravidla do družiny dochází děti z prvního stupně 1. až 4. třídy. Bez dítěte by chod družiny ztratil smysl. Dítě v družině je středobod pro vychovatele, který se snaží dělat vše v nejlepším zájmu dítěte. Dítě má právo zasahovat do toho, co by dělat chtělo/nechtělo, má právo sdílet své pocity, má právo žádat vychovatelku o radu, pomoc, podporu, pokud se mu dějí nepravosti. Může přijít za vychovatelkou se vším, co ho trápí.

Pokud mluvíme o trojúhelníku spolupráce „rodič-dítě-vychovatelka“ je zapotřebí, aby vychovatelka znala dítě dobře, aby i z jeho postojů, grimas, odchylky od běžného chování byla schopna přijít na to, jestli se dítěti děje něco zlého, nevšedního, popřípadě co a následně konzultovala věc s dítětem i rodičem. Děti se často stydí za vychovatelkou s některými věcmi přijít, nebo se bojí ohlásit krajní situace jako šikanu, týrání, zanedbávání, nespravedlnost apod. Je potřeba, aby vychovatelka byla vnímavá k dítěti a dokázala dobře číst ve změnách jeho chování a měla s dětmi založený vztah na vzájemné důvěře.

2.3 Role vychovatele

Osobnost vychovatele by měla neustále růst a vyvíjet se, zároveň však splňovat určitá kritéria. V první řadě by měl mít vychovatel smysl pro humor, spravedlnost, mravní

³⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 72

jednání, vychovatel by měl mít kladný vztah k dětem, neměla by mu dělat problém komunikace s dětmi ani rodiči. Aby svou funkci dobře plnil, předpokládá se, že práce s dětmi ho bude naplňovat a bude se dětem věnovat, jak nejlépe umí, dokáže děti motivovat k činnostem a neměl by být pouze „hlídačem“ dětí. Vychovatel by měl být objektivní a „měřit“ všem dětem stejně, měl by apelovat na to, aby žáci dodržovali zásady a povinnosti a pravidla, na kterých se na začátku roku domluvili. Správný vychovatel by měl být zásadový, měl by se vyvarovat náládovosti, kdy za stejných podmínek jednou dítěti něco povolí, podruhé zakáže. Pokud se stane, že vychovatel v něčem neobstojí a udělá chybu, měl by umět chybu přiznat i dětem. Ony to ocení více, než lež nebo „zametání pod koberec“. Mezi další základní schopnosti vychovatele patří určitě i empatické cítění. Role vychovatele nespočívá v tom, být vždy pouze přísný. Vychovatel by měl také ukázat dětem lidský přístup, otevřenou náruč. Měl by vzbudit v dětech důvěru, aby se mu nebály svěřit s různými problémy, nespravedlnostmi a těžkostmi. Měl by být opora a útočiště pro děti, které jsou utlačované. Vychovatel by se měl o děti zajímat, pozorovat jejich chování, jejich povahové rysy, hrát s nimi hry, vyrábět různé výrobky, nabízet dětem různé aktivity či možnosti. Vychovatel se snaží celkově děti posouvat, povzbuzovat a uschopňovat je v sociálních, komunikačních a dalších dovednostech. Měl by děti vést k zodpovědnosti za své činy, k samostatnosti a k týmové spolupráci.

Aby vychovatel dokázal efektivně vykonávat svoji práci, měl by být organizačně velmi zdatný, aby průběh akcí, přesuny dětí atp. fungovaly plynule. Od vychovatele se očekává, že dokáže být mnohdy flexibilní a přizpůsobit se různým podmínkám, či nečekaným změnám. Může se jednat o změnu počtu dětí, o přesuny do jiných tříd, o zkrácení vyučování, o různé výlety, úrazy, změny ze stran vedení školy...

Vychovatel/ka jako vzor

Vychovatelka působí na děti již prvním dojmem a působí na děti jako jakýsi vzor. Měla by tedy dbát o svůj vzhled, chodit do práce vhodně oblečená, měla by mít na sobě oblečení, které ji nebrání při práci s dětmi. Děti rády napodobují dospělé osoby a vzory, tak se dá předpokládat, že obzvláště v nižších ročnících budou děti napodobovat vychovatelku vzhledem, postojem těla i mluvou. Komunikační schopnosti jsou jedny

z nejdůležitějších schopností vychovatelky. Měla by dbát na svou komunikaci s dětmi i rodiči, její výstup by měl být kultivovaný, spisovný, srozumitelný. Mluvený projev vychovatelky by měl být v klidném tempu, neměl by obsahovat tzv. parazitní slova - jako jsou například vlastně, ehm atp. Projev by neměl být příliš rychlý, aby děti dokázaly řečené informace zpracovat, je dobré při jednotlivých instrukcích zařazovat do mluvy vhodně i krátké pauzy pro upoutání pozornosti. Vychovatelka by se měla vyhnout infantilní komunikaci s dětmi a vyvarovat se přehnaným zdrobnělinám. Při práci s dětmi by měla vychovatelka dbát na to, aby s dětmi komunikovala způsobem, který pro děti bude zcela jasný a srozumitelný. Při svém projevu by vychovatelka měla pozorovat děti a zhodnotit, zda jejím instrukcím či sdělením děti dobře porozuměly. Je tedy zapotřebí očního kontaktu s dětmi a alespoň základní znalost neverbálního projevu. Pokud si není jistá, zda její instrukce byly jasně pochopené, může zařadit do interakce s dětmi kontrolní otázky, na které děti odpovídají. Dále by se měla vyvarovat abstraktním pojmům, které děti ještě nemají osvojené, pokud nějaký neznámý termín ve své mluvě použije a uvidí, že děti nereagují, či neví, co se po nich chce, měla by následně vysvětlit význam slova, čímž rozvíjí u dětí slovní zásobu či představivost. Vychovatelka by měla umět dobře pracovat s hlasem, jak s výškou, tak s intenzitou. Obecně platí, že děti vnímají více hluboce posazený hlas. Vychovatelka by měla zvládat regulaci hlasu, projev by neměl být monotónní. Měla by si umět zjednat respekt, neznamena to ale, že si respekt vybuduje pouze křikem či tresty. Vychovatelka by svůj mluvený projev měla podpořit i mimikou a gesty. Mimika by měla být v souladu s tím, co je řečeno. Nelze se například zlobit a přitom se usmívat.³⁶

Během školního roku se mezi dětmi a vychovatelkou tvoří a rozvíjí vztah, který ovlivňuje jak osobnost vychovatelky, tak osobnosti dětí. To jak výchovně působí vychovatelka na děti, by pro ně mělo být zcela přirozené a přijatelné.³⁷

³⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 34

³⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 35

Předpoklady pro výkon práce vychovatelky

Co se týče vzdělanostních předpokladů, vychovatelka by měla mít dosaženou požadovanou kvalifikaci v oboru, prokázat znalost českého jazyka³⁸, měla by disponovat dostatečným všeobecným přehledem a měla by oplývat vědomostmi a zkušenostmi s dětmi, jejich věku, schopnostech, vývoji. Měla by absolvovat vzdělání či samostudium v oboru psychologie, zejména vývojové a sociální a znát základy biologie. V dnešní době je nezbytné orientovat se i v právních věcech, které se s pozicí vychovatelky pojí.³⁹

Aby vychovatelka předešla syndromu vyhoření, je žádoucí aby se aktivně vzdělávala během celé své pracovní kariéry, osvojovala si nové metody, učila se hlubším vědomostem a zkoušela nové postupy práce.

Má vychovatel být přísný nebo laskavý?

Jako každé dítě je jiné, tak i každá vychovatelka jedná a působí jinak. V mé praxi často vidím, jak děti srovnávají mě a jiné paní vychovatelky. Jak znají, která vychovatelka má v čem slabé a silné místo atp. A vím, že o osobnostech vychovatele diskutují vzájemně i rodiče. A každý dává přednost jiné výchově a jinému působení na dítě.

Tak si občas kladu otázku, zda nejsem na děti moc mírná, empatická, zda dětem neškodím v tom, když se jim za každou cenu nesnažím ukázat „já jsem tady vychovatelka, mě budeš poslouchat“. Zda bych si od nich neměla držet větší odstup, aby na mě nebyly emočně závislé. Kupříkladu vím, že některé děti by nechtěly jet na školu v přírodě či jiné akce beze mne, přestože s jinými vychovatelkami jsou též v denním častém kontaktu a dobře se znají. Stejně tak mám zkušenosti, že některé děti jdou s některými požadavky nebo průšvihy za mnou, jelikož nejsem typ tvrdé vychovatelky. Těžko říci obecně, co je dobře a špatně. Václav Mertin si ve své knize „Ze zkušeností dětského psychologa“ pokládá tutéž otázku. Ptá se, zda přílišnou

³⁸ Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

³⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina, ref. 1, str. 36

vlídností nesnižuje dospělý svou autoritu před dítětem, zda je potřeba být vlídný či přísný. Zmiňuje, že dospělí lidé vnímají výchovu často striktně, ve vážné, seriózní a nepřístupné poloze bez špetky humoru. Mertin však tvrdí, že právě tento způsob výchovy děti nemají rády, dokonce, že často ani nefunguje, nebo ne dlouhodobě. Co více, nikde není psané, že pokud vychovatel používá metodu křiku, mračení se, či vyhrožování, získá lepší výchovné výsledky. Zcela popírá, že by laskavost a důslednost ve výchově šly proti sobě. Stojí si za názorem, že laskavost, rozhodnost a důslednost mohou jít ruku v ruce a mohou přinášet velmi kladné výsledky. Navíc utváří příjemnou přátelskou atmosféru bez stresu.⁴⁰

Cukr vs. bič aneb odměny a tresty?

Otázku odměn a trestů jsem vložila i do dotazníkového šetření a v praktické části popíšu, zda rodiče souhlasí s motivací trestů a odměn. V praxi se člověk setkává s rodiči, kteří odměny a tresty využívají i ve svém vlastním působení na dítě, ale setkávám se i s rodiči, kteří jsou toho názoru, že trestem ve výchově člověk nic nezmuže. Na druhé straně se denně setkávám s tím, že musím řešit různé spory mezi dětmi, vzájemná ublížení, tendence k šikaně atp. a rodiče samozřejmě očekávají zakročení z pozice vychovatele a žádají, abych danou věc řešila s danými účastníky a pokud dítě pochybilo, aby bylo potrestáno. Je ovšem pro mne velmi těžké najít jistotu pro to, který trest a za jakých podmínek mám zvolit. Obecně by vychovatel měl ukazovat dítěti mantinely v chování, co je správné, co zlé chování, co se očekává a jaké chování je nežádoucí. Často uplatňuje princip cukru a biče, neboli systém odměn a trestů. Dítě potřebuje zpětnou vazbu na své jednání a chování od dospělého člověka. Potřebuje poznávat hranice, co je dobré, co špatné a posilovat sebereflexi. Obecně chvála či odměna, tedy pozitivní motivace a ocenění, má dlouhodobější a silnější efekt na dítě. S chválou by však vychovatel měl zacházet pečlivě. Chvála splňuje svůj účel v momentě, kdy chválíme dítě za nějaký pokrok, za něco, při čem musel vynaložit úsilí a snahu. Chválit dítě za něco, co samo neovlivní (krásné vlasy, oči, hezké šaty) může být hezké, ale nemusí to mít žádný efekt a už vůbec nemůžeme hovořit o výchovném dopadu. Vychovatel může dítě odměňovat různými způsoby. Do odměn lze zahrnout

⁴⁰ MERTIN, Václav. Ze zkušeností dětského psychologa. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-764-5. Str. 65

slovní pochvaly, známkování, rozdávání smajlíků, pochvalu před ostatními dětmi či rodiči, dárek, sladkost, úsměv, pohlazení, společnou aktivitu, která je dítětem žádaná a nedělá se tak často atp. Vhodné je typy odměn střídat či volit je podle povahy daného dítěte. (Pokud dítě nejí sladké bonbony a čokolády, nepředstavuje pro něj čokoláda a bonbon žádnou odměnu a účel odměny by ztratil smysl.) Samotná odměna by ale neměla být pro dítě jediným impulzem k lepším výkonům.

Je potřeba, aby vychovatel pomáhal dětem najít i jejich vlastní vnitřní motivaci, a aby pěstoval v dětech touhu po tom být lepší, nevzdávat se, osobnostně růst atp.⁴¹

Stejně jako u odměn i u kritiky a trestů by měl vychovatel brát v potaz povahu dítěte a neomezovat se pouze na jednu či dvě metody trestů. Děti jsou vnímavé a tak není potřeba na ně vždy jen křičet. Dokáží velmi dobře rozeznat tón hlasu, jeho zvyšování, dokáží rozpoznat citový rozdíl mezi oslovením například Aničko a Andulo. Jsou schopné číst v naší mimice, našich gestech a postojích. Trestem může být pro dítě odejmutí hračky nebo zákaz atraktivní aktivity. Je zcela jasné, že vychovatel nesmí používat pro děti tělesné tresty, měl by se vyhnout veškerým trestům, které by pro děti byly ponižující. Je vhodné kárat dítě mezi čtyřma očima, než nechat dítě ponížít před celou třídou, která by mu danou situaci později mohla připomínat, zesměšňovat apod.

Jaké má mít trest zásady?

V zásadě Václav Mertin zaujímá negativní postoj k trestům, avšak připouští, že jsou situace, kdy je trest žádaný. Apeluje však na to, že i pro zadávání trestů platí určitá nepsaná pravidla, která bychom ve výchově měli striktně dodržovat. Pokud vychovatel uzná za vhodné určit dítěti trest za jeho chování, je zapotřebí, aby trest přišel bezodkladně hned po prohřešku dítěte. Dítě má vidět souvislost trestu s jeho jednáním. Trest nemá být nikdy za to, jaké dítě je, ale za jeho činy. Nikdy nesmíme odsuzovat dítě samotné, vždy můžeme odsoudit či hodnotit pouze čin, který udělal. Trest nesmí být pro dítě ponižující a traumatizující. Před zadáním trestu by dítě mělo vědět proč a za co ho vlastně dostává. Uvědomit si špatnost daného činu. Vychovatel by neměl dítě trestat za jeden prohřešek víckrát. Jeden prohřešek = jeden trest.

⁴¹ MERTIN, Václav, ref. 41, str. 86

V ideálním případě by vychovatel měl dítěti sdělit, za jakých podmínek trest skončí, případně termín ukončení trestu. Trest by měl vychovatel doprovázet společným rozhovorem s dítětem o tom, jak lze špatný čin napravit, či na domluvě, jak případně do budoucna dané situaci předejít, aby se neopakovalo špatné chování ze strany dítěte a trestání ze strany vychovatele.⁴²

Je zapotřebí dbát při výběru trestu pro dítě na to, aby trest nesnižoval důstojnost dítěte, a aby byl splnitelný. Pokud už stanovíme trest, je zapotřebí, abychom byli důslední a ve výchově nepovolili ihned, když se dítě bude snažit dospělého obměkčit úsměvem, pláčem či planými sliby. Tresty obecně vyvolávají v dítěti pocit viny, někdy možná i touhu po pomstě vychovateli/rodiči. Spíše než děti trestat je zapotřebí dítěti vštěpovat, že každé chování má své důsledky a seznámit ho s nimi. Dbát na dodržování pravidel a stanovit si, co se stane, když dítě pravidla poruší. Pokud dítě poruší hranice a pravidla, které si s vychovatelem předem stanoví a je si plně vědomo důsledků, mělo by vědět, že nastane trest nebo důsledek, který mu nebude příjemný, a o kterém dopředu vědělo. Pokud dítěti neustoupíme a dostojíme svému slovu a společné domluvě, kterou jsme si na začátku našeho vztahu stanovili, dítě se chvíli bude zlobit, vztekat, možná se urazí, ale pochopí, že se na naše slovo dá spolehnout, že s ním jednáme vážně a fér, a že co řekneme, platí. Nikdy bychom neměli dát ale dítěti najevo, že ho trestáme pro to, jaký je, nýbrž že ho trestáme za čin, který udělal.⁴³

V družině ZŠ Fajtla se snažím o to, aby děti znaly přesně stanovená pravidla. Pravidla si často opakujeme a jako zpětnou vazbu, že jim děti rozumí, nechávám samotné děti, aby pravidla formulovaly podle sebe, jak je chápou. Jejich projev buď potvrdím, doplním nebo vyvrátím. Snažím se o to, aby děti měly ponětí o tom, co se stane, pokud pravidla poruší. Snažím se vytvořit mezi námi důvěru a vyřešit prohřešky nejprve se samotným dítětem a dát mu důvěru tím, že bude vědět, že mu dávám další šanci, a že věřím, že špatné chování nebude opakovat. Zdůrazňuji, že pokud se chování bude opakovat, budu to muset probrat s rodiči a poradit se společně o dané věci. Velkou roli v tom, zda sáhnu po principu trestu či nikoliv, hraje i to, zda dítě čin udělalo s vědomím a rozmyslem, či zda se jednalo o nehodu či pouhou nepozornost. Snažím se dětem vštěpovat i to, že pokud je trestám, neznamena to, že je nemám ráda, nebo že odmítám je samotné. Chci, aby věděly, že trest je za to, co provedly, porušily, za to, že někomu

⁴² MERTIN, Václav, ref. 41, str. 87-88

⁴³ ROGGE, Jan-Uwe. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3672-492, str.199

ublížily vlastní vinou, s úmyslem, ale že i přestože je trestám, mi na nich záleží, aby se necítily méněcenné nebo odmítané.

Asi každé dítě má v sobě někdy obavy, zda ho vychovatel/rodič bude mít rád, i když něco provede. Je to pro dítě klíčová jistota, která může určit jeho sebehodnocení v životě. Proto nesmí být tresty ponižující a kruté.

Dítě touží po uznání, po pocitu jedinečnosti, po tom, aby lásku mohlo nejenom přijímat, ale také dávat a projevovat, po pocitu důležitosti a nepostradatelnosti.⁴⁴ Vychovatel by toto měl mít na paměti, měl by dát určitou jistotu dítěti, že ho má rád a přijímá ho takového, jaký je a zároveň mu dát prostor pro to, aby i dítě mělo možnost projevit náklonnost k vychovateli.

V mé praxi vidím, jak moc důležité je pro děti pozornost, to, že je dospělý poslouchá a pamatuje si věci, které mu děti říkají, že je chrání, a že za ně bojuje, že jim dává důvěru a možnost věci spoluvytvářet dohromady. Děti jsou vděčné, pokud dostanou nějaký úkol, pověření a jsou šťastné, když úkol zvládnou samostatně a dobře. Touží po pochvale a odměně.

Jsou tedy účinnější odměny?

Obecně do výchovy patří bezesporu více kladná motivace odměn než negativní tresty.

Princip odměn slouží zvláště u dětí mladšího školního věku jako doplňující faktor motivace. Často odměňujeme děti za to, že se nějak nebudou chovat, nebudou zlobit, nebudou něco dělat. Správně bychom ovšem měli odměňovat děti za konkrétní činy a chování, za konkrétní požadavky. Měli bychom tedy dětem říci, jaké chování od nich očekáváme nebo vyžadujeme. Zformulovat požadavky jasně, stručně a konkrétně a ujistit se, že děti chápou, co po nich jako dospělí (rodiče, vychovatelé, učitelé apod.) chceme. Každé dítě je jiné a každé dítě ocení jinou odměnu. Je důležité, aby pro dítě byla odměna atraktivní, něčím zajímavá a vzácná. Je zapotřebí přihlídnout k osobnosti dítěte, k jeho zálibám a k jeho věku – šestileté dítě v první třídě ocení zcela jistě něco jiného než dítě ve třetí třídě. Kvůli odměně je dítě schopné mnohem více se koncentrovat, pracovat, spolupracovat. A pokud dosáhne svého cíle a odměny, mnohem více si svého výsledku váží, pokud ho to stálo úsilí. Tím můžeme u dítěte

⁴⁴ BERNE, Patricia H. a Louis M. SAVARY. Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8192-4, str. 11

rozvítet i smysl pro zodpovědnost a ukazovat mu přímo souvislost mezi činy a následky (v tomto případě pozitivní následky v podobě odměn). Pokud se dítěte zeptáme, co by si přálo, či ho jinak zapojíme na plánování odměn a stanovení pravidel, tím větší máme šanci na úspěch, že se dítě pro odměnu bude snažit. Ve výchově je potřeba uvědomit si, že nesmíme na dítě klást nepřiměřeně vysoké nároky. Pokud dítě poněkolkrát nedosáhne odměny a bude několikrát po sobě zklamáno, že přes všechno snažení nezískalo odměnu, může se stát, že dítě rezignuje a řekne si, že ať dělá, co dělá, stejně nikdy nic nezíská a nebude chápat, proč by se tedy mělo o něco snažit. V krajním případě na sebe může dítě upozorňovat naopak tím, že začne zlobit a upoutá alespoň nějakou pozornost, i když ne pozitivní. Z toho mohou pak růst různé výchovné problémy. Z tohoto důvodu si myslím, že je důležité znát principy a důsledky odměn a naučit se s nimi jako pedagogický pracovník/rodič pracovat.⁴⁵

2.4 Role rodiče

Roli rodiče můžeme vztáhnout vzhledem k dítěti i vzhledem ke školní družině, potažmo k vychovateli/lce. Nejprve se pojdme věnovat roli rodiče jakožto hlavnímu činiteli výchovy a vlivu na dítě.

Role rodiče je nezastupitelná role, která je nesmírně důležitá pro vývoj dítěte. Rodiče budou vždy ti, kteří rozhodují a nejvíce ovlivňují budoucnost svého dítěte. Začněme úryvkem z knihy Děti, mládež a volný čas od Břetislava Hofbauera z třetí kapitoly Začátek je v rodině. Na úvod kapitoly říká: *„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejí na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu; začíná s výchovou a vzděláváním; rozvíjí mezilidské vztahy a klade základy hodnotové orientace.“*⁴⁶ Z této definice je jasné, že rodina/rodiče znamenají - nebo by měli znamenat - pro dítě prvotně bezpečné prostředí, ve kterém se mají děti cítit dobře, ve kterém se mají učit navzájem jeden druhého respektovat, ve kterém se učí žít ve vztahu a společnosti, ve kterém předávají

⁴⁵ SHARRY, John. Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících. Brno: Computer Press, 2006. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0, str. 46

⁴⁶ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 56

rodiče dítěti určité hodnoty, životní principy, očekávání, vědomosti, zkušenosti, a ve kterém dítě má zázemí a dobré podmínky pro spokojený život. Rodič je první člověk, ke kterému dítě vzhlíží, kterého vnímá jako svůj vzor, kterého napodobuje v pracovních i volnočasových aktivitách, ke kterému se citově upíná. Rodič má zpravidla na dítě největší vliv, zvláště pak v mladším školním věku. To, jak rodiče budou vychovávat své děti, ovlivní zejména jejich dosavadní zkušenosti, jejich postoje, jejich způsob života a vlastní praxe ze svého dětství.⁴⁷ Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje vztah rodiče – dítě, je čas, který rodiče dítěti věnují. Děti potřebují velkou dávku pozornosti, mají touhu ptát se a získávat odpovědi, snaží se být úspěšné, dokonalé, touží po pochvale a odměně a záleží na rodičích, jak moc vnímají potřeby svých dětí a jak moc se jim věnují, jak jsou důslední a jak dávají dítěti zpětnou vazbu, jak budují společný vztah a čím vyplňují společný čas.⁴⁸

Role rodiče vzhledem ke školní družině je role „partnerská“, kdy se rodič snaží spolupracovat s pedagogy i vychovateli. To jsem podrobně probírala v kapitole 2.1. Vzájemná spolupráce. Doplním jen, že je vhodné, aby rodiče, pokud rodina prochází nějakou závažnou krizí, která působí na dítě po psychické stránce, o tom rodiče vychovatele/ku a pedagoga informovali. Stává se nám v praxi, že nevíme o tom, že se rodiče například rozvádějí, stěhují, že prožívají pohřeb atp. a chování dítěte se změní a my jako vychovatelky nevíme proč a jak se ke změně chování dítěte postavit. Pokud jeden článek něco zakáže a druhý činitel výchovy stejnou věc povolí, důsledky nemusí být pozitivní. Pokud všichni 3 činitelé výchovy budou držet za jeden provaz a budou ve výchově důslední a domluví se na určitém řádu a pravidlech, ve kterých nepovolí, je šance na úspěch a zlepšení chování dítěte několikanásobná.

⁴⁷ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 57

⁴⁸ HOFBAUER, Břetislav, ref. 13, str. 62

3. Reálné možnosti a fungování družiny v ZŠ Fajtla

Konkrétně v družině základní školy Františka Fajtla na Praze 9 – Letňany je družina schopna pojmout 230 dětí do 8 oddělení. Škola je schopna zajistit družinu pro první, druhou i třetí třídu prvního stupně (1.A, 1.B, 1.C, 2.A, 2.B, 2.C, 3.A, 3.B, 3.C, a k tomu děti z přípravné třídy), pro kompletní čtvrté třídy již není místo, tudíž v družině je jen vybraný počet dětí ze čtvrtých tříd. Zajišťujeme chod družiny od 6:30-7:40 a poté od 11:40-17:00. Dětem jsou nabídnuty v rámci školy různé kroužky - jako jsou florbal, šachy, výtvarná dílna, keramika, tanečky, jóga, angličtina, doučování, orchestr, čtenářský kroužek, vědecký kroužek, zdravotnický atp., které pro děti pořádají buď zaměstnanci školy – tedy učitelé, nebo zaměstnanci agentur, které si škola platí. Většinou se konají 2-4 kroužky denně. Samotná družina se snaží poskytnout dětem škálu aktivit. Každý den se snažíme s dětmi chodit minimálně na hodinu ven, ovšem v závislosti na počasí. Každý den po obědě zapojujeme do programu odpočinkové činnosti, jako jsou klidné hry v kroužku, čtení časopisů a knížek, poslech relaxační hudby, odpočinek na koberci s polštářky, čtení, vyprávění dětem a další. Mezi 13:45-15:00 máme vyhrazený čas pro zájmovou činnost, kdy by si rodiče neměli vyzvedávat své děti, abychom na program měli dostatek času a klidu. V této době vychovatelky s dětmi tvoří různými výtvarnými technikami různé věci, dárky – před Vánocemi na adventní trh, před Velikonocemi na jarní trh, někdy si děti odnesou výrobky domů, jindy je využijeme pro zpestření a zútulnění prostředí naší družiny. Každý měsíc se v tomto školním roce věnujeme jednomu ostrovu, po kterém cestujeme – a který se snažíme i hmatatelně během toho měsíce vytvořit, 2D, 3D, závěsný.... Osobně ve svém oddělení poskytují dětem i dostatečný čas pro spontánní hraní a činnosti, které si děti samy zvolí, a které je budou bavit a naplňovat.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce se skládá jednak dotazníku, který vyplňovali rodiče dětí, a dále z rozhovoru s dětmi z druhých tříd.

1. Dotazníkové šetření

V praktické části vyplňovali rodiče dětí druhých tříd anonymní dotazník. Zvolila jsem formu online dotazníku, protože tak byla zabezpečena větší anonymita rodičů a dalo se předpokládat rychlejší a upřímnější vyplnění dotazníku.

Rozhodovala jsem se, zda zvolit dotazník či osobní rozhovor s rodiči. Upřednostnila jsem volbu dotazníku a to zejména z časových důvodů svých i rodičů. V případě osobních rozhovorů by bylo velmi obtížné najít společné přijatelné termíny.

Primárním cílem šetření bylo zjistit, jaký pohled a názor na školní družinu mají rodiče dětí z druhých tříd. Dále mě zajímalo, jaká očekávání od školní družiny rodiče mají a zda jsou tato očekávání naplněna či nikoliv.

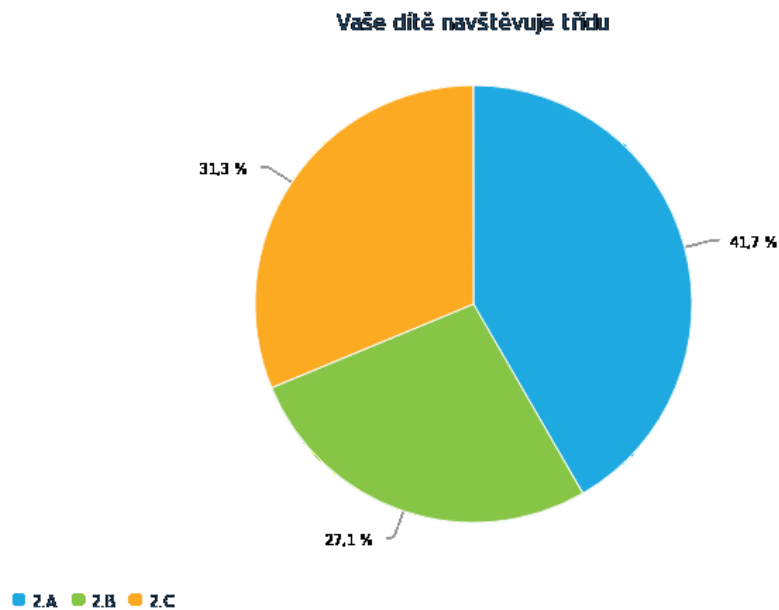
Respondenty byli rodiče dětí z druhých tříd. Vybrala jsem tuto skupinu respondentů proto, že rodiče mají zkušenost se školní družinou již dva roky, mají srovnání s loňským rokem. Stěžejní pro mne bylo vědomí, že mohu požádat rodiče osobně o vyplnění dotazníku, jelikož s těmito rodiči mám nejužší a nejčastější osobní kontakt a věřila jsem, že se mohu spolehnout na to, že většina z nich dotazník vyplní upřímně a pečlivě.

Dotazník měl celkem 26 otázek, z nichž 19 otázek bylo s uzavřenými odpověďmi, 5 otázek s otevřeným prostorem pro odpovědi a 2 otázky měly charakter přiřazování priorit k předem nabídnutým odpovědím. Drtivá většina otázek s uzavřenými odpověďmi umožňovala zároveň prostor pro zdůvodnění odpovědi.

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Celkově vyplnila dotazník více jak polovina rodičů. Jednotlivé výpovědi a vyhodnocení viz níže.

Otázka č. 1

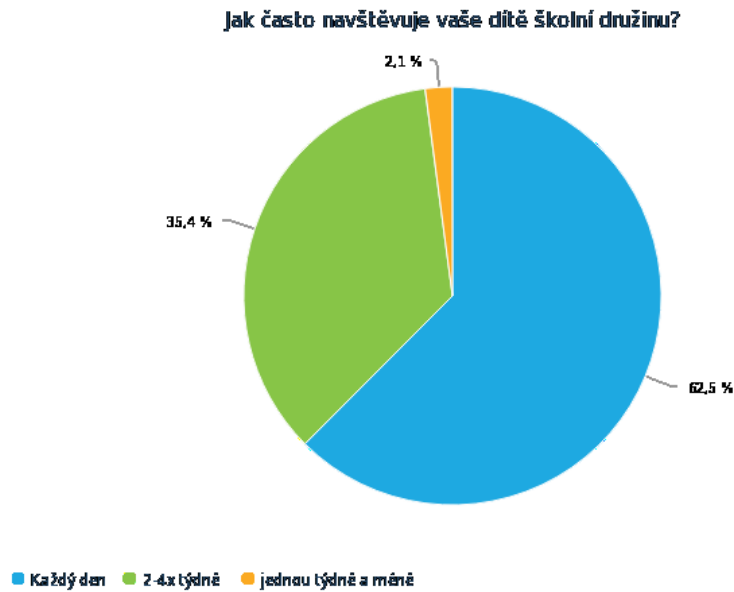

Celkově chodí do druhý tříd v letošním roce 78 dětí. Dotazník vyplnilo dohromady 48 rodičů, tedy nadpoloviční většina.

Pokud bychom chtěli přesná čísla, vychází to takto:

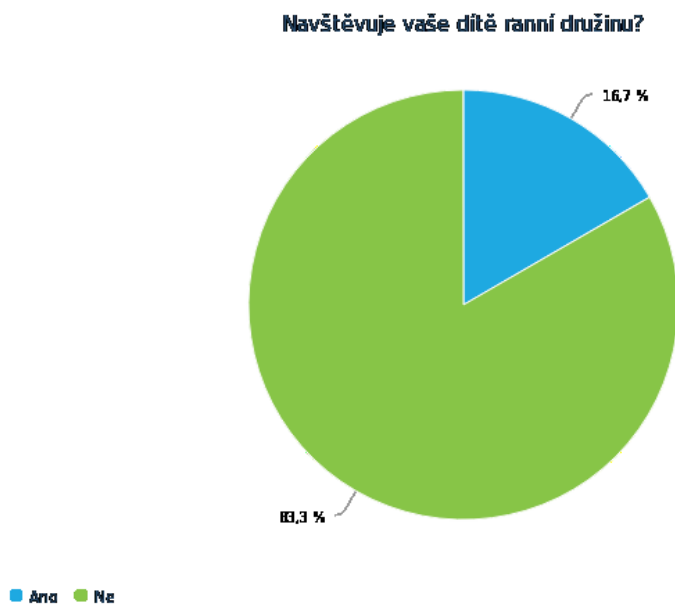
- 2. A navštěvuje 26 dětí – vyplnilo 20 rodičů
- 2. B navštěvuje 27 dětí – vyplnilo 13 rodičů
- 2. C navštěvuje 25 dětí – vyplnilo 15 rodičů

Otázka č. 2

Z celkového počtu 48 respondentů vyplnilo 30 rodičů, že jejich dítě navštěvuje školní družinu pravidelně každý den, 17 rodičů zvolilo možnost 2-4x týdně a pouze jeden rodič tvrdí, že jeho dítě chodí do školní družiny jednou týdně.

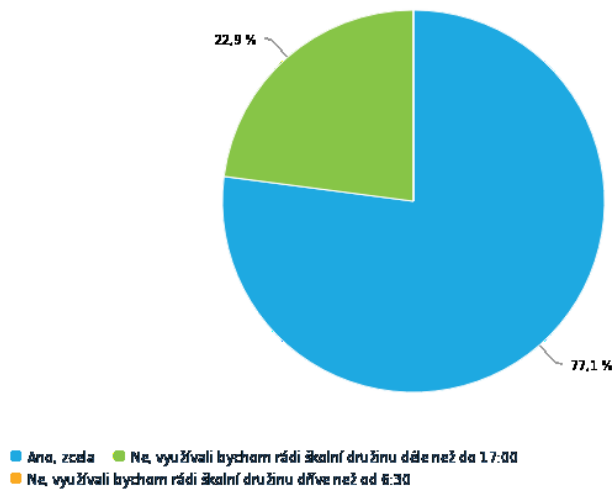
Otázka č. 3

Pouze 8 respondentů zaškrtnulo, že jejich dítě navštěvuje ranní školní družinu.

Otázka č. 4

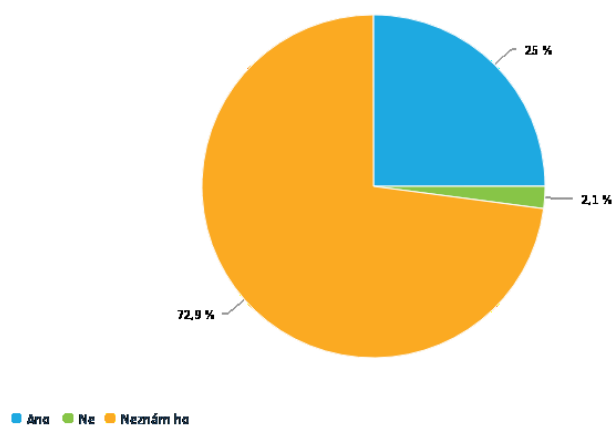
Je pro vás dostačující provozní doba školní družiny?

Ptala jsem se rodičů, zda jim vyhovuje provozní doba družiny. Ze 48 respondentů 37 respondentů odpovědělo, že jim provozní doba družiny vyhovuje zcela. 11 respondentů by ocenilo, kdyby školní družina fungovala déle než do 17:00. Žádný z respondentů neměl zájem o to, aby školní družina fungovala dříve než v 6:30.

Otázka č. 5

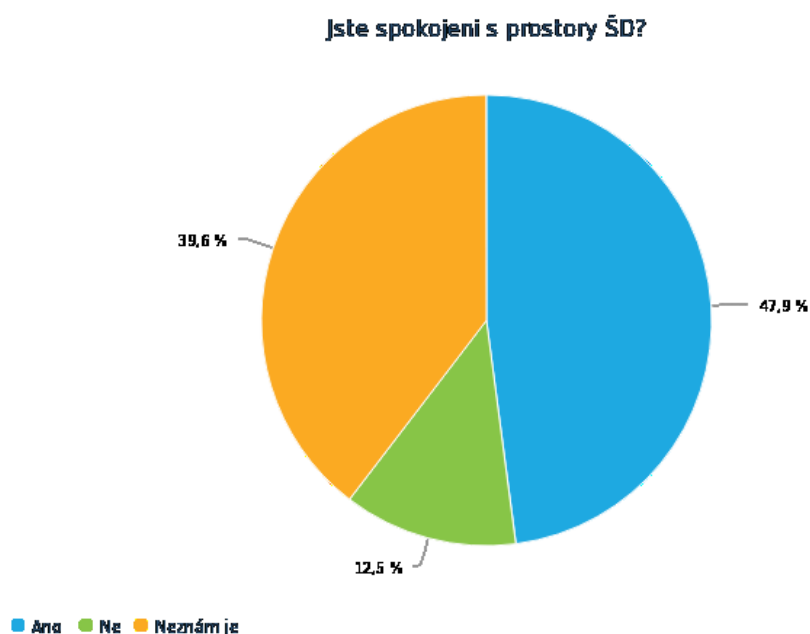
Jste spokojeni s vybavením školní družiny?

Je pro mne překvapující, že téměř tři čtvrtiny rodičů zaškrtno odpověď, že neznají vybavení školní družiny, tudíž nemohou posoudit, zda jsou spokojeni. 12 rodičů odpovědělo na otázku pozitivně, 1 rodič naopak negativně. U tohoto vyhodnocení bych

ráda podotkla, že každý rok se konají dny otevřených dveří, během kterých mohou rodiče navštívit budovu školy a prohlédnout si třídy včetně prostor školní družiny. Očekávala bych, že rodiče budou chtít znát prostory a vybavení ŠD, aby věděli, v jakých podmínkách jejich dítě tráví čas. A myslela jsem si, že většina rodičů využila možnost dnů otevřených dveří, popřípadě, že požádají, zda se mohou někdy přijít podívat do školní družiny, anebo se zeptají nás vychovatelek na věci a vybavení, které by je zajímaly. Žádné dotazy jsem ovšem zatím nedostala a za dva roky jsem měla pouze jednu žádost maminky, zda může nahlédnout do našich prostor, jak vypadají a jak jsou vybavené.

Otázka č. 6

V otázce, která se týkala vybavení školní družiny, odpověděla oproti minulé otázce pouhá necelá polovina rodičů (tj. 19), že neznají prostory ŠD. Z ostatních respondentů se vyjádřilo 23 kladně a 6 negativně.

Otázka č. 7 - Chodí vaše dítě do ŠD rádo? Napište proč ano nebo proč ne. Pokud nevíte, odpovězte „nevím“

Jednotlivé odpovědi – doslovné citace - rodičů na otevřené otázky:

- Synův vztah k družině je neutrální.
- Ano, chodí ráda, pokud tam zrovna má své kamarádky. Také si myslím, že záleží na paní učitelce - družinářce. A tu my máme skvělou.
- Do školní družiny chodí ráda pro nápady a kreativitu paní vychovatelky, tedy vás. Je tam moc spokojená.
- Ano chodí ráda, ráda si hraje s kamarádkami, má ráda, pokud se pořádají různé akce jako horolezecká stěna atd.
- Chodí rádo.
- Ano, má ve třídě spoustu kamarádů, se kterými má ve družině čas si hrát. Během školy na to není moc čas.
- Ano. Protože si tam může pohrát s kamarády, také ho baví různé akce s družinou a výlety. Chodí tam rád a většinou chce, abych ho vyzvedla co nejpozději.
- Ano, je tam dobrá zábava.
- Ano, má ráda paní vychovatelku a akce, které pro ně pořádá. Je ráda s kamarády déle, než jen v době vyučování.
- Ano, má tam kamarády, se kterými si ráda hraje. Baví jí společné aktivity.
- Ano. (3x)
- ŠD navštěvuje rád, hraje si a vyrábí s kamarády.
- Chodí rádo. Určitě důvodem je přístup paní vychovatelky ať už vůči dětem, tak i vůči rodičům.
- Chodí rádo, ale nerado tam bývá dlouho do odpoledne.
- Ano, chodí rádo. (2)
- Ano, může si hrát se spolužáky.
- Ano, máme skvělou paní učitelku Nadu.
- Ano. Hlavně kvůli paní vychovatelce. Jejímu pozitivnímu přístupu k dětem a akcím, které pro ně vytváří.

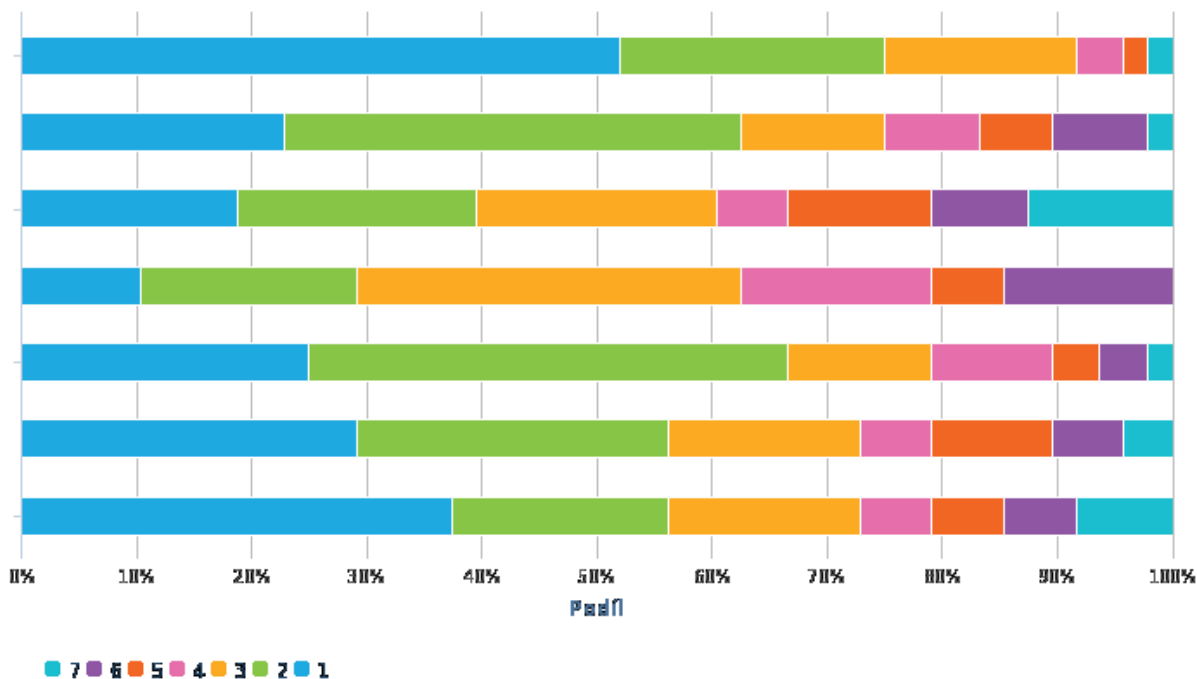
- Ano, rád chodí s družinou ven. Pokud jsou uvnitř, tak se někdy nudí. Možná by si děti mohly v družině psát úkoly a tím by se na chvíli zabavily.
- Chodí do družiny jen příležitostně, když družina pořádá nějakou akci a to se těší. Nevyhovuje jídelna mimo školu, kdy musí chodit do družiny, aby měl oběd.
- Ano. Dobrý přístup k dětem. (2x)
- Nechodí. Prostě to nepotřebujeme.
- Chodí rád, když jsou venku na zahradě. Když jdou dovnitř, tak chce jít hned domů. Jeho nebaví tvořit, on nejraději sportuje.
- Chodí rád, jsou tam hry a může si hrát a soutěžit.
- Ano líbí se jí hračky a má ráda paní vychovatelku.
- Ano, baví ho tam různé aktivity a hlavně, že si s kluky může zahrát fotbal.
- Chodí rádo, má tam kamarády, někdy zajímavý program, výbornou vychovatelku.
- Ano, mé dítě chodí rádo do družiny. Baví jej různorodost akcí.
- Nevím. Ráno říká, že chce po obědě domů a pak přemlouvá, že tam chce zůstat.
- Ano chodí, rád tvoří, má rád různé programy, které jim paní vychovatelky vytvářejí a vymýšlejí.
- Většinou nerado. Pokud není řízená zábava, nudí se, protože si s ním nikdo nechce hrát.
- Ano, velmi ráda. Má ráda paní vychovatelky. Ocenila bych, kdyby se trochu vylepšily prostory družiny, aby to bylo trochu víc hravé. A také hřiště družiny je nedostačující.
- Chodí rádo, jsou zde příjemné vychovatelky a i program. Jen možná více pobytu venku by neuškodilo, ale ne na školní zahradě. Ta je v hrozném stavu.
- Ano, má ráda kontakt s dětmi, baví ji tvoření a hry.
- Nestěžuje si.
- Dítě je v družině rádo. Pokud je tam do pěti, bylo by vhodné, kdyby si dítě mohlo samostatně udělat domácí úkol, tak aby mu ho rodič mohl jenom zkontrolovat, případně poradit. Večer už bývá dítě unavené.
- Nechodí - vodíme syna do školky a jdou spolu. Momentálně jsem matka v domácnosti a nemam s tím tedy problém. (2x)
- Protože si tam může hrát se spolužáky.

- Chodí rádo. Především ho baví ruční práce.
- Rád si hraje s kamarády venku sportovní hry.
- Chodí ráda do odpolední družiny, nejraději si hraje na zahradě. Do ranní družiny se tolik netěší.
- Ano, díky paní vychovatelce Míše O.
- Ano. Má prostor pro hru s kamarády z jeho i jiných tříd.

Z těchto odpovědí vyplývá, že většina dětí z pohledu rodičů navštěvuje školní družinu ráda. Z odpovědí je patrné, že každé dítě baví něco jiného. Někoho sport, někoho zahrada, jiné dítě baví vyrábění nebo hraní. Pokud vychovatelky dělají s dětmi aktivity, které je tolik nebaví, nudí se a těší se domů. Pokud vychovatelka vymyslí aktivity, které jsou pro jednotlivé děti lákavé, či se koná některá nevědní akce v družině i mimo družinu, některé děti rády zůstávají do konce provozní doby.

Otázka č. 8

Seřadte prosím činnosti školní družiny podle toho, co nejvíce chcete, aby Vašemu dítěti bylo v družině nabízeno a oznámte 1-7 (1= nejdůležitější, 7= nejméně preferované)

Vysvětlení ke grafu

Příklad:

První řádek představuje odpověď „Pobyt venku na zahradě ŠD, hřištích“ a z grafu je patrné, že 25 rodičů přiřadilo k této volbě preferenci číslo 1 (modrý puntík pod grafem) tedy 25 rodičů považuje za nejdůležitější, že děti tráví čas venku. 11 rodičů přiřadilo k této odpovědi prioritu č. 2 atp., viz tabulka níže.

Pobyt venku na zahradě ŠD, hřištích	25	11	8	2	1	0	1
Prostor pro volné hraní a aktivity	11	19	6	4	3	4	1
Nabídka kroužků	9	10	10	3	6	4	6
Relaxační techniky – čtení, diskuze, odpočinek	5	9	16	8	3	7	0
Nabídka tvoření a společného vyrábění	12	20	6	5	2	2	1
Učení nových věcí, poskytování zajímavých informací	14	13	8	3	5	3	2
Výlety a akce mimo školu (solná jeskyně, divadla, planetárium, výstavy, knihovna, jumpark...)	18	9	8	3	3	3	4
	Pref. 1			pref. 7			

Po hromadném sečtení bodů získaly odpovědi:

č. 1 - získala 91 bodů, č. 2 – 129 b., č. 3 – 165 b., č. 4 – 160 b., č. 5 – 119 b.,
č. 6 – 137 b., č. 7 – 133 b.

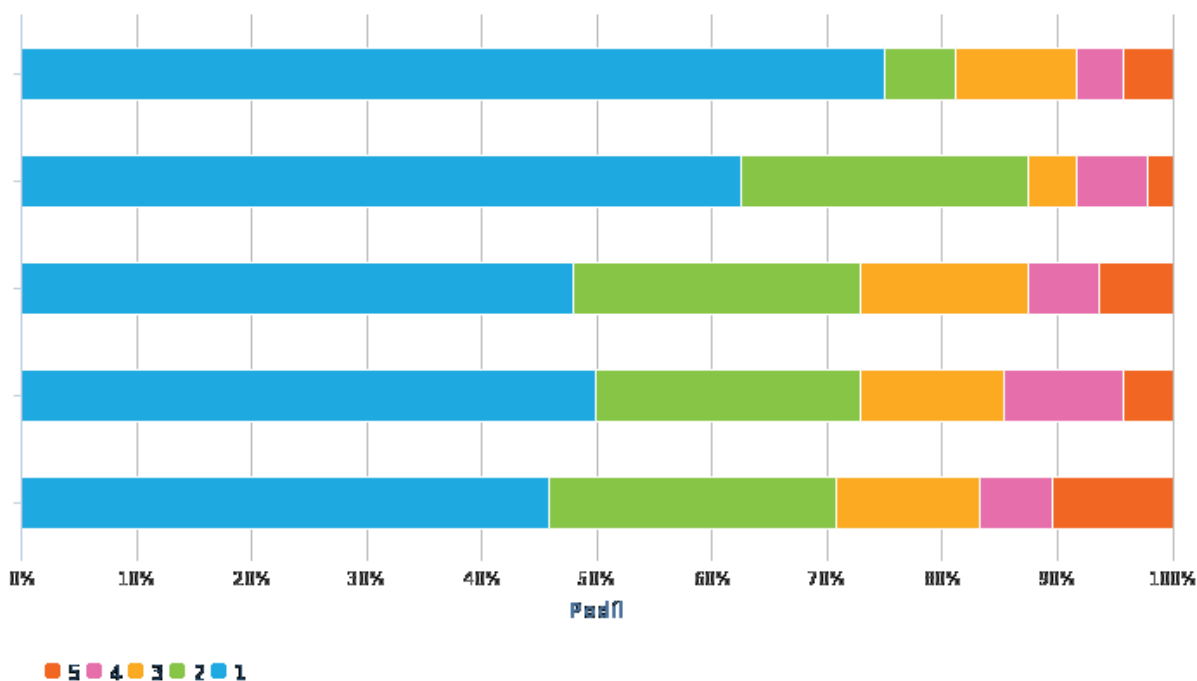
Činnosti, které získaly nejmenší počet bodů, vnímají rodiče jako nejdůležitější. Aktivita s největším počtem bodů rodiče preferují nejméně.

Podle preferencí rodičů se tedy umístila na prvním místě odpověď č. 1, poté č. 5, pak č. 2, č. 7, dále č. 6, č. 4 a poslední místo odpověď č. 3.

Rodiče nejvíce preferují, aby jejich dítě trávilo čas venku na čerstvém vzduchu (zahrada ŠD, hřiště). Hned za touto možností se umístila možnost, aby děti měly nabídku tvoření a společného vyrábění. Na třetím místě se umístila přání, aby děti měly prostor pro volné hraní a vlastní aktivity. Jako čtvrtá preference se umístily možnosti různých výletů a akcí mimo školu. Pátá preference rodičů je, aby se dítě v družině naučilo nějaké nové věci a získalo zajímavé informace. Předposlední preferencí pro rodiče je, aby děti měly možnost relaxačních technik a dostatečný prostor pro odpočinek. Jako nejméně preferované přání z výzkumu, vyšla nabídka kroužků pro děti.

Otázka č. 9

S jakými očekáváními svěřujete dítě do školní družiny? Označte prosím 1-5 (přičemž 1 = nejdůležitější, 5 = nejméně důležité hledisko). Pokud žádná očekávání nemáte, zaškrtněte u všech odpovědí 5.

Vysvětlení ke grafu

Příklad:

Stejně jak u předchozího grafu. První řádek představuje odpověď „Chci, aby dítě bylo v bezpečí pod dohledem dospělých osob“. Z grafu a tabulky je patrné, že 36 rodičů přiřadilo k této volbě preferenci číslo 1 (modrý puntík pod grafem), 3 rodiče přiřadili preferenci č. 2 atd.

Chci, aby dítě bylo v bezpečí pod dohledem dospělých osob	36	3	5	2	2
Chci, aby dítě trávilo čas s kamarády a ne samo doma	30	12	2	3	1
Chci, aby se dítě naučilo fungovat ve společnosti	23	12	7	3	3
Chci, aby dítě mělo možnost vyplnit volný čas různorodými aktivitami	24	11	6	5	2
Chci, aby dítě vyrůstalo v kolektivu vrstevníků	22	12	6	3	5
		Pref. 1			Pref. 5

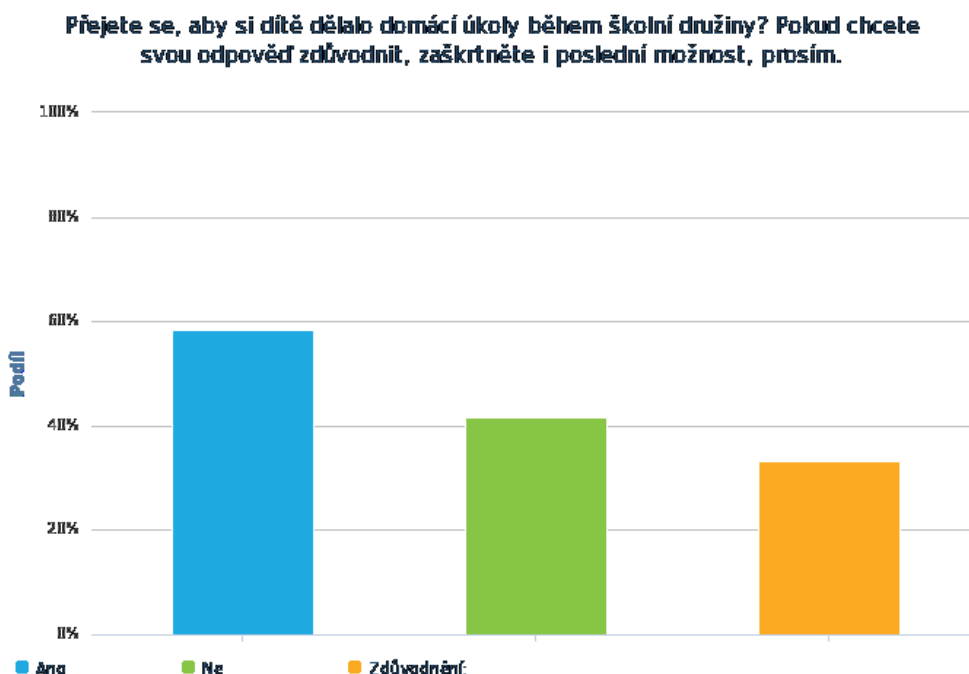
Celkově získaly odpovědi

č. 1 - získala 75 bodů, č. 2 – 77 b., č. 3 – 95 b., č. 4 – 94 b., č. 5 – 101 b.

Podle preferencí rodičů se tedy umístila na prvním místě odpověď č. 1, těsně za ní odpověď č. 2, poté odpověď č. 4, o jeden bod hned za ní odpověď č. 3 a na posledním místě odpověď č. 5.

Z dotazníku je patrné, že nejdůležitější pro rodiče je, aby jejich dítě bylo v bezpečí pod dohledem dospělé osoby. Hned poté rodiče preferují, aby dítě trávilo čas se svými kamarády a nebylo samo doma. Středně preferované rodiči je, aby dítě mělo možnost vyplnit volný čas různorodými aktivitami. Hned za touto odpovědí o jeden jediný bod skončila odpověď č. 3, kdy si rodiče přejí, aby se dítě naučilo fungovat ve společnosti. Na posledním místě, tedy nejméně preferované je rodiči poslední pátá odpověď a to, aby dítě vyrůstalo v kolektivu vrstevníků.

Otázka č. 10

Zajímalo mě, zda si rodiče přejí, aby jejich dítě vypracovávalo domácí úkoly ve školní družině. Z toho 16 rodičů svoji odpověď zdůvodnilo. Více jak polovina rodičů (tj. 28) odpověděla, že by byli rádi, kdyby si děti dělaly domácí úkoly v ŠD. Jako důvody

většinou respondenti uváděli úsporu času, kdy by viděli přínosnější trávit s dětmi volný čas jinými aktivitami než domácími úkoly. Dále rodiče uváděli, že děti bývají večer po vyzvednutí ze školní družiny (či z různých kroužků) velmi unavené a nesoustředěné na úkoly. Jeden rodič vyjádřil názor, že dětem by se měl vštěpovat návyk, kdy se nejprve mají věnovat povinnostem, až potom zábavě.

Naopak proti vypracovávání domácích úkolů bylo 20 rodičů. Svůj postoj zdůvodňovali zejména zájmem o dítě a probírané učivo, kdy se sami chtějí angažovat a dohlížet na dítě při vypracovávání úkolů a mít celkově přehled o tom, co děti ve škole probírají. 2 rodiče si stojí za názorem, že dítě má doma větší klid na vypracovávání úkolů. Díky úkolům mají rodiče přehled o tom, co jejich dítěti jde nebo v čem naopak má mezery, co nechápe a proč.

Obecně z odpovědí vyplývá, že rodiče neočekávají, že ve školní družině budou vychovatelky dělat hromadně úkoly s dětmi. Ovšem je patrné z výsledků, že by většina rodičů byla ráda, kdyby si děti dělaly alespoň lehčí úkoly samy ve škole a využily tak času v družině a rodiče by pak doma pouze úkoly zkontrolovali nebo pomohli se složitějšími úlohami. Z tohoto hlediska mohu říci, že toto naše školní družina naplňuje. Obecně vychovatelky nejsou pro, aby děti dělaly v družině úkoly, a dodržují po obědě čas na odpočinek a relaxaci. Pokud však je ústní či písemná domluva mezi vychovatelkou a rodičem, který si přeje, aby jeho dítě mohlo vykonávat úkoly v družině, je dítěti poskytnut prostor na domácí úkoly po 15. hodině – tedy po dostatečném prostoru pro rekreaci a odpočinek.

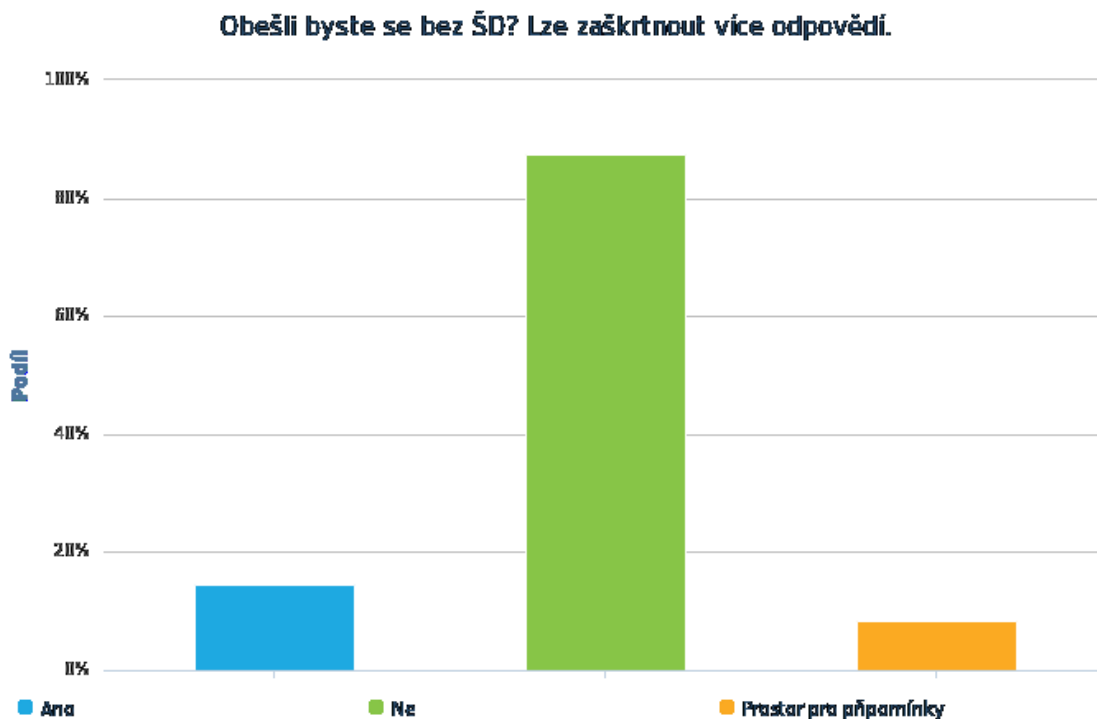
Otázka č. 11 - Myslíte si, že čas ve ŠD je pro vaše dítě prospěšný? Zdůvodněte svou odpověď, prosím. – jednotlivé odpovědi na konci vyhodnocení

- Určitě je čas strávený v družině přínosný. Syn je s kamarády, v kolektivu a dělá věci adekvátní svému věku.
- Ano. Tráví čas se svými vrstevníky. Má možnost mnoha aktivit v rámci družiny.
- Je důležité být v kolektivu. Poznat se i mimo vyučovací proces. Děti si lépe najdou kamarády, poznají, s kým si vyhovují, mají společné zájmy.
- Ano tráví čas se svými vrstevníky, učí se nové věci.
- Ano. (7x)
- Podle mě je důležité poznat se s ostatními dětmi ze třídy i z jiné stránky než jen ve škole, a to družina umožňuje.
- Učí se nové věci.
- Ano, tráví čas se svými kamarády a dostává se mu činností, které bych v týdnu své dceři nedokázala poskytnout.
- Ano, může poznat své spolužáky i při jiných činnostech než při vyučování a trávit s nimi čas. V rámci družinových aktivit si rozšiřovat znalosti a zručnosti.
- Ano. Myslím, že do ŠD chodí dcera ráda, už i kvůli kontaktu se spolužáky a získávání nových informací a poznatků.
- Ano. Jde o komunikaci s dětmi, učení se a tvoření jiných zajímavých věcí. Hraní společně.
- Ano, doma by se nudil.
- Ano určitě je.
- Myslím, že ano. Tráví čas s kamarády, pozná více své spolužáky a spolužačky. Lépe zapadne do kolektivu. Nesedí doma samo atd.
- Je.
- Ano, má možnost být v širším kolektivu vrstevníků
- Ano. Více času poznat se s kamarády ze třídy. Společné zážitky. Nepovažuji to pouze za hlídací službu.
- Ano, určitě. Tráví čas s kamarády, chodí ven, hraje si. Smysluplně tráví volný čas.
- Asi ano.

- Ano. Dcera se učí (doufám) milovat nejen matematiku a aktivity s rodiči, ale i hry s dětmi.
 - Ano, hlavně proto, že je mezi dětmi.
 - Ano, kolektiv, hry, učení se novým věcem, odpočinek, relaxace, kamarádi.
 - Ano, je v ní spokojená.
 - Ano, je mezi vrstevníky, což je nejdůležitější.
 - Ano, kamarádi, smysluplně strávený čas, zajímavé aktivity, možnost odpočinku.
 - Ano, má možnost být s kamarády a ještě si vyzkouší rozmanité činnosti a má možnost se účastnit se různých akcí.
 - Ano, je mezi svými kamarády a naučí se nové a zajímavé věci.
 - Určitě je přínosný, zvláště v dnešní době, kdy se děti pokud jsou samy, vrhají po hrách na mobilu. Navíc se naučí fungovat v kolektivu.
 - Ano. Je hezké, že se socializuje a vytváří kamarádské vazby.
 - Ano. Je mezi dětmi. Nevláká se doma nebo jen tak venku. Obohacuje se o vědomosti a poznatky.
 - Ano, má kontakt s vrstevníky, může čas vyplnit zábavnými aktivitami a tvořením.
 - Ano. Lepší začlenění do kolektivu.
 - Ano. Lepší než sedět doma u počítače.
 - Ano, tráví svůj čas s vrstevníky a pod dohledem dospělé osoby. Nemusí chodit nikde sama, je v bezpečí, tráví svůj čas smysluplně třeba místo sezení doma u televize.
- (2x)
- Ano, je v kontaktu s kamarády. (2x)
 - Ano. Rozvíjí se jak manuálně, tak i společensky.
 - Ano je se svými kamarády a učí se nových věcí.
 - Čas strávený ve ŠD považuji za prospěšný, dcerka má možnost si pohrát s kamarády a zábavnou formou se naučit spoustu zajímavých věcí.
 - Kamarádi, kolektiv.
 - Je prospěšný. Pokud chodí rodič do práce, dostane se dítě ven za světla i v zimě. Lépe pozná své spolužáky a vrstevníky a má šanci si vytvořit s nimi vztahy. Může se zúčastnit akcí pořádaných družinou.

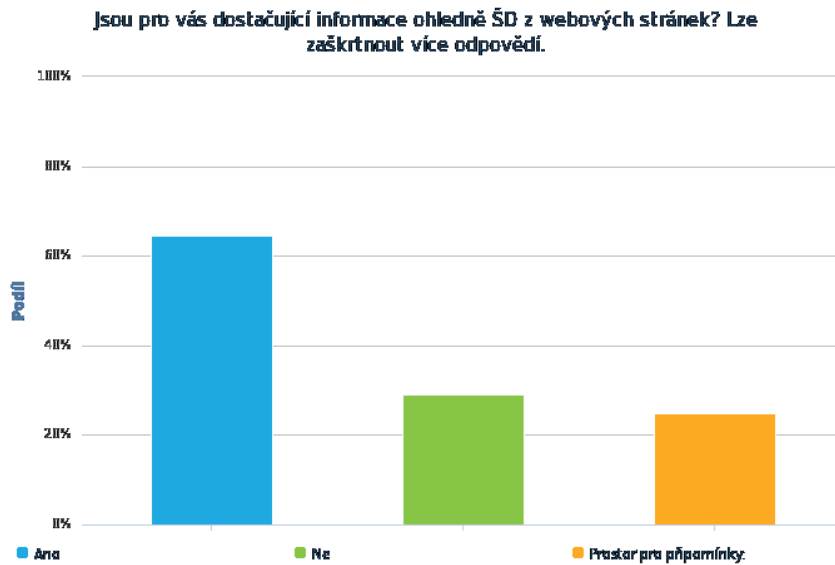
Rodiče se shodují na tom, že vnímají školní družinu jako prospěšnou instituci pro jejich dítě. Oceňují zejména to, že děti jsou v kontaktu s vrstevníky a mohou poznat své spolužáky i jinak než při školním vyučování. Další věcí, kterou rodiče oceňují je, že se děti učí novým věcem a poznatkům. O to se snaží paní vychovatelky, kdy každý měsíc probírají s dětmi určité téma měsíce, různé zajímavosti, pořádají akce i mimo areál školy a při vyrábění se snaží pro děti vymýšlet různé nové výtvarné techniky, které děti třeba neznají.

Otázka č. 12

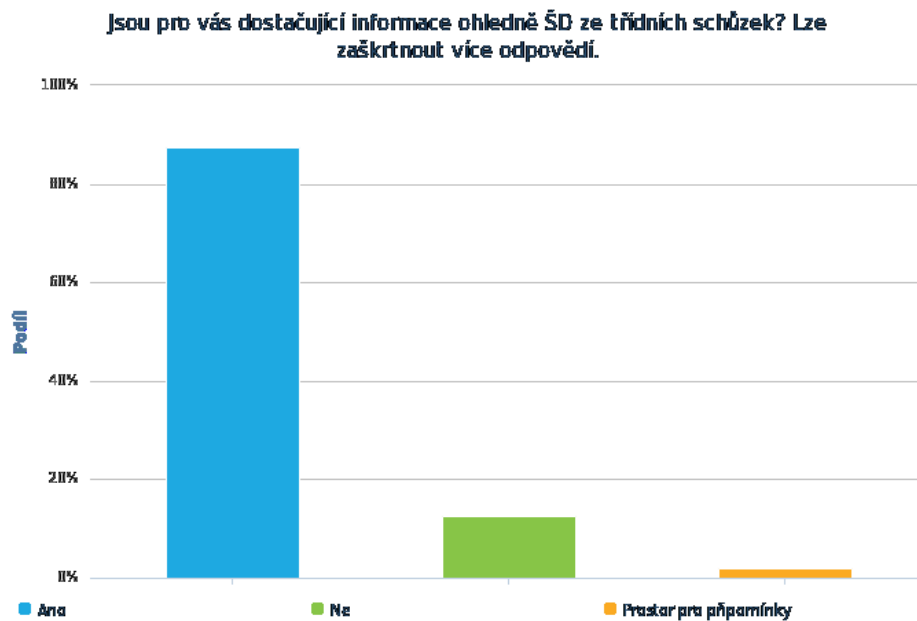
Pouhých 6 rodičů je toho názoru, že by se bez školní družiny obešlo. Drtivá většina – to znamená 42 rodičů – zhodnotila, že by se bez provozu školní družiny neobešla. 4 rodiče využili prostor pro poznámky. Z odpovědí vyplývá, že rodiče, kteří jsou na mateřské dovolené, či kteří mají staršího syna/dceru, a kteří by tak mohli vyzvedávat své mladší sourozence, by to bez školní družiny zvládli. V prostoru pro poznámky vyšlo najevo, že dítě tráví čas rádo se svými kamarády a i přesto, že by zvládli dítě vyzvedávat po vyučování, nechávají své dítě v družině, aby zůstalo ve svém kolektivu, se kterým si rozumí.

Otázka č. 13

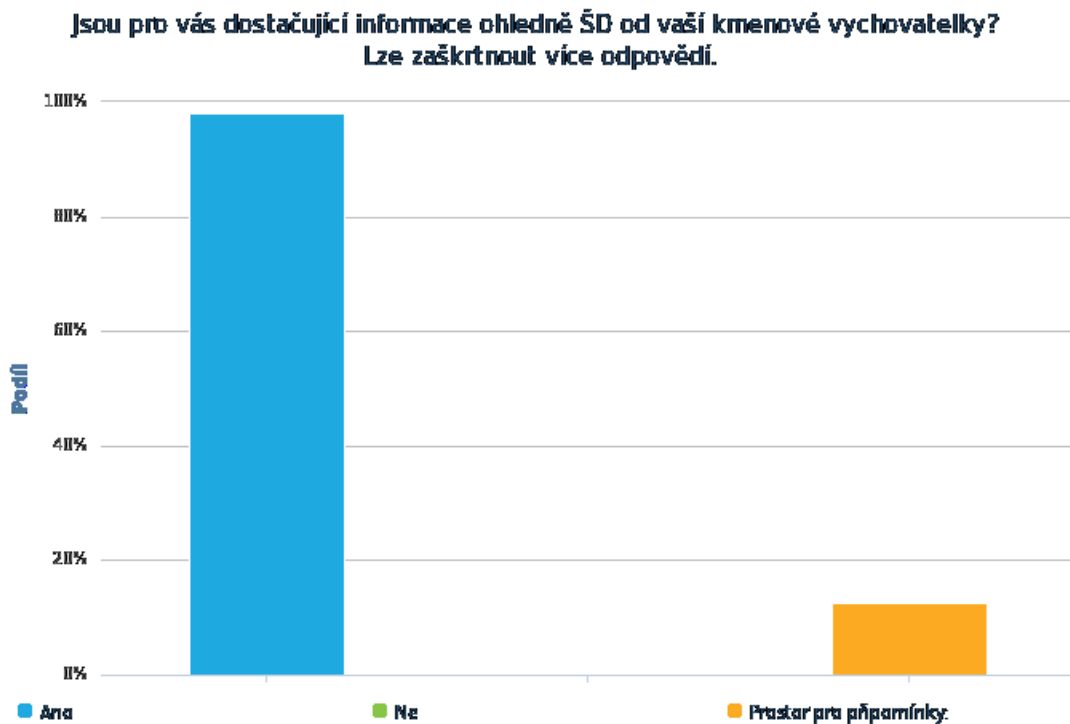
31 respondentů uvádí, že informace z webových stránek o dění ve školní družině jsou pro ně dostačující. 14 respondentů se přiklání naopak k negativní odpovědi. 3 rodiče odpověděli pouze zaškrtnutím prostoru pro připomínky. Z komentářů vyplývá, že někteří rodiče webové stránky školní družiny ani neznají a nenavštěvují je. Ti rodiče, kteří je naopak navštěvují, by ocenili více fotografií z akcí a vyrábění, popřípadě fotky roztříděné dle tříd pro větší přehlednost.

Otázka č. 14

42 rodičů je spokojeno s informací o školní družině z třídních schůzek, které se konají jednou za čtvrt roku. 6 rodičů zaškrtnulo negativní odpověď, ovšem pouze jeden z nich využil prostoru pro připomínky a zmínil, že vzhledem k tomu, že se třídní schůzky konají jednou za čtvrt roku, tak ani nemohou být informace dostačující.

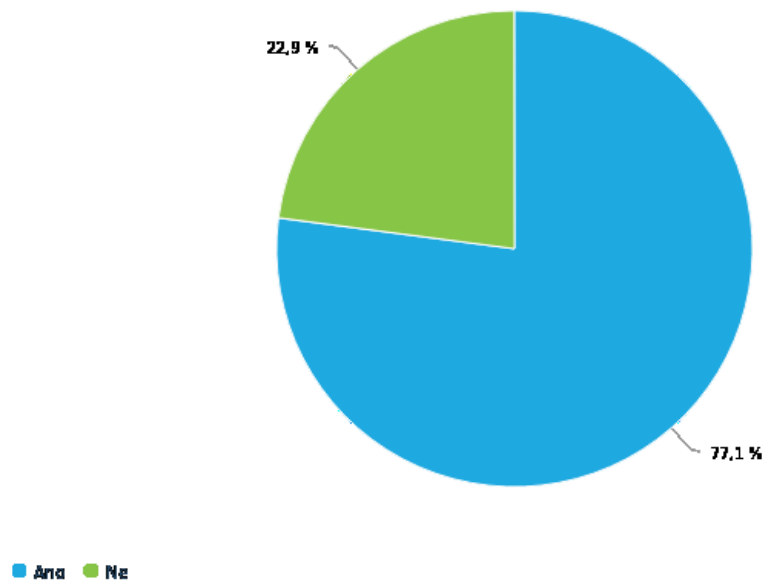
Otázka č. 15

Zajímavé a milé zjištění je, že 47 rodičů je spokojených ohledně informovanosti ze strany kmenové vychovatelky. Troufám si tedy tvrdit, že školní družina naplňuje očekávání rodičů, aby kmenová vychovatelka jejich dítěte je o všem a zavčas informovala. Tuto otázku okomentovalo 6 rodičů, přičemž 1 rodič napsal, že kmenovou vychovatelku nezná a ve zbylých komentářích rodiče vyzdvihovali dobrou komunikaci skrze SMS zprávy. Tuto formu komunikace praktikuje většina vychovatelek a obecně má školní družina ústní zpětnou vazbu, kdy jsou rodiče spokojeni s rychlými reakcemi a odpověďmi a včasným informováním o různých akcích mimo školu atp.

Otázka č. 16

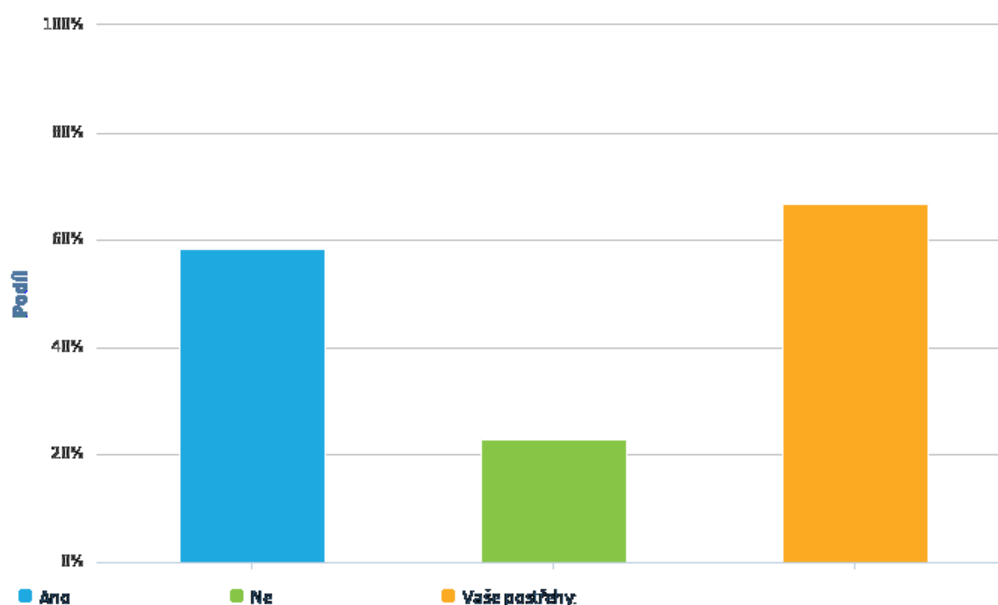
Navštěvovali jste sami v dětství ŠD?

U této otázky zaškrtno 37 respondentů kladnou odpověď, zbylých 11 negativní. Můžeme tedy tvrdit, že více jak tři čtvrtiny rodičů má osobní zkušenost ze svého života s navštěvováním školní družiny. Dá se předpokládat, že mají tedy i jisté očekávání a srovnání. Právě srovnání školní družiny tehdy a teď mě zajímalo v následující otázce.

Otázka č. 17

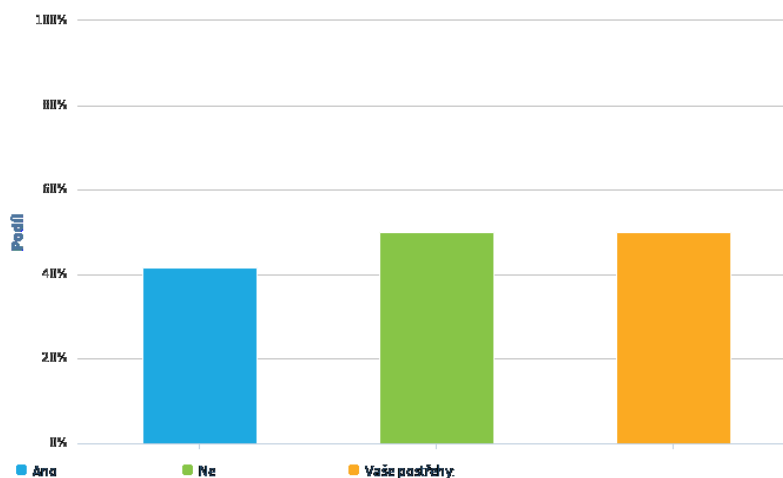
**Pozorujete nějaký rozdíl mezi fungováním ŠD v období vašeho dětství a dnes?
Pokud ano, vypište své postřehy prosím do poslední kolonky.**

28 respondentů ze 48 odpovědělo, že vidí rozdíl mezi fungováním školní družiny v době jejich dětství a nyní. 11 respondentů nepostřehlo žádné změny. Celkem 32 rodičů využilo prostoru pro poznámky, ve kterých většinou zmiňovali, že oproti minulosti je v současné době širší nabídka akcí a aktivit pro děti, rodiče doufají v lepší komunikaci mezi vychovatelem a dítětem, v lepší profesionalitu vychovatele a v to, že v dnešní době náplň vychovatele nevypadá reálně tak, že by pouze seděl a hlídal děti. Ohledně trávení volného času někteří rodiče jsou toho názoru, že dříve chodili více ven než dnes, někteří naopak tvrdí, že dnes mají děti více aktivit na zahradě a venkovních prostorech.

Otázka č. 18

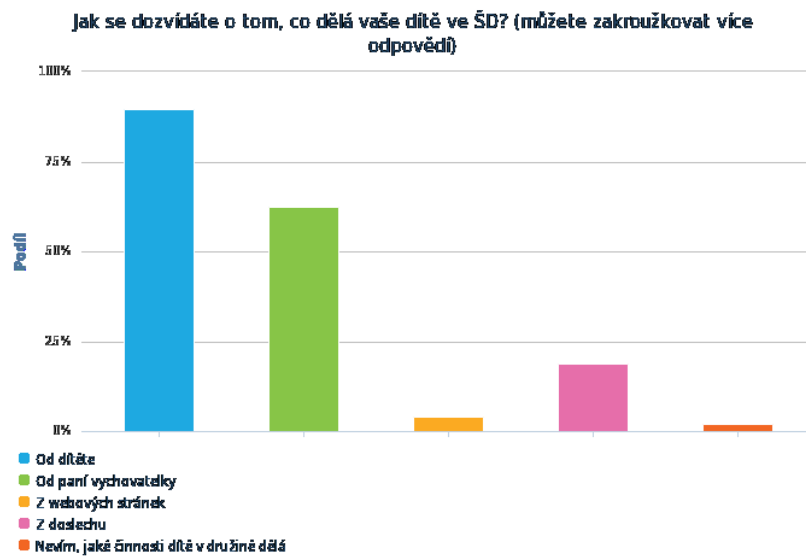
Pozorujete nějaký rozdíl mezi fungováním ŠD za rok 2017/2018 a 2018/2019?
Pokud ano, vypište své postřehy prosím v poslední kolonce.

20 rodičů postřehlo rozdíl mezi fungováním školní družiny ZŠ Fajtla v loňském a letošním roce. 24 rodičů naopak nezaznamenalo nějaký velký rozdíl. 24 rodičů se vyjádřilo okomentováním. V drtivé většině rodiče zaznamenali nárůst aktivit školní družiny a akcí s dětmi mimo budovu školy. Někteří oceňují lepší komunikaci a bližší kontakt s vychovatelkou.

Ze svého pohledu vychovatelky mohu konstatovat, že k určitým změnám opravdu došlo. V první řadě v září 2018 se změnilo vedení školní družiny. Školní družina se snaží zajišťovat více aktivit a výletů mimo areál školy (jedná se o časté návštěvy lezecké stěny, solné jeskyně, výtvarné dílny ve Vysočanech, návštěvy knihovny ve Vysočanech, výlet do Mirakula, do podzemního pohádkového pekla v Příbrami aj.) i v areálu školy (snažíme se zvát odborníky do školy – bylo pozváno mobilní planetárium, lidé z výtvarné dílny, kteří s dětmi vyráběli vánoční věnce, o Velikonocích jsme spolupracovali s paní výtvarnicí, která byla ochotná s dětmi zdobit vajíčka voskovou technikou, na den dětí bude bublinková show, návštěva koní atp.) Další změnou je užší kontakt s rodiči. Všechny vychovatelky zavedly každému dítěti sešit „družináček“, kde probíhá informování o nových akcích, případně komunikace mezi vychovatelkou a rodičem. Osobně já, jako vychovatelka 2. A, a kolegyně - vychovatelka třídy 2. C, využíváme nejvíce telefonní hovory a SMS formu informování pro rychlejší, jednodušší a komfortnější komunikaci mezi námi a rodiči, což si rodiče velmi pochvalují.

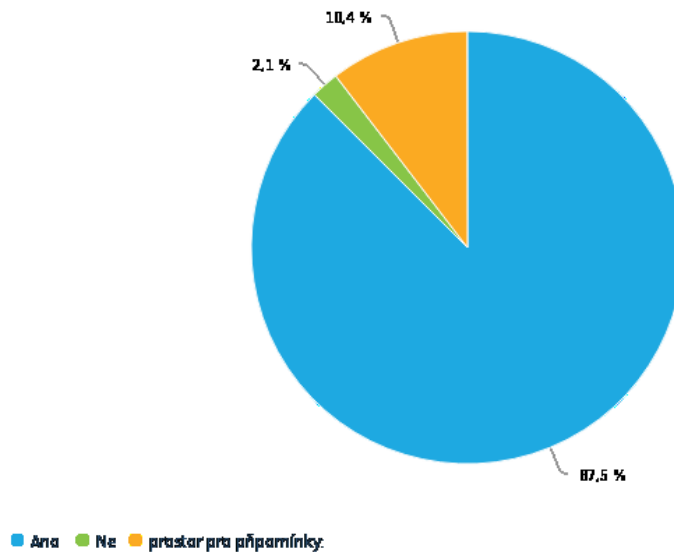
Otázka č. 19

Naprostá většina rodičů se dozvídá zejména od dítěte, co děti dělaly ve školní družině. 30 respondentů, tedy nadpoloviční většina je informována ze strany vychovatelky o akcích a činnostech ve školní družině. 2 rodiče zaškrtnuli informovanost ze strany webových stránek a 9 rodičů zaškrtnulo možnost z doslechu.

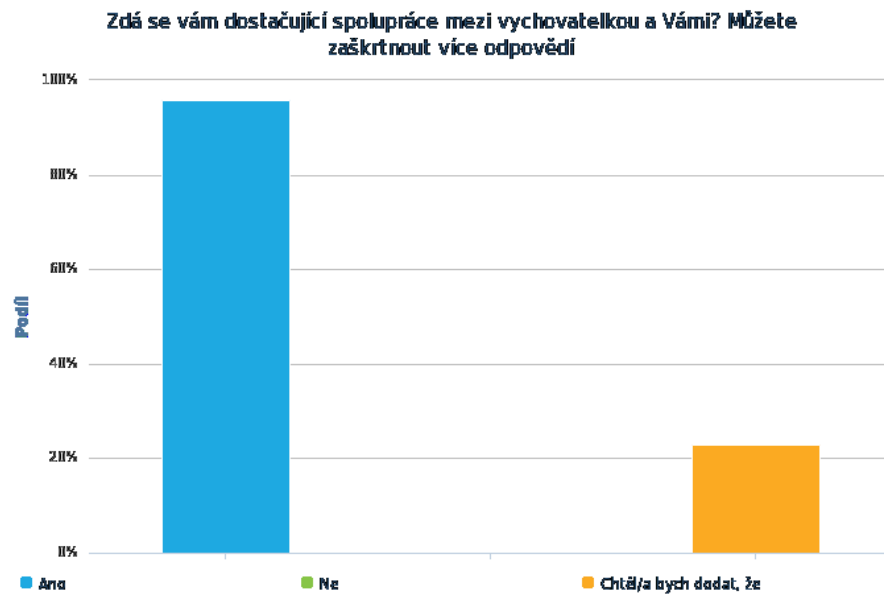
Otázka č. 20

Zdá se vám dostačující spolupráce mezi učitelkou a vychovatelkou? Můžete zaškrtnout více odpovědí.

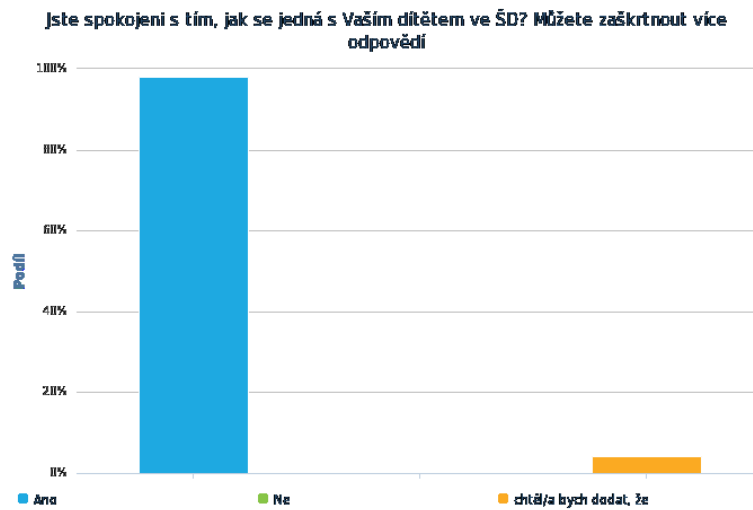
42 rodičů považuje spolupráci mezi vychovatelkou a třídní učitelkou za dostačující. 4 rodiče se vyjádřili, že nedokážou posoudit, protože neví, jak mezi sebou spolupracují. Vychovatelky vystupují společně s třídními učitelkami na čtvrtletních třídních schůzkách před rodiči. Ale díky této zpětné vazbě si uvědomují, že pokud s rodičem neřešíme problém ohledně jejich dítěte (kdy především u řešení problému se projeví, jak spolu spolupracují nebo nespolečně vychovatelka a třídní učitelka) může být spolupráce mezi vychovatelkou a třídní učitelkou pro rodiče nečitelná a neznámá a možná by stálo za to, udělat více viditelných akcí společně. V této době se jedná hlavně o pomoc vychovatelek s doprovody u dětí, o spolupráci učitelů ve školní družině, o spolupráci vychovatelka - učitel při konání školy v přírodě a o každodenní společné diskuze o dětech a jejich chování a problémech.

Otázka č. 21

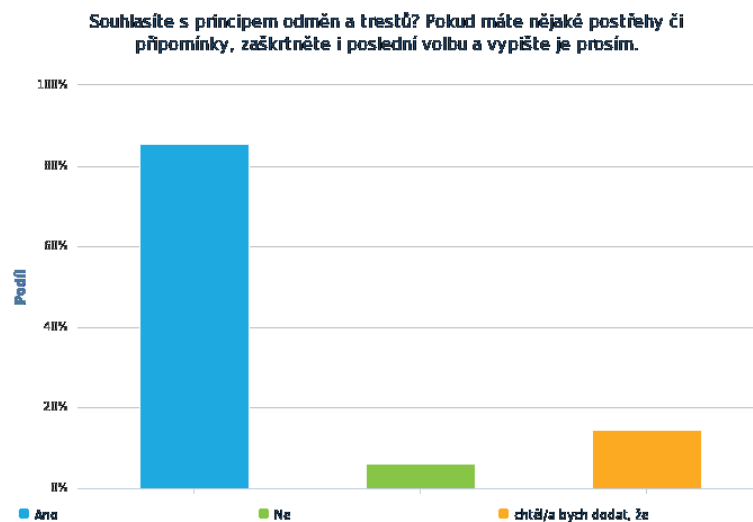
46 respondentů odpovědělo, že vnímají kladně spolupráci mezi nimi a vychovatelkou. 11 rodičů využilo prostoru pro komentář, ve kterém v naprosté většině podávají pozitivní zpětnou vazbu na spolupráci, komunikaci a osobnost kmenové vychovatelky. Dá se předpokládat ve většině případů tedy, že rodiče mají důvěru a kladný vztah k vychovatelkám.

Otázka č. 22

47 rodičů je spokojeno s tím, jak jednájí vychovatelky v družině s jejich dětmi. Což doufám, že se dá považovat i za jistou zpětnou vazbu k profesionální stránce vychovatelky, kdy by měla ovládat komunikaci a laskavý, leč důsledný přístup k dětem.

Otázka č. 23

41 respondentů souhlasí s principem odměn a trestů. 3 rodiče nesouhlasí. Bohužel v této otázce došlo k nějaké chybě, a 7 rodičům, kteří zaškrtnli „chtěl/a bych dodat, že“, nešel připsat komentář. Vzhledem k tomu, že vyplňování dotazníku bylo anonymní, nemohu zjistit jejich odpovědi. Co jsem zjistila ovšem z ústní zpětné vazby, někteří rodiče si nepřejí, aby jejich dítě bylo odměňováno sladkostmi, ale aby bylo motivováno jinými způsoby než sladkými odměnami.

Otázka č. 24 - Měli jste / máte nějaká očekávání od školní družiny, která nejsou naplněna? Vypište prosím.

- Ne. (31x)
- Očekávání jsou naplňována.
- Ano. Více pobytu na zahradě (podzim, zima).
- Žádné očekávání jsem neměla, důležité je, že tam moje dcera chodí ráda.
- Všechno je v pořádku. (4x)
- Nyní jsme spokojeni, děkujeme.
- Vést děti více ke kooperaci než k soupeření.
- Nic mě nenapadá. (3x)
- Více návštěv výtvarných ateliérů, hudebních akcí.
- Domácí úkoly.
- Když se plánují akce mimo školu, bylo by super střídat dny v týdnu. Pokud má dítě kroužek každý týden ve stejnou dobu, nemůže se akcí s družinou účastnit, když se chodí stále ve stejný. (2x)
- Větší výběr sportovních kroužků

Rodiče vnímají i to, že děti se s družinou dostanou více ven, než kdyby děti chodily samy domů a zůstaly třeba u počítače. Někteří rodiče by si však přáli, abychom s dětmi trávili ještě více času venku během celého roku. Dále by byli rodiče rádi, kdyby se akce, které pořádá školní družina, střídaly v různé dny v týdnu kvůli kroužkům jejich dětí tak, aby se dětem kroužky s akcemi družiny nekryly. Někteří rodiče zmínili, že by si přáli více akcí, při kterých by děti navštívily výtvarný ateliér nebo hudební vystoupení, jiný rodič by si zase přál více sportovních kroužků.

Otázka č. 25 – Měli jste / máte nějaká očekávání od školní družiny, která jsou naplněna?
Vypište prosím.

- Nevím. (2x)
- Očekávala jsem laskavý, ale i důsledný přístup učitelky. A mé očekávání nadmíru splnila. Akce školní družiny jsou také přínosem, i když má dcera kolikrát bohužel nemohla s ohledem na její jiné kroužky mimo školu.
- Nejvíce má ráda aktivity pohybové a kino.
- Ano. Více akcí mimo školu.
- Podle mě je všechno v pořádku.
- Víím, že je o mé dítě dobře postaráno ve všech směrech.
- Spokojenost dítěte. (4x)
- Nemám. (17x)
- Děti tráví čas venku, mají možnost volného hry.
- Činnost dětí.
- Stmelení kolektivu. Akce společné. A zájem vychovatelky o děti. Důvěra v paní vychovatelku.
- Jsme spokojeni, vše naplněno. (5x)
- Vstřícný přístup k dětem i rodičům, venkovní aktivity, výlety.
- Není to jen "hlídání dětí", ale je snaha vytvořit dětem zajímavý program i mimo budovu školy.
- Spousta aktivit, tvoření a zábavy pro děti.
- Moc jsem od toho neočekávala a jsem spíš příjemně překvapená.
- Sociální dovednosti.
- Občasné výlety. (3x)
- Velmi oceňujeme, ranní provoz družiny od 6.30.
- Větší dohled nad stravou dětí.
- Mimoškolní aktivity, utváření kamarádských vztahů.
- Děti se dostanou dost ven, za to jsem vděčná.

Otázka č. 26 - Co byste chtěli sdělit za zpětnou vazbu ať už pozitivní či negativní? (prostor pro vaše nápady na zlepšení chodu ŠD, pochvalu, kritiku v čem vidíte limity ŠD atp.)

- Jsem mile překvapena přístupem paní vychovatelky k problému.
- Družina by si zasloužila větší prostory, ale to vzhledem k přibývajícimu počtu žáků není možné. Jinak si myslím, že tato práce je vždy o lidech a my měli štěstí na bezvadnou paní učitelku v družině.
- Myslím, že družina je velmi živý organismus. Za pochodu řeší všechny situace. Nabízí aktivity a kooperace vzájemná, i s rodiči a kmenovým třídním, je na velmi dobré úrovni. Limity jsou zřejmě ve vybavení družiny.
- Nelíbí se mi, pokud je zimní období, že děti místo toho, aby šly na vycházku, běhají na zabahněné zahradě.
- Nemám nic. (10x)
- Nevím, jak to mají ostatní rodiče, ale za mě jsem spokojena a moje dcera taky.
- My jsme s družinou velmi spokojeni ve všech směrech.
- Limity vidím v prostorech pro hraní venku, děti nemají žádné hřiště např. pro míčové hry
- Chtěla bych poděkovat, za skvělou spolupráci s paní vychovatelkou, vždy mi vyšla vstříc, kdykoli jsem potřebovala.
- S chodem a aktivitami ŠD jsme spokojeni.
- Nemám připomínek, musím naší paní vychovatelku moc pochválit, jsme rádi, že ji máme.
- Vše záleží od paní vychovatelky, pokud ji děti mají rády, je hodná a děti má ráda, tak si myslím, že se i děti tam budou těšit a ten čas budou trávit rádi jak oni tak i ona.
- ŠD funguje podle našich očekávání.
- Nelíbí se mi, když děti v ŠD sledují pohádky a pořady z DVD. Myslím, že toho má každé dítě bohužel doma až dost. Mělo by se více využít toho, že tam dítě tráví čas se svými kamarády a jinými spolužáky, učit je spolu spolupracovat, hrát si, poznávat se. Je moc dobře, že chodí děti ven a mohou se po dopoledni, které stráví pasivně v lavici, pořádně vyběhat, „ve zdravé míře“ vykřičet a uvolnit nahromaděnou energii.

Pro nikoho není přirozené 5 hodin jen sedět a být zticha. Velmi se mi líbí přístup současné paní vychovatelky 2. A.

- Děkuji vám za činnosti, které s dětmi vykonáváte, především za ty mimoškolní.
- Výborná komunikace a flexibilita.
- Jsem spokojena s ŠD. Dcera se tam těší. Ráda chodí na akce s paní Nadou. Negativní reakci nemám žádnou. Dělejte tuto práci s láskou, pochopením a srdcem jako dosud. Děkuji za vaši práci i přes to, že děti Vás zlobí a zkouší mantinely.
- Se školní družinou i s paní vychovatelkou jsme spokojeni. Možná by nám pomohlo, kdyby si děti mohly udělat ve ŠD domácí úkoly (ne povinně) a kdyby školní družina fungovala do 17:30.
- Komunikace s paní vychovatelkou, podobné dotazníky.
- Já musím pochválit naši paní vychovatelku Nadu a jediné, co synovi v družině chybí, je trošku lepší hřiště na fotbal, ale turnaj školy vyhráli, i když trénovali na blátě.
😊
- Jediné co by se mělo zlepšit, je prostor zahrady, všude přítomné bahno je odporné, chybí kvalitní trávník či hřiště s brankou, aby mohli hrát fotbal nebo vybíjenou. Více venkovního vybavení, stěna, lanové centrum apod.
- Jsem nespokojen s venkovním vybavením, kde není víceúčelové hřiště pro děti. Dnes kdy děti mají problém s pohybem, tak toto je zásadní nedostatek. Místo branek mají dřevěné šibenice horské dráhy, která je zde zcela zbytečná.
- Chtěli bychom poděkovat za snahu a Vaší energii, za nápady, které děti berou a baví. Jako největší problémem ŠD vidím v současnosti prostory jak vnitřní, tak venkovní (chybí i sportoviště, hřiště).
- S družinou jsme velmi spokojeni. Paní vychovatelka je skvělá. Milá, spravedlivá, ale současně dokáže děti usměrnit. Proti družině nemáme žádné námitky, ba naopak. Kdyby komunikace s rodiči fungovala takto skvěle i ve vztahu třídní učitelka, rodič, byla by to zn. ideál.
- Velká pochvala pro naši slečnu vychovatelku, děkujeme.
- Líbí se mi, že s dětmi chodíte i mimo školu na různé aktivity např. solná jeskyně, lezecká stěna a jiné.

- Chválím program v družině i mimo budovu. Uvítala bych možnost psaní úkolů. I třeba přednášky na zajímavé téma, větší orientaci na přírodu, exkurze a výchovné programy (Lesy ČR, farma), více pobytu venku. Rozšířit prostory a prodloužit do 17:30.
- Velmi oceňuji komunikaci paní vychovatelky Aničky a její lásku k dětem. Děkuji moc.
- Myslím, že družina z velké části splňuje moje požadavky.
- Paní vychovatelka je sympatická a mám k ní důvěru.
- Strašně dlouhý dotazník.
- Jsem velmi spokojena s paní vychovatelkou Míšou a byla bych ráda, kdyby ji děti měly celou družinu do doby, než do družiny chodit nebudou - myslím tím od nástupu do školy, až po dobu, co už družinu používat nebudou. Co mi nevyhovuje - vyzvedávat děti až 15:10. (2x)
- Občasná návštěva lezecké stěny v Letňanech.
- Ráda bych pochválila veškerý personál školní družiny. Opravdu se dětem snaží čas strávený v družině vyplnit zajímavými aktivitami. Mám ke srovnání již dvě další školy a tady je moje dítě opravdu spokojeno a vlastně se mu nechce ani odcházet domů, což v předešlé škole nebylo. Děkuji.
- Velká spokojenost s paní vychovatelkou Míšou.
- Dcerka je ve školní družině spokojená.
- S družinou jsem spokojena. Co by mi družinu mohlo přiblížit jako rodiči, by mohla být nějaká společná dílna rodičů s dětmi, kde bych mohla pobýt v prostoru družiny se svým dítětem, spolu něco vytvořit (například 2x ročně). Líbí se mi vánoční a velikonoční trhy, kde děti prodávají své výrobky. S družinou souvisí jen částečně, ale líbí se mi paní vrátná, která je milá a řadu dětí zná i jménem.

2. Rozhovor s dětmi

Chtěla jsem znát názor dětí na školní družinu. Dotazník mi nepřišel vhodný pro děti ve věku 8 let, tak jsem zvolila prvně metodu brainstormingu a poté diskuzi s dětmi z mého oddělení v kruhu, kdy každé dítě mělo možnost se vyjádřit k tomu, co se mu na školní družině líbí, proč se do ní těší, jaké aktivity jej baví a naopak, co mu v družině vadí.

Chtěla jsem po dětech, aby v kruhu jeden po druhém bez velkého rozmýšlení říkaly první slova, která je napadnou, když se řekne školní družina. Nejvíce padala slova:

Vychovatelka, kamarádi, zahrada, vyrábění, hračky, akce, tanec, písničky, fotbal, běhání, stavebnice, zlobení, hluk, diskotéky, hádky, hřiště, méně časté potom byla slova: kreslení, vyhledávačky (to jsou pracovní listy, ve kterých děti hledají skryté obrázky ve velkém obrázku), míč, omalovánky, úrazy, neposlušání, zpívání, sportování, výlety a odpočinek.

Ptala jsem se dětí, kdyby z řečených věcí měly vybrat 1-3 věci/aktivity, které je nejvíce v družině baví, kvůli kterým se do družiny vždy těší, které by to byly. Tato diskuze se odehrávala s mým oddělením a bylo při ní přítomno 23 dětí z celkového počtu 26 druháčků.

15 x zazněl pojem: kamarádi

11 x zahrada/hřiště

9 x vychovatelka

7 x hraní

6 x vyrábění

5 x fotbal

3 x kreslení

3 x písničky/diskotéka

2 x výlety

2 x odpočinek/relaxace

Z tohoto komunikačního kruhu vychází, že děti nejraději chodí do školní družiny kvůli svým kamarádům, spolužákům a tráví čas se svými vrstevníky.

Jako druhá nejdůležitější motivace z rozhovoru s dětmi vyšel pobyt na čerstvém vzduchu (zahrada, hřiště). Pokud mohu k tomuto vyjádřit i svůj postřeh – mnohokrát se v pondělí dětí ptám, kdo z dětí byl o víkendu alespoň jednou s rodiči někde venku na procházce, na hřišti atp. Z 26 dětí většinou zvednou ruce 3, maximálně 4 děti. A to i v případech, kdy předchozí víkend byl opravdu hezký, slunečný, teplý. Je třeba brát tyto odpovědi s rezervou, děti občas zapomínají a vnímají čas trochu jinak než dospělí. Přesto je to pro mne ukazatel, že děti netráví celkově pobytem venku tolik času, kolik by si přály a potřebovaly. Z mých zkušeností děti velmi oceňují, dokonce vyžadují (až na výjimky), abych s nimi chodila každý den ven, a chtějí trávit na hřišti co nejvíce času.

Třetí v pořadí děti zmínily pojem vychovatelka. Nevím, zda to považovat za relevantní, když jsem tuto diskuzi vedla. Subjektivně ale mohu potvrdit, že většina dětí z druhých tříd nejvíce tíhnou právě ke své kmenové vychovatelce. Děti z mého oddělení tíhnou hodně ke mně, a pokud se jedná o nějaké výlety, či akce mimo školu, ze všeho nejdříve se mne ptají, jestli s nimi pojedou já nebo nějaká jiná paní vychovatelka a podle toho se některé děti rozhodují. Otázka je, zda je to dobře či nikoliv.

Za zmínku stojí ještě aktivity jako hraní, vyrábění, či fotbal. Tyto pojmy zmínilo každé 3. – 4. dítě. Děti oceňují, pokud mají čas a prostor pro své vlastní hraní a fantazii, chlapci nejvíce oceňují, když mohou hrát odpoledne na hřišti fotbal. Co se týče vyrábění, děti zdůrazňovaly, že záleží na tom, co a kdy se vyrábí. A jakým způsobem. Pokud je to běžná práce s papírem, kreslením apod. moc je práce nebaví. Pokud se však jedná o nějaké zajímavější nevšední techniky jako je barvení vajíček voskem, ubrousková technika, zažehlovací korálky, práce s bavlnkami atp. najde se zájem jak u děvčat, tak u chlapců.

Po pozitivěch jsem chtěla znát negativa školní družiny, a tak jsem se dětí zeptala, jaké věci jim během pobytu ve školní družině vadí, či co je nebaví.

Nejvíce dětem vadí, když se mezi sebou spolužáci dohadují, nebo když někteří jedinci narušují aktivity zlobením. K tomu se vyjádřilo téměř každé dítě. 8 dětí zmínilo, že jim vadí hluk a fronty v jídelně, křičení na zahradě nebo hluk, který vytvářejí samy děti povídáním v plném počtu, kdy se překřikuje jeden přes druhého.

To se často snažím ukočírovat různými aktivitami, relaxací nebo bobříkem šeptání. Fronty v jídelně řešíme časovými rozpisem, podle kterých daná třída s vychovatelkou odchází z budovy A do budovy B, kde je školní jídelna. Rozpisy a časové mezery mezi sebou jsou dělány tak, aby fronty byly co nejmenší a děti trávily co nejméně času čekáním na jídlo v jídelně. Čas, který máme před obědem, využívám s dětmi na organizační věci jako je vybírání peněz na akce, rozdávání lístečků pro rodiče, úklid třídy či trávíme čas 10 minut krátkou procházkou kolem školy.

5 dětí zmínilo, že nerady vidí, když se někomu stane úraz. Poté to byly odpovědi, které zmínily vždy cca 2 - 3 děti a to: posmívání, urážení se kamarádů, pokud není po jejich, ničení hraček, braní věcí bez dovolení, to, že by chtěly být venku celé odpoledne a ne jen jednu dvě hodiny denně, některé děti by chtěly více sportovních aktivit, některým naopak chybí více výtvarných činností. Další věcí, kterou děti nemají rádi, pokud se ve školní družině děje, je lhaní dětí, některé děti nudí odpočinkové činnosti a relaxace a pár jedinců se vyjádřilo, že je mrzí a štve, pokud musí domů brzy odpoledne a nemohou zůstat v družině déle.

V otázce, jestli vidí děti nějaké změny oproti loňskému roku, děti odpovídaly ve většině případů, že ano. Zmiňovaly, že jsou rády za akce jako solná jeskyně, lezecká stěna, návštěva knihovny, výtvarné dílny a jiné akce, které se loňský rok nekonaly nebo se nepořádaly tak často. Jako změnu chápou i to, že už ví, co od družiny čekat, v areálu školy se vyznají a nejsou tak stydlivé jako v první třídě. Tři děti zmínily, že vnímají rozdíl v tom, že se mezi sebou více kamarádí a snaží se brát na sebe v rámci oddělení větší ohledy.

3. Očekávání vs. realita

V této kapitole bych chtěla zmínit zásadní očekávání rodičů a pohled dětí na školní družinu a srovnat to s pohledem mě jako vychovatelky, která věc vidí více z reálného a organizačního hlediska.

3.1 Očekávání a touhy rodičů

V dotazníku jsem se ptala **v otázce č. 24**, zda rodiče mají či měli některá očekávání, která nejsou či nebyla naplněna. Spousta rodičů napsala, že očekávání jsou naplněna, nebo že očekávání žádná neměla. Někteří rodiče vypsali svá **jednotlivá očekávání, která nejsou naplněna.**

1. Rodiče vnímají jako nedostatek, že některé akce s družinou se konají stále ve stejné dny. Například návštěva solné jeskyně pondělky, lezecká stěna středy, knihovna čtvrtky, výtvarná dílna středy.
2. Rodiče vnímají to, že děti se s družinou dostanou více ven, než kdyby děti chodily samy domů a zůstaly třeba u počítače. Někteří rodiče by si však přáli, abychom s dětmi trávili ještě více času venku. Nejlépe mimo zahradu, kterou vnímají rodiče jako nevyhovující.
3. Třetím požadavkem nebo přáním by bylo, aby byla pestřejší a větší nabídka sportovních kroužků.

V otázce č. 25. jsem se ptala rodičů, zda měli nebo mají nějaká **očekávání od ŠD, která jsou naplněna.**

Rodiče povětšinou zdůrazňují, že je pro ně stěžejní, že dítě je ve školní družině spokojené, dále chválí přístupy vychovatelek k jejich dětem a z některých odpovědí je patrné, že rodiče chovají velkou důvěru ve vychovatelky. Rodiče jsou rádi za akce školní družiny jak v areálu školy tak mimo, za různé výlety a pobyt venku, všestranné aktivity a vyrábění. Někteří rodiče postřehli, že vychovatelky více dbají na dohled stravování dětí a pitného režimu. V neposlední řadě rodiče oceňují provoz ranní družiny od 6:30.

V poslední **otázce č. 26** jsem rodičům nechala **prostor pro vyplnění různých připomínek**, kritiky, pochvaly. Celé znění odpovědí je k přečtení v praktické části této práce. Mohu vypíchnout pár opakujících se pozitiv a negativ či zajímavých námětů.

Jako negativum uváděli rodiče opakovaně prostory a vybavení školní družiny a zvláště školní zahrady. Jeden rodič vyjádřil nesouhlas s tím, aby děti v rámci školní družiny sledovali DVD (většinou jednou za měsíc berou vychovatelky druhých tříd děti na nějaké pohádky nebo naučné příběhy jako Byl jednou jeden život apod.)

Jako opakující se pozitiva jsou uváděna většinou důvěra ve vychovatelky, pestrý program, který ŠD nabízí, spokojenost dětí, přístup k dětem a spolupráce rodič – vychovatelka.

Nápady, které poskytli rodiče v tomto dotazníku a které mě zaujaly, bylo například přání rodiče, aby třeba 2x za rok mohli společnými silami s dětmi a vychovatelkami v družině něco vytvářet. Jiný rodič by ocenil, kdyby družina zařídila občas nějaké zajímavé přednášky na téma ekologie, lesy, exkurze atp. A v neposlední řadě přání, aby provoz školní družiny byl prodloužen do 17:30. Myslím si, že všechny tyto návrhy jsou splnitelné. Předložím je vedení, se kterým se pokusíme společně najít vyhovující řešení. Věřím, že by alespoň některá přání mohla být v brzké době naplněna.

3.2 Školní družina očima dětí

S rozhovoru s dětmi v praktické části vyplývá, že od školní družiny očekávají, že budou trávit čas se svými vrstevníky, se kterými si pohrají. Uvnitř budovy s hračkami, venku preferují děti aktivní sport a pohybové hry. Z jejich odpovědí je patrné, že by si přály pobývat na zahradě a na hřištích co nejvíce volného času. Většina dětí by se obešla bez relaxačních technik a odpočinkových aktivit, jelikož je nudí, jsou při nich potichu, aby nerušily ostatní, v klidu bez běhání a dovádění, tudíž je celkově tento klidný stav spíše nebaví. Jediné, co na těchto aktivitách oceňují, je právě ticho a klid. Naopak si děti chválí pohybové aktivity, diskotéku, tancování a nevšední aktivity a akce mimo školu jako je lezecká stěna, solná jeskyně, návštěva ZOO koutku, výlet do Mirakula a jiné.

Kromě hluku dětem vadí spory mezi spolužáky, lhaní, žalování, zlobení a nevhodné chování. S těmito věcmi chodí poté za mnou jako za vychovatelkou a očekávají, jaký postoj k daným věcem zaujmu a jak zakročím. Co děti v rozhovoru nezmínily, ale vidím to každodenně na vlastní oči, je jejich obrovská touha po spravedlnosti, kdy samy mezi sebou se hlídají proti podvádění a od vychovatelky očekávají nestranný přístup a velmi

dobře si pamatují, kdy, jak a proč zakročím a vnímají nuance mezi případy zlobení a mého zakročení.

3.3 Realita z pohledu vychovatele

Z mého pohledu vychovatelky jsou očekávání rodičů i dětí vesměs splnitelná a dle výzkumu se zdá, že v mnohých případech i naplněná.

Co chápu jako limit družiny, jsou její prostory, dále vybavení a finance, které bohužel jako zaměstnanci nemůžeme ovlivnit. Za samotnou družinu se snažíme vydělat nějaký příspěvek pořádáním vánočních a velikonočních trhů, kde se prodávají výrobky, které dělaly děti i samotné vychovatelky.

Nenaplněné touhy a očekávání rodičů jsem vypsala výše v kapitole 3.1. Očekávání a touhy rodičů. Zde bych vyjádřila realitu z pohledu mě jakožto vychovatelky. A u těchto bodů musím uznat, že splnění těchto požadavků není pro družinu úplně jednoduché a mohu popsat, proč tomu tak reálně je. Samozřejmě pokud najdeme s kolegyněmi či vedením vyhovující řešení, rády se o něj pokusíme.

1. Jako první nenaplněné očekávání jsem vypsala, že by si rodiče přáli, aby akce se školní družinou se konaly v různé dny tak, aby se jejich dětem nekryly kroužky mimo školu s akcemi ŠD. Zcela tomuto požadavku rozumím a chápu, že některým dětem je líto, že nemohou na společnou akci ŠD, protože mají zaplacený kroužek mimo školu, kam by měly jít. Realita je ovšem taková, že volba dnů a termínů většinou není na nás jako vychovatelkách. My se maximálně můžeme domluvit, který týden půjde které oddělení. Na lezeckou stěnu dostaneme vždy 2 termíny v měsíci, vždy středy a vždy stejný čas, protože ostatní termíny mají rezervované už jiné školy nebo jsou pro veřejnost. Podobné je to, pokud jedeme s dětmi navštívit knihovnu, kde se nám věnuje paní knihovnice, která pro děti vymyslí poutavý program na hodinu a půl s přihlédnutím na náš měsíční plán, nemůžeme si diktovat termíny, jelikož tato šikovná paní připravuje program pro děti zcela dobrovolně a zdarma a jiné termíny vzhledem ke svým povinnostem nám nabídnout nemůže. Stejně tak jezdíme s dětmi do Vysočan do výtvarné dílny, která se též koná ve středy, protože se nachází na městském úřadě a též je to jediný termín, kdy se nám paní může věnovat. Taktéž zadarmo a zcela dobrovolně. Těchto akcí si my vychovatelky velmi vážíme a chápeme, že termíny jsou

pro rodiče a děti, které mají kroužky, limitující. Pokud se jedná o placené akce, kdy je nám nabídnuto více termínů, snažíme se volit různé časy. Například kino občas připadá nezvykle na úterý, čtvrtek či pátek. Plánujeme celodenní výlet do Mirakula, který se budeme snažit též situovat na den, který bude dětem více vyhovovat.

Bohužel každý den v týdnu se konají různé kroužky v areálu a mimo areál školy a jediný den – pátek – je bez kroužků. Takže se téměř vždy stane, že některé dítě se jednotlivé akce nezúčastní kvůli zaplacenému kroužku.

2. Jako druhé často zmiňované přání bych uvedla, že si rodiče přejí, aby děti trávily více času venku po celý rok, nejlépe mimo školní zahradu, která v deštivých dnech je nevyhovující.

To naprosto chápu a je pravda, že půda na zahradě školní družiny není všude zatravněná. V létě, když je sucho, zem práší, na podzim a v zimě je zase rozbředlá a bahnitá a je zcela logické, že se to rodičům nelíbí. V roce 2020 měla být zhotovená nová tělocvična na pozemku před školou, bohužel výstavba ještě nezačala. I my jako vychovatelky vnímáme, že školní zahrada není v perfektním stavu. Určitě zkusím předat připomínku rodičů vedení. Bohužel vše je dnes i otázkou financí, a jestli získá škola nějaké peníze na zlepšení areálu kolem školy, nevím. Na druhou stranu na začátku roku říkáme my vychovatelky na třídních schůzkách, aby každé dítě mělo v šatně převlečení na zahradu, které by si mohlo ušpinit. Bohužel dobrá polovina dětí ho nenosí nebo ve škole nemá.

Dalším limitem pro nás pro vychovatelky je to, že velmi často máme ve třídě nějaké děti po nemoci a jednotliví rodiče nám kladou na srdce, abychom dohlídly na to, aby děti nebyly venku dlouho, popřípadě, zda by mohli poprosit, aby jejich dítě po nemoci nešlo ve studenějších či větrnějších dnech ven. Teoreticky ano, dalo by se to vyřešit tím, že jednotlivé děti přerozdělíme do jiného oddělení, kde zůstanou v teple s jinými dětmi u jiné vychovatelky. Na druhou stranu je to komplikující a zasahující do práce všech vychovatelek. Je to však podnětný návrh.

Jak jsem popsala organizaci školní družiny na začátku práce, máme čas od 13:45-15:00 kdy rodiče nevyzvedávají děti. Tento čas využíváme vychovatelky i tak, že s dětmi jdeme na procházku či do přilehlých dětských hřišť. Rády bychom pobýly s dětmi na daných hřištích více času než jen hodinku, bohužel jsme limitovány opět kroužky, které

se konají prakticky celé odpoledne vyjma 14:15-15:15 a je několik kroužků za den. Z tohoto důvodu je téměř nereálné trávit celé odpoledne s dětmi venku mimo areál zahrady ŠD. Nehledě na to, že poté si přicházejí rodiče vyzvedávat děti a musíme být zpět na budově.

Už tento rok oproti loňskému roku jsme žádaly o to, aby kroužky začínaly jednotně, a aby se nekonaly v době nevyzvedávání dětí. Je to lepší než loňský rok, ale bohužel se nám to nepodařilo zcela prosadit. Takže i dál budeme apelovat na to, aby doba konání kroužků byla ještě více jednotná a nenarušovala tolik chod a organizaci školní družiny.

3. Dalším přáním by byla větší nabídka sportovních kroužků. Některé kroužky vedou samotní zaměstnanci školy, na některé kroužky (zejména ty sportovní) jsou sjednání trenéři a lektoři od agentury, která zajišťuje kroužky pro děti. V současné době je nabízen kroužek juda, florbalu, jógy a tanečků. Jako vychovatelky můžeme udělat průzkum u rodičů a dětí, o jaký kroužek by byl zájem a předat informaci vedení školy, zda by daný kroužek zajistila a zda by se našel na něj čas a prostory.

Závěr

Tato práce zahrnovala teoretickou i praktickou část. V teoretické části byly popsány funkce, cíle a náplň školní družiny na obecné rovině, jak vyplývá z odborné literatury a oficiálních výstupů MŠMT. Dále je představeno fungování vybrané družiny ZŠ a MŠ gen. Františka Fajtla DFC, ve které pracuji, na základě jejího vnitřního řádu a vlastního pozorování. Teoretické poznatky jsou průběžně doplněny o konkrétní příklady z praxe.

Praktickou část jsem pojala formou online dotazníku a formou rozhovorů s dětmi. Online dotazník vyplňovali rodiče dětí z druhých tříd. Dotazník měl formu uzavřených i otevřených otázek. Jeho plné znění najdete na konci této práce v přílohách. Diskuzi formou brainstormingu a hledání pozitiv a negativ ve školní družině jsem pak vedla s dětmi z mého oddělení s třídou 2. A.

Závěrem bych chtěla říci, že jsem vděčná, že jsem díky této práci získala zpětnou vazbu od rodičů i dětí na počinání školní družiny a během psaní práce jsem měla prostor i pro vlastní sebereflexi fungování školní družiny.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaká očekávání od školní družiny mají rodiče dětí z druhých tříd a jaký pohled mají děti na školní družinu. Tento cíl jsem splnila a odpovědi ze strany rodičů získala formou online dotazníku. Jejich podrobné odpovědi jsou zahrnuty v praktické části této práce v kapitole č. 1. Dotazníkové šetření. Souhrnné vyhodnocení dotazníku obsahuje kapitola č. 3. Očekávání vs. realita. Jak pohlíží děti na školní družinu, jsem zjišťovala rozhovorem s nimi a společným brainstormingem. Jeho vyhodnocení je zařazeno v práci ihned za vyhodnocením dotazníku.

Očekávání rodičů povětšinou nebyla překvapivá, jelikož o daných věcech s rodiči mluvím osobně, ale potvrdilo se, že se v názorech povětšinou shodují. Z dotazníku je patrné, že většina očekávání, která rodiče měli a mají, jsou naplněna, za což jsem moc ráda a těší mne, že si rodiče všímají postupných změn oproti loňskému roku a oceňují snahu vychovatelek o pestřejší programy a profesionálnější přístup. Očekávání, která rodiče vnímají jako nenaplněná, jsou zcela pochopitelná a jako rodič bych měla asi stejné námitky. Myslím, že některá očekávání jsou do budoucna splnitelná (např.

prodloužení provozní doby nebo zlepšení povrchu školní zahrady a vybavení družiny, pokud budou finance) a dá se na změně postupně pracovat. Zároveň se obávám, že část podnětů ke změně bohužel nebude moci družina zrealizovat vzhledem k jejím organizačním možnostem (kolize akcí ŠD se zájmovými kroužky dětí nebo častější pobyt venku mimo areál školní zahrady).

Druhotným cílem této bakalářské práce bylo také zjistit, jaké povědomí mají rodiče o fungování, prostorách a organizačních záležitostech školní družiny. Našlo se pár jednotlivých rodičů, kteří nesledují webové stránky školy a školní družiny, kteří neznají prostory a vybavení školní družiny, a kteří vyplnili dotazník bez jakýchkoliv postřehů a komentářů. Ovšem z většiny odpovědí rodičů bylo patrné, že sledují, jak funguje školní družina, že jsou informováni o organizačních věcech, a že jsou schopni popsat pozitiva i negativa a mají zájem svými nápady zlepšit chod družiny. Pokud by se povedlo díky této práci a informacím získaných od rodičů v některých otázkách změnit chod a organizaci školní družiny ZŠ gen. Františka Fajtla k lepšímu, byl by to velký úspěch, za který bych byla vděčná.

Seznam pramenů a literatury

Knižní zdroje:

BERNE, Patricia H. a Louis M. SAVARY. Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8192-4

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5

JENKINS, Peggy Davison. Jak rozvíjet dětskou spiritualitu: jednoduchá praktická cvičení. Praha: DharmaGaia, 2009. Šťastné dítě (DharmaGaia). ISBN 978-808-6685-922

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-833

MERTIN, Václav. Ze zkušeností dětského psychologa. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-764-5

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. Školní družina. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8751-5

PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

ROGGE, Jan-Uwe. Výchova dětí krok za krokem. Praha: Portál, 2007. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3672-492

SHAPIRO, Lawrence E. Emoční inteligence dítěte a její rozvoj. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-238-6

SHARRY, John. Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících. Brno: Computer Press, 2006. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0

Internetové zdroje:

BOROVSKÁ, Markéta. Směřujeme ke společnosti volného času?: Pracovní definice pojetí volného času[online]. 2006 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/8056/BPTX_0_0_11240_0_245473_0_54797.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Často kladené dotazy 2: Co je to zájmové vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2012 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/casto-kladene-dotazy-2>

Dokumenty ke stažení: ŠVP pro ŠD. In: Základní a mateřská škola generála Františka Fajtla DFC [online]. 2016 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://zsfajtla.cz/dokumenty-skolni-druzina/>

METODICKÝ POKYN K POSTAVENÍ, ORGANIZACI A ČINNOSTI ŠKOLNÍCH DRUŽIN: Řády školních družin [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>

METODICKÝ POKYN K POSTAVENÍ, ORGANIZACI A ČINNOSTI ŠKOLNÍCH DRUŽIN: Činnosti školní družiny [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009 [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin?highlightWords=%C5%A1koln%C3%AD+dru%C5%BEina+posl%C3%A1n%C3%AD>

RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY [online]. Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2018-12-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Školní družiny v krajském srovnání - družiny, oddělení, žáci, pracovníci ve školním roce 2017/18 [online]. In [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: Školní družiny v krajském srovnání <https://www.czso.cz/documents/10180/61508174/2300421894.pdf/fc632eed-5d21-41ce-bef0-401c17d6f750?version=1.2>

Tabulka č. 57 Školní družiny - družiny, oddělení, žáci, pracovníci - krajské srovnání (školní rok 2015/16) [online]. [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/34193311/2300421657.pdf/dbaf997b-c3e2-418f-b832-74d55d2811c6?version=1.3>

Zájmové činnosti jako součást výchovy mimo vyučování [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/79183>

Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Přílohy

Příloha č. 1 Vnitřní řád školní družiny

Základní škola a Mateřská škola generála Františka Fajtla DFC
se sídlem Rychnovská 350, 199 00 Praha 9

ORGANIZAČNÍ ŘÁD ŠKOLY VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY

Č.j.:...../.....

Vypracoval: ředitel školy Mgr. Eva Duchková

Schválil: Mgr. Eva Duchková., ředitel školy

Pedagogická rada projednala dne: 31.8. 2018

Směrnice nabývá platnosti ode dne: 31. 8. 2018

Směrnice nabývá účinnosti ode dne: 1. 9. 2018

Změny ve směrnici jsou prováděny formou číslovaných písemných dodatků, které tvoří součást tohoto předpisu.

Obecná ustanovení

Na základě ustanovení § 30 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy pro školské zařízení školní družinu tuto směrnici – vnitřní řád školní družiny. Směrnice je součástí organizačního řádu školy. Určuje pravidla provozu, stanoví režim ŠD, je závazný pro pedagogické pracovníky a má informativní funkci pro rodiče. Prokazatelné seznámení rodičů s tímto řádem provedou vychovatelky ŠD při zápisu dětí do ŠD.

Školní družina se ve své činnosti řídí zejména vyhláškou č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání.

Poslání školní družiny

Školní družina tvoří ve dnech školního vyučování mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině. ŠD není pokračováním školního vyučování, má svá specifika, která ji odlišují od školního vyučování. Hlavním posláním ŠD je zabezpečení zájmové činnosti, odpočinku a rekreace žáků, částečně také dohledu nad žáky.

Činnost družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy

Činnost ŠD se realizuje podle Školního vzdělávacího programu školní družiny. Účastníci pravidelné denní docházky do družiny se zařazují do oddělení, která se naplňují nejvýše do počtu 30 účastníků.

1. Podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky

1.1. Žák je povinen

- a) řádně docházet do školní družiny
- b) dodržovat vnitřní řád školní družiny, předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli vychovatelem seznámeni
- c) plnit pokyny pedagogických pracovníků školy a školského zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním řádem
- d) žák se ve školní družině chová slušně k dospělým i ostatním žákům, dbá pokynů pedagogických a provozních pracovníků, chová se tak, aby neohrozil zdraví svoje, ani jiných osob - zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka vůči pracovníkům družiny nebo spolužákům se vždy považují za hrubé porušení vnitřního řádu školní družiny
- e) žák udržuje prostory školní družiny v čistotě a pořádku, chrání majetek před poškozením
- f) žáci z bezpečnostních důvodů nesmí opustit školní družinu bez vědomí vychovatele

- g) žáci chrání své zdraví i zdraví spolužáků; žákům jsou zakázány všechny činnosti, které jsou zdraví škodlivé (např. kouření, pití alkoholických nápojů, zneužívání návykových a zdraví škodlivých látek)
- h) žák nenosí do školní družiny předměty, které nesouvisí s výchovně vzdělávací činností a mohly by ohrozit zdraví a bezpečnost jeho nebo jiných osob za cenné předměty, včetně šperků, mobilních telefonů a drahých hraček vychovatel nenes odpovědnost.
- ch) každý úraz nebo vznik škody, ke kterému došlo v souvislosti s činností družiny, hlásí žáci bez zbytečného odkladu vychovateli

1.2. Žák má právo

- a) na ochranu před jakoukoli formou diskriminace a násilí
- b) na vzdělání, svobodu myšlení, projevu, shromažďování, náboženství, odpočinek a dodržování základních psychohygienických podmínek
- c) být seznámen se všemi předpisy se vztahem k jeho pobytu a činnosti v školní družině
- d) využívat zařízení a vybavení školní družiny za stanovených podmínek
- e) účastnit se všech činností, zájmových kroužků a akcí pořádaných v rámci školní družiny
- f) požádat vychovatele školní družiny o pomoc při řešení problému

1.3. Zákonní zástupci žáka mají povinnost

- a) zajistit, aby přihlášený žák řádně docházel do školní družiny
- b) sdělit rozsah docházky žáka a způsob odchodu žáka z družiny; tyto údaje jsou zaznamenány na zápisním lístku.
- c) Omlouvat nepřítomnost žáka v družině, odchylky od docházky žáka, nebo pokud má žák odejít ze ŠD jinak či s jinou osobou, než je obvyklé a je uvedeno na zápisním lístku, sdělí rodiče tuto skutečnost družině písemně. Předem známou nepřítomnost žáka v družině zákonný zástupce oznámí písemně.
- d) informovat písemně vychovatele o změně zdravotní způsobilosti žáka, o jeho zdravotních potížích nebo o jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh výchovně vzdělávací činnosti nebo na chování nebo bezpečnost žáka ve školní družině
- e) uhradit včas stanovený poplatek za ŠD do 15 dnů po nástupu žáka do školní družiny (platba je vždy za dané pololetí)- neuhrazení poplatku ve stanovenou dobu může být důvodem k pozastavení docházky do školní družiny nebo k jejímu ukončení
- f) si vyzvednout žáka do ukončení provozu školní družiny (při nevyzvednutí žáka do stanovené doby rodiči vychovatelka nejdříve podle možností informuje telefonicky rodiče žáka a osoby uvedené na přihlášce dítěte do školní družiny, pokud je tento postup bezvýsledný: kontaktuje pracovníka orgánu péče o dítě a požádá o pomoc Policii ČR)

1.4. Zákonní zástupci mají právo

- a) přihlásit žáka v řádném daném termínu zápisu do školní družiny vyplněním zápisního lístku nebo pak kdykoli během školního roku za předpokladu volné kapacity školní družiny
- b) odhlásit žáka ze školní družiny pouze písemnou formou
- c) být pravidelně informováni o činnosti školní družiny na jejich webových stránkách, viz. celoroční a měsíční plány
- d) obracet se na vychovatelky se svými náměty
- e) být informováni o chování žáka ve školní družině

2. Provoz a vnitřní režim školní družiny

Přihlašování a odhlašování

Ředitel stanoví ve vnitřním řádu pro jednotlivé formy zájmového vzdělávání podle § 2 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání způsob evidence účastníků takto:

2.1. Ve školní družině je určena jako vedoucí zaměstnanec vedoucí vychovatelka, která zajišťuje přihlašování a odhlašování žáků, kontrolu hrazení poplatků za školní družinu, předávání informací ostatním vychovatelům, učitelům, vedení školy, rodičům, vyřizování

námětů a stížností.

2.2. O zařazení dětí do školní družiny rozhoduje ředitelka školy.

2.3. Úplata je splatná předem, platí zpravidla se ve dvou splátkách – za období září až prosinec a leden až červen. Výše úplaty je stanovena na 350,-Kč za měsíc po celý školní rok. Škola přijímá platby v hotovosti jen zcela výjimečně, rodiče platí bezhotovostním způsobem – převodem.

Vedoucí vychovatelka pravidelně kontroluje placení úhrady v součinnosti s ekonomkou školy, pokud jsou rodiče v prodlení s placením, jedná s nimi. Pokud rodiče nereagují na ústní výzvy, písemně je upozorní na jejich povinnost.

2.4. Úplata může být snížena nebo prominuta

- a) žákovi, pokud je společně posuzovanou osobou pro nárok na sociální příspěvek, který pobírá jeho zákonný zástupce nebo jiná oprávněná osoba
- b) žákovi, pokud má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči a tento příspěvek nebo jeho část je vyplácena
- c) pokud skutečnosti uvedené v písmenu a) a vyplácení příspěvku uvedeného v písmenu b) prokáže řediteli

2.5. Pokud za žáka není uhrazena úplata, vedoucí vychovatelka školní družiny o tom uvědomí ředitele školy nejpozději do jednoho měsíce – k termínům 30. 9. a 31. 1. Ředitel školy může rozhodnout o případném vyloučení žáka ze školní družiny.

2.6. V třídní knize je zaznamenávána nepřítomnost žáka

2.7. Přihlašování a odhlašování žáků ze školní družiny

- a) zákonný zástupce přihlašuje své dítě k pravidelné denní docházce do školní družiny podáním řádně vyplněného a podepsaného zápisního lístku (tzn., že vyplní všechny požadované údaje), který předá přímo vychovatelce nebo třídní učitelce.
- b) o zařazení žáka do školní družiny rozhoduje ředitelka školy podle následujících stanovených pravidel: přednost mají nejmladší děti a žáci (přípravná třída, 1. a 2. ročník. Počet žáků, které lze do školní družiny umístit, je dán kapacitou, která je stanovena na 230 žáků.
- c) každou trvalou změnu oproti údajům uvedeným v zápisním lístku (zejména odchod s jinou osobou, změnu doby odchodu, změnu v docházce do zájmového kroužku) musí zákonný zástupce písemně ohlásit vychovatelce.
- d) pokud zákonný zástupce požaduje, aby jeho dítě odešlo ze školní družiny samo, sdělí tuto skutečnost písemně vychovatelce předem.
- e) odhlášení žáka z docházky do školní družiny provádí zákonný zástupce písemně, na odhlašovací formulář uvede poslední den pobytu žáka ve školní družině. Pokud je žák odhlášen v průběhu měsíce, poplatek za školní družinu se nevrací.
- g) za žáka, který byl ve škole, ale do školní družiny se nedostavil, vychovatelka neodpovídá.
- h) žák může být na základě vychovatelkou podaného návrhu ředitelce školy ze školní družiny vyloučen, a to zejména za hrubé porušování vnitřního řádu školní družiny (neslušné, hrubé chování, fyzické ubližování spolužákům a ohrožování zdraví ostatních účastníků nebo úmyslné ničení vnitřního vybavení školní družiny), ale také z důvodu opakovaného pozdního vyzvedávání žáka ze školní družiny nebo neuhrazení stanovené úplaty za školní družinu v daném termínu. O vyloučení rozhodne ředitelka školy.

2.8. Organizace činnosti

- a) školní družina využívá určené místnosti v budovách Rychnovská 139
- b) provoz ranní školní družiny je od 6:30 hod. do 7:45 hod., odpolední školní družiny pak od 11:40 hod. do 17:00 hodin
- c) do školní družiny přicházejí žáci po skončení vyučování pod vedením vychovatelů
- d) vyzvedávání žáků je možné do 14.00 hodin, dále pak od 15:00 hod. do 17:00 hodin. Rodiče mohou vyčkat na příchod žáka ve vstupní chodbě (prostor mezi vstupními dveřmi a druhými dveřmi). Vstup do vnitřních prostor školy je rodičům bez předchozí domluvy zakázán.
- e) školní družina realizuje výchovně vzdělávací činnost mimo vyučování zejména formou odpočinkových, rekreačních a zájmových činností
- f) v případě, že to vyžaduje zdravotní stav žáka, kontaktuje vychovatelka telefonicky rodiče žáka.

- g) za bezpečnost žáků při přechodu a odchodu na zájmovou činnost (pokud probíhá v době provozu školní družiny) zodpovídá vedoucí nebo vyučující zájmové činnosti, který je po skončení zájmové činnosti předává zpět vychovatelce do školní družiny
- h) za bezpečnost žáků ve školní družině zodpovídají vychovatelky (pokud žák opustí družinu bez dovolení, jde o hrubé porušení Řádu školní družiny)
- ch) v případě nepřítomnosti vychovatelky se její oddělení dle možností rozdělí mezi ostatní oddělení nebo učitelky prvního stupně vychovatelku zastoupí
- i) vychovatelky jsou přítomny v době třídních schůzek, dále se mohou dle potřeby individuálně domluvit na čase schůzky s rodiči.
- j) oddělení se naplňují nejvýše do počtu 30 účastníků (v oddělení lze individuálně integrovat nejvýše 5 účastníků se zdravotním postižením)
- k) ředitel stanovuje touto směrnicí nejvyšší počet účastníků na 1 pedagogického pracovníka s ohledem na druh vykonávané činnosti účastníků, zejména s ohledem na jejich bezpečnost takto:
- při běžné činnosti ve třídách a místnostech školní družiny, vycházkách po běžných trasách v okolí školy s běžným dopravním provozem, max. 30 dětí,
 - při organizačně či dopravně náročných nebo výjimečných akcích projedná vedoucí vychovatelka s ředitelem školy předem organizační zajištění akce včetně počtu doprovázejících osob
- l) při postupných odchodech žáků z jednotlivých oddělení domů je možné spojit činnost oddělení v době, kdy počet žáků v takto spojených odděleních je max. 30
- m) školní družina může zřizovat činnosti (jako např. výlety, exkurze, sportovní a kulturní akce atp.), které jsou uskutečňovány i mimo stanovenou provozní dobu školní družiny a mohou být poskytovány za úplaty.

3. Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

- a) všichni žáci se chovají při pobytu ve škole i mimo školu tak, aby neohrozili zdraví a majetek svůj ani jiných osob. Žákům není povoleno v době mimo vyučování zdržovat se v prostorách školy, pokud nad nimi není vykonáván dohled způsobilou osobou. Každý úraz, poranění či nehodu, k níž dojde během pobytu žáků ve školní budově nebo mimo budovu při akci pořádané školní družinou žáci hlásí ihned vychovatelce, nebo pedagogickému dohledu
- b) vychovatelé školní družiny provedou prokazatelné poučení žáků v první den školního roku a dodatečné poučení žáků, kteří první den chyběli. O poučení žáků provede vychovatel záznam do třídní knihy
- c) škola odpovídá za žáky v době dané rozvrhem činnosti družiny
- d) všichni zaměstnanci školy jsou při vzdělávání a během souvisejícího provozu školy povinni přihlížet k základním fyziologickým potřebám žáků a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování, poskytovat žákům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví
- e) pedagogičtí zaměstnanci dodržují předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožární předpisy; pokud zjistí závady a nedostatky ohrožující zdraví a bezpečnost osob, nebo jiné závady technického rázu, nebo nedostatečné zajištění budovy, je jejich povinností informovat o těchto skutečnostech nadřízeného a v rámci svých schopností a možností zabránit vzniku škody
- f) při úrazu poskytnou žákovi nebo jiné osobě první pomoc, popřípadě zajistí ošetření žáka lékařem (úraz ihned hlásí vedení školy a vyplní záznam do knihy úrazů, případně vyplní předepsané formuláře -ošetření a vyplnění záznamů zajišťuje ten pracovník, který byl jeho svědkem nebo který se o něm dověděl první)
- g) bezpečnost a ochranu zdraví žáků při akcích a vzdělávání mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, zajišťuje škola vždy nejméně jedním zaměstnancem školy- pedagogickým pracovníkem.
- g) pro činnost školní družiny platí stejná ustanovení o BOZP jako ve školním řádu, pokud školní družina pro svoji činnost využívá odborné učebny (např. tělocvična, hudební sál, počítačová učebna,...), řídí se příslušnými řády této učebny
- h) žáci přihlášení do školní družiny jsou poučeni o BOZP a záznam o poučení je uveden v třídních knihách jednotlivých oddělení.

4. Podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů.

- a) u každého svévolného poškození nebo zničení majetku školy, majetku žáků, učitelů či jiných osob žákem je vyžadována úhrada od rodičů žáka, který poškození způsobil (při

- závažnější škodě nebo nemožnosti vyřešit náhradu škody s rodiči je vznik škody hlášen Policii ČR, případně orgánům sociální péče)
- b) ztráty věcí hlásí žáci neprodleně své vychovatelce
 - c) žáci školy a zaměstnanci školy odkládají osobní majetek pouze na místa k tomu určená.
 - d) žáci jsou povinni řádně pečovat o takto propůjčený majetek školy, ochraňovat jej před ztrátou a poškozením

5. Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků

- a) na hodnocení chování žáka ve školní družině se vztahují ustanovení vyhlášky o základní škole, t.j. udělování napomenutí, důtky třídního učitele, důtky ředitele školy, klasifikace sníženou známkou z chování na vysvědčení.
- b) pokud žák narušuje soustavně školní řád a činnost školní družiny, může být rozhodnutím ředitele ze školní družiny vyloučen (ředitelka může rozhodnout o vyloučení žáka ze školní družiny, pokud tento žák soustavně nebo nějakým významným projevem porušil kázeň a pořádek, ohrožuje zdraví a bezpečnost ostatních, dlouhodobě svévolně nenavštěvuje školní družinu nebo z jiných zvláště závažných důvodů)

6. Dokumentace

- a) evidence přijatých dětí (zápisové lístky pro žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce a součástí je písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka z družiny)
- b) třídní knihy jednotlivých oddělení, docházkový sešit ranní školní družiny
- c) celoroční program výchovně vzdělávací činnosti
- d) celoroční plány výchovně vzdělávací činnosti jednotlivých oddělení
- e) měsíční plán výchovně vzdělávací činnosti
- f) pololetní a roční hodnocení práce školní družiny jako podklad pro výroční zprávu školy
- g) vnitřní řád školní družiny, rozvrh činnosti
- h) školní vzdělávací program pro školní družinu

7. Závěrečná ustanovení

- a) směrnice nabývá platnosti dnem podpisu ředitelem školy a zveřejněním
- b) směrnice nabývá účinnosti dnem: 1. 9. 2018
- c) směrnice ze dne 1. 9. 2017 pozbývá platnosti ke dni 31. 8. 2018

V Praze dne 31. 8. 2018

Mgr. Eva Duchková
ředitelka školy

Příloha č. 2 Dotazník

Vážení rodiče,

jsem vychovatelkou ve školní družině ZŠ gen. Fr. Fajtla a ráda bych zjistila do praktické části své bakalářské práce, jak pohlízejí rodiče na školní družinu a jaká očekávání od ní mají. Dotazník je sestaven tak, aby vám zodpovězení otázek nezabralo více jak 10 minut. Veškeré odpovědi jsou zcela anonymní. Prosím Vás o upřímné vyplnění. Pokud není napsáno jinak, zaškrtněte vždy jen jednu odpověď. V otevřených otázkách budete mít prostor pro vlastní vyjádření Vašeho pohledu na danou problematiku. Čím konkrétnější odpověď mi napíšete, tím přínosnější dotazník bude jak pro mou práci, tak pro Vás a Vaše děti. Ráda bych se zasadila o to, aby alespoň nějaké Vaše postřehy pomohly k reálné pozitivní změně, pokud to bude možné. Děkuji předem za Váš čas, který dotazníku věnujete,

Bendová Anna, DiS.

1. Vaše dítě navštěvuje třídu

- 2. A
- 2. B
- 2. C

2. Jak často navštěvuje vaše dítě školní družinu?

- Každý den
- 2-4x týdně
- jednou týdně a méně

3. Navštěvuje vaše dítě ranní družinu?

- Ano
- Ne

4. Je pro vás dostačující provozní doba školní družiny?

- Ano, zcela
- Ne, využívali bychom rádi školní družinu déle než do 17:00
- Ne, využívali bychom rádi školní družinu dříve než od 6:30

5. Jste spokojeni s vybavením školní družiny?

- Ano
- Ne
- Neznám ho

6. Jste spokojeni s prostory ŠD?

- Ano
- Ne
- Neznám je

7. Chodí vaše dítě do ŠD rádo? Napište proč ano nebo proč ne. Pokud nevíte, odpovězte „nevím“

8. Seřadte prosím činnosti školní družiny podle toho, co nejvíce chcete, aby Vašemu dítěti bylo v družině nabízeno a oznámte 1-7 (1= nejdůležitější, 7= nejméně preferované)

- Pobyt venku na zahradě ŠD, hřištích
- Prostor pro volné hraní a aktivity
- Nabídka kroužků
- Relaxační techniky – čtení, diskuze, odpočinek
- Nabídka tvoření a společného vyrábění
- Učení nových věcí, poskytování zajímavých informací
- Výlety a akce mimo školu (solná jeskyně, divadla, planetárium, výstavy, knihovna, jumpark...)

9. S jakými očekáváními svěřujete dítě do školní družiny? Oznámte prosím 1-5 (přičemž 1 = nejdůležitější, 5= nejméně důležité hledisko). Pokud žádná očekávání nemáte, zaškrtněte u všech odpovědí 5.

- Chci, aby dítě bylo v bezpečí pod dohledem dospělých osob
- Chci, aby dítě trávilo čas s kamarády a ne samo doma
- Chci, aby se dítě naučilo fungovat ve společnosti
- Chci, aby dítě mělo možnost vyplnit volný čas různorodými aktivitami
- Chci, aby dítě vyrůstalo v kolektivu vrstevníků

10. Přejete se, aby si dítě dělalo domácí úkoly během školní družiny? Pokud chcete svou odpověď zdůvodnit, zaškrtněte i poslední možnost, prosím.

- Ano
- Ne
- Zdůvodnění:

11. Myslíte si, že čas ve ŠD je pro vaše dítě prospěšné? Zdůvodněte svou odpověď, prosím.

12. Obešli byste se bez ŠD? Lze zaškrtnout více odpovědí.

- Ano
- Ne
- Prostor pro připomínky:

13. Jsou pro vás dostačující informace ohledně ŠD z webových stránek? Lze zaškrtnout více odpovědí.

- Ano
- Ne
- Prostor pro připomínky:

14. Jsou pro vás dostačující informace ohledně ŠD ze třídních schůzek? Lze zaškrtnout více odpovědí.

- Ano
- Ne
- Prostor pro připomínky:

15. Jsou pro vás dostačující informace ohledně ŠD od vaší kmenové vychovatelky?

Lze zaškrtnout více odpovědí.

- Ano
- Ne
- Prostor pro připomínky:

16. Navštěvovali jste sami v dětství ŠD?

- Ano
- Ne

17. Pozorujete nějaký rozdíl mezi fungováním ŠD v období vašeho dětství a dnes?

Pokud ano, vypište své postřehy prosím do poslední kolonky.

- Ano
- Ne
- Vaše postřehy:

18. Pozorujete nějaký rozdíl mezi fungováním ŠD za rok 2017/2018 a 2018/2019?

Pokud ano, vypište své postřehy prosím v poslední kolonce.

- Ano
- Ne
- Vaše postřehy:

19. Jak se dozvídáte o tom, co dělá vaše dítě ve ŠD? (můžete zakroužkovat více odpovědí)

- Od dítěte
- Od paní vychovatelky
- Z webových stránek
- Z doslechu
- Nevím, jaké činnosti dítě v družině dělá

20. Zdá se vám dostačující spolupráce mezi učitelkou a vychovatelkou? Můžete zaškrtnout více odpovědí.

- Ano
- Ne
- Prostor pro připomínky:

21. Zdá se vám dostačující spolupráce mezi vychovatelkou a Vámi? Můžete zaškrtnout více odpovědí

- Ano
- Ne
- Chtěl/a bych dodat, že

22. Jste spokojeni s tím, jak se jedná s Vaším dítětem ve ŠD? Můžete zaškrtnout více odpovědí

- Ano
- Ne
- Chtěl/a bych dodat, že

23. Souhlasíte s principem odměn a trestů? Pokud máte nějaké postřehy či připomínky, zaškrtněte i poslední volbu a vypište je prosím.

- Ano
- Ne
- Chtěl/a bych dodat, že

24. Měli jste / máte nějaká očekávání od školní družiny, která nejsou naplněna? Vypište prosím.

25. Měli jste / máte nějaká očekávání od školní družiny, která jsou naplněna? Vypište prosím.

26. Co byste chtěli sdělit za zpětnou vazbu ať už pozitivní či negativní? (prostor pro vaše nápady na zlepšení chodu ŠD, pochvalu, kritiku v čem vidíte limity ŠD atp.)

